

**TÜRK SİYASİ HAYATINDA MİLLİYETÇİ HAREKET
PARTİSİ MİLLETVEKİLLERİNİN SOSYOLOJİK ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA KARADAĞ

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SOSYOLOJİ
ANABİLİM DALI**

**MERSİN
ARALIK-2018**

**TÜRK SİYASİ HAYATINDA MİLLİYETÇİ HAREKET
PARTİSİ MİLLETVEKİLLERİNİN SOSYOLOJİK ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA KARADAĞ

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SOSYOLOJİ
ANABİLİM DALI**

**Danışman
Prof. Dr. DURMUŞ ALİ ARSLAN**

**MERSİN
ARALIK- 2018**

ONAY

Mustafa KARADAĞ tarafından Prof. Dr. Durmuş Ali ARSLAN danışmanlığında hazırlanan "Türk Siyasi Hayatında Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Sosyolojik Analizi" başlıklı bu çalışma aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Yüksek Lisans Yeterlilik tezi olarak kabul edilmiştir.

Görevi	Ünvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Başkan	Prof. Dr. Durmuş Ali ARSLAN	
Üye	Prof. Dr. Ayşe AZMAN	
Üye	Doç. Dr. Hiroki WAKAMATSU	

Yukarıdaki jüri kararı Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 10.01.2019 tarih ve 2019/12 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Süleyman DEĞİRMEN
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

Bu tezde kullanılan özgün bilgiler, şekil, tablo ve fotoğraflardan kaynak göstermeden alıntı yapmak 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine tabidir.

ETİK BEYAN

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi beyan ederim.

ETHICAL DECLARATION

This thesis is prepared in accordance with the rules specified in Mersin University Graduate Education Regulation and I declare to comply with following conditions:

- I have obtained all the information and the documents of the thesis in accordance with the academic rules.
- I presented all the visual, auditory and written information and results in accordance with scientific ethics.
- I refer in accordance with the norms of scientific works about the case of exploitation of other's works.
- I used all of the referred works as the references.
- I did not do any tempering in the used data.
- I did not present any part of this thesis as another thesis at Mersin University or another university.
- I transfer all copyrights of thesis to the Mersin University.

2018/

/2018

İmza / Signature

Mustafa KARADAĞ

ÖZET

Rüzgâr yaprağın yönünü belirlediği gibi elitler de, karar alma mekanizmasında bizatihi toplumda yönlendirici konumda bulunmaları nedeniyle, birey ve toplum hayatından çok önemli bir yere sahiptir. Türk toplumunun, karar verme sürecini ağırlıklı olarak belirleyen dört elit grubu vardır. Bunlar, ekonomi elitleri, siyasi elitler, askeri elitler ve medya elitleridir. Bu çalışmamız ağırlıklı olarak elit ve siyasi elit kavramlarından oluşmaktadır. Siyasi elitler ise toplumsal yapı içindeki, en etkin elit gruplarından birini oluşturmaktadırlar. Milletvekilleri ise bu elit grubunun ayrılmaz bileşenlerindedir. Parlamento ise, belirli bir süre için, halkın oylarıyla seçilen milletvekillerinin oluşturduğu, ülkenin yasalarını yapan, devlet bütçesini çıkararak, hükümetini denetleyen ve anayasaya göre daha başka görevleri ve yetkileri bulunan meclistir. Türk siyasi elitlerinin oluşturduğu araştırma evreninden, örneklem kümesi olarak 1969-2015 yılları arasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında görev yapmış MHP milletvekilleri seçilmiştir. Örneklem grubu, konumcu analiz tekniği kullanarak belirlenmiştir. Bu bakış açısından yola çıkılarak, TBMM'nin kurumsal kayıtları, yayınları ve web sitesi, özellikle de TBMM albümleri incelenip, MHP'nin kurulduğu yıl ve girdiği ilk genel seçimler olan 1969 yılından itibaren MHP'de milletvekilliği yapmış siyasi elitlerin toplumsal özgeçmişleri temelinde bir veri seti oluşturuldu. Bu veri setleri SPSS kullanılarak analiz edildi. Oluşturulan veri seti ışığında, 8 dönemlik bir süreçte toplam 4100 milletvekili içerisinde 393 Milliyetçi Hareket Partisi milletvekilinin sosyolojik profilleri yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, aile yapısı gibi sosyal ve demografik faktörler bazında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyetçi köylü millet partisi, Milliyetçi hareket partisi, Elit, Siyasi elitler, Türk siyasi elitleri.

Danışman: Prof. Doç. Dr. Durmuş Ali ARSLAN, Sosyoloji Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi, Mersin.

ABSTRACT

The wind has a very important place in the life of the individual and the society because of the fact that the direction of the wind is determined and the elite is in a position to direct itself in the decision making mechanism. The Turkish community has four elites that determine the decision-making process. These are economic elites, political elites, military elites and media elites. This study mainly consists of elite and political elite concepts. Political elites constitute one of the most effective elite groups in the social structure. The deputies are the most fundamental components of this elite group. The parliament is a parliament with certain duties and powers, which are created by lawmakers elected by votes of the people for a certain period of time and for a certain period of time, which enact laws of the country, issue the state budget, supervise the government and have more authority than the Constitution. Turkish political elite that created the universe of research, as a sample set between the years 1969-2019, Grand National Assembly of Turkey who served under the umbrella of the Nationalist Movement Party deputies are elected. From this point of view, the institutional records, publications and web site of the Turkish Grand National Assembly of Turkey (TBMM) have been examined and a data set based on the social backgrounds of the political elites who have been elected as members of the MHP since 1969, when MHP was first established and the first general elections created. These data sets were analyzed using SPSS. In the light of the generated data set, social and demographic factors such as age, sex, education, occupation, family structure of sociological profiles of 393 Nationalist Movement Party deputies will be examined in a total of 4100 deputies for an 8-period.

Keywords: Republican peasant nation party, Nationalist movement party, Elite, Political elites, Turkish political elites.

Advisor: Prof. Dr. Durmuş Ali ARSLAN, Department of Sociology, The University of Mersin, Mersin.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleőtirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danıősam bana kıymetli zamanını ayırıp, sabırla ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenin fazlasını sunan, her sorun yaőadıęımda gerek telefonla gerek ise çekinmeden yanına gidebildiğim, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen, gelecekteki mesleki hayatımda da bana verdiği değerli bilgilerden faydalanacağımı düőündüęüm kıymetli ve danışman hoca statüsünü hakkıyla yerine getiren; Prof. Dr. Durmuş Ali Arslan'a teőekkürü bir borç biliyor ve őükranlarımı sunuyorum.

Çalıőmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen Cumhuriyet niversitesi'nde Öğretim Görevlisi Kürőad zkaynar'a ve çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen ve hayatımın her evresinde bana destek olan değerli aileme teőekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	i
ONAY	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
KISALTMALAR VE SİMGELER	xi
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ARAŞTIRMALARI	3
2.1. Kavramsal Çerçeve	3
2.1.1. Siyaset	3
2.1.2. Güç ve İktidar	3
2.1.3. Demokrasi Kavramı	4
2.1.3.1. Doğrudan Demokrasi	4
2.1.3.2. Yarı Doğrudan Demokrasi	6
2.1.3.3. Temsili Demokrasi	7
2.1.4. Siyasal Parti	7
2.1.4.1. Kadro Partiler ve Kitle Partiler	7
2.1.5. Elit veya Seçkin Kavramı	9
2.1.6. Siyasi Elitler	9
2.2. Kuramsal Temel	11
2.2.1. Elit Teoriler	12
2.2.1.1. Plüralist (Çoğulcu) Elit Teorisi	12
2.2.1.2. Demokratik Elit Teorileri	12
2.2.1.3. Demo-Elit Teorisi	13
2.2.1.4. Seçkin-Elitist Teorisi	13
2.3. Türk Milliyetçiliğın Doğuşu ve Tarihsel Süreç İçerisinde Milliyetçi Hareket Partisi	14
2.3.1. Cumhuriyet Öncesi “Türk Milliyetçiliğı”	15
2.3.2. Millet Partisi’nden Cumhuriyetçi Millet Partisi’ne (1948-1953)	15
2.3.3. Cumhuriyetçi Millet Partisi’nden Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’ne (1954-1968)	18
2.3.4. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden Milliyetçi Hareket Partisi’ne (1969-1984)	19
2.3.5. Milliyetçi Hareket Partisi’nin İkinci Doğuşuna Giden Süreç(1993-2018)	20
2.3.6. Ülkü Ocakları	20
2.4. Türk Siyasi Hayatında Alparslan Türkeş ve Milliyetçi Hareket Partisi	21
2.4.1. Alparslan Türkeş’in Hayatı	22
2.4.2. Dokuz Işık Doktrini	22
2.4.3. Milliyetçi Cephe ve II. Milliyetçi Cephe Hükümetleri	23
2.4.4. 12 Eylül ve Ülkücü Hareket	24
2.4.5. Kutsal İttifak	25
2.5. Türk Siyasi Hayatında Dr. Devlet Bahçeli ve Milliyetçi Hareket Partisi	26
2.5.1. MHP Lideri Dr. Devlet Bahçeli’nin Hayatı	27
2.5.2. 1999 Seçimleri ve 57. Hükümet Ortaklığı	27
2.5.3. 367 Krizi	27
2.5.4. Türban Yasağının Kaldırılması	28
2.5.5. 12 Eylül 2010 Referandumu “Hayır”	29
2.5.6. Adına “Çözüm” Denilen Süreç	30
2.5.7. Çatı Atayı: Ekmeleddin İhsanoğlu	30
2.6. 1969-2019 Arası Genel Seçimlerde “Milliyetçi Hareket Partisi”	31

2.6.1. 1969 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”	31
2.6.2. 1973 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”	33
2.6.3. 1977 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”	34
2.6.4. 1995 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”	34
2.6.5. 1999 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”	36
2.6.6. 2002 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”	37
2.6.7. 2007 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”	38
2.6.8. 2011 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”	39
2.6.9. 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”	40
2.6.10. 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”	40
3. MATERYAL ve YÖNTEM	42
3.1. Araştırma Probleminin Tanımı	42
3.2. Araştırma Probleminin Amaç ve Kapsamı	42
3.3. Araştırmanın Soruları	42
3.4. Araştırmanın Önemi	43
3.5. Değişkenler	44
3.6. Yöntem ve Veri Toplama Teknikleri	44
3.7. Sınırlamalar	45
4. BULGULAR ve TARTIŞMA	46
4.1. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Sosyolojik Tahlili	46
4.1.1. Yaş Özellikleri Bakımından Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekilleri	46
4.1.2. Cinsiyet Değişkeni Bakımından Milliyetçi Hareket Partisi	50
4.1.3. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Medeni Durumları	51
4.1.4. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Aile Yapısı ve Çocuk Sayısı	53
4.1.5. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Eğitim Durumu	56
4.1.6. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Aldıkları Eğitim Türü	58
4.1.7. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Eğitim Gördüğü Üniversiteler	60
4.1.8. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Yabancı Dil Bilgisi	71
4.1.9. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Mesleki Özgeçmişleri	74
4.1.10. Milliyetçi Hareket Partisi’nde Elit Dolaşım Hızı	79
4.1.11. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Doğduğu İller	80
5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER	85
KAYNAKÇA	89
ÖZGEÇMİŞ	97

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 2.6.1. 12 Ekim 1969 Genel Seçim Sonuçlar	32
Tablo 2.6.2.2. 14 Ekim 1973 Genel Seçim Sonuçları	33
Tablo 2.6.3.1. 5 Haziran 1977 Genel Seçim Sonuçları	34
Tablo 2.6.4.1. 24 Aralık 1995 Genel Seçim Sonuçları	35
Tablo 2.6.5.1. 18 Nisan 1999 Genel Seçim Sonuçları	36
Tablo 2.6.6.1. 3 Kasım 2002 Genel Seçim Sonuçları	37
Tablo 2.6.7.1. 22 Temmuz 2007 Genel Seçim Sonuçları	38
Tablo 2.7.8.1. 12 Haziran 2011 Genel Seçim Sonuçları	39
Tablo 2.6.9.1. 7 Haziran 2015 Genel Seçim Sonuçları	40
Tablo 2.6.10.1. 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sonuçları	41
Tablo 4.1.1. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin yaş özellikleri	46
Tablo 4.1.2. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin yaşları	47
Tablo 4.1.3. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin yaş gruplarına dağılımı	48
Tablo 4.1.4. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin dönemlere göre yaş ortalamaları	49
Tablo 4.1.5. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin dönemlere göre yaş gruplarına dağılımı	50
Tablo 4.1.2.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin cinsiyet özellikleri	51
Tablo 4.1.3.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin medeni durumları	52
Tablo 4.1.3.2. Parlamento dönemlerine göre Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin medeni durumları	53
Tablo 4.1.4.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin çocuk sayısına dair istatistikî bulgular.	54
Tablo 4.1.4.2. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin çocuk sayıları	54
Tablo 4.1.4.3. Dönemler temelinde Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin çocuk sayısı	55
Tablo 4.1.5.1. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Eğitim Durumu	56
Tablo 4.1.5.2. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin dönemler temelinde eğitim durumu	57
Tablo 5.1.6.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin aldıkları eğitimin türü	58
Tablo 4.1.6.2. Dönemlere göre Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin aldıkları eğitimin türü	59
Tablo 4.1.7.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin eğitim gördükleri üniversiteler	61
Tablo 4.1.7.2. Dönemlere göre Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin eğitim gördükleri üniversiteler	65
Tablo 4.1.8.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin yabancı dil bilgisine dair istatistikî bulgular	71
Tablo 4.1.8.2. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin yabancı dil bilgisi	72
Tablo 4.1.8.3. Dönemlere göre Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin yabancı dil durumu	73
Tablo 4.1.9.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin mesleki durumu	74
Tablo 4.1.9.2. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin parlamento dönemlerine göre mesleki durumu	77
Tablo 4.1.10.1. Milliyetçi Hareket Partisi Demokrat Parti milletvekillerinin milletvekili seçilme sayısına dair istatistikî bulgular	79
Tablo 4.1.10.2. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin milletvekili seçilme sayıları	79
Tablo 4.1.11.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin doğum yerleri	81

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 4.1.1.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin yaş gruplarına dağılımı	49
Şekil 4.1.2.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin cinsiyet özellikleri	51
Şekil 4.1.3.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin medeni durumları	52
Şekil 4.1.4.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin çocuk sayıları	55
Şekil 4.1.5.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin eğitim durumu	57
Şekil 4.1.6.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin aldıkları eğitimin türü	59
Şekil 4.1.7.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin eğitim gördükleri üniversiteler	64
Şekil 4.1.8.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin yabancı dil durumu	72
Şekil 4.1.9.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin mesleki durumu	76
Şekil 4.1.10.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin milletvekili seçilme sayıları	80
Şekil 4.1.11.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin doğum yerleri	84

KISALTMALAR VE SİMGELER

Kısaltma / Simge	Tanım
AB	Avrupa Birliği
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	Anavatan Partisi
CGP	Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
DP	Demokrat Partisi
HSYK	Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
MÇP	Milliyetçi Çalışma Partisi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MGK	Milli Güvenlik Kurulu
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı
MP	Millet Partisi
MSP	Milli Selamet Partisi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

1. GİRİŞ

1 Ağustos 1965 Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Büyük Kurultayında başlayan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin adı, 1969 Milliyetçi Hareket Partisi olarak değiştirilmiştir. Fakat 12 Eylül 1980 darbesiyle, diğer siyasi partiler gibi bu parti de kapatılmıştır. 12 Eylül Darbesi'nden sonra 1983'te siyasi faaliyetler serbest bırakılmasıyla, Milliyetçi Hareket Partisi tabanını sahiplenmek için Muhafazakâr Parti kurulmuştur. Parti, daha sonra 30 Kasım 1985'te partinin adı "Milliyetçi Çalışma Partisi" olarak değiştirildi.

27 Aralık 1992'de 12 Eylül'ün kapattığı partilerin tekrar açılabilmesini sağlayan değişikliklerin yapılmasıyla Milliyetçi Çalışma Partisi kurultaya gitmiştir. 24 Ocak 1993'teki Milliyetçi Çalışma Partisi'nin 4. Olağanüstü kurultayında partinin adı, Milliyetçi Hareket Partisi ve amblemini Üç Hilal olarak değiştirir. Genel Başkanlık görevi Alparslan Türkeş'e verildi. Türkeş, 4 Nisan 1997 tarihinde hakkı rahmetine kavuşmuştur.

Türkeş'in hakkı rahmetine kavuşmasından sonra partide olağan üstü kongre kararı alınmıştır. Çeşitli zamanlarda Genel Sekreterlik, Genel Başkan Yardımcılığı, Merkez Yürütme Kurulu Üyeliği, Merkez Karar Kurulu Üyeliği, Genel Başkan Baş Danışmanlığı görevlerinde bulunan Dr. Devlet Bahçeli, 6 Temmuz 1997 tarihli 5. Olağanüstü Kongre sonrasında MHP Genel Başkanı görevini üstlenmiştir.

Bu çalışmada, 1969'dan 1 Kasım 2015 kadar geçen süreçte, 8 parlamento döneminde mecliste görev yapmış Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin, toplumsal profillerinin sosyolojik analizinin yapılması hedeflenmiştir. Bu amaca yönelik olarak milletvekillerinin mesleki dağılımları, eğitim durumları, yaş, bildikleri yabancı dil, cinsiyet ve doğum yeri gibi sosyal indikatörler açısından incelemesi planlanmıştır.

Türk siyasi elitlerinin oluşturduğu araştırma evreninden, örneklem kümesi olarak 1969–2015 yılları arasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında görev yapmış Milliyetçi Hareket Partisi milletvekilleri seçilmiştir. Bu bakış açısından yola çıkılarak, TBMM'nin kurumsal kayıtları, yayınları ve web sitesi özellikle de TBMM albümleri incelenmiş, Milliyetçi Hareket Partisi'nin kurulduğu tarihten itibaren girdiği seçimlerde vekil olarak seçilen milletvekillerinin-siyasi elitlerin toplumsal özgeçmişleri temelinde bir veri seti oluşturulmuştur. Bu veri setleri SPSS kullanılarak analiz edildi. Oluşturulan veri seti ışığında, 8 dönemlik bir süreçte toplam 4100 milletvekili içerisinde, 393 Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin sosyolojik profilleri yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, aile yapısı gibi sosyal ve demografik faktörler bazında incelenmiştir.

Çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kavramsa çerçeve içerisinde elit, siyasi elit, siyasi parti kavramları açıklanmıştır. İkinci bölümde Cumhuriyet öncesi ve sonrası

milliyetçilik, Türk siyasi hayatında Milliyetçi Hareket partisinin kuruluşu ve liderleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra ise, Milliyetçi Hareket Partisi'nin girdiği genel seçimlere değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise araştırmanın problem tanımı, amacı, önemi, veri kaynakları hakkında bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde Milliyetçi Hareket partisi milletvekillerinin sosyolojik incelemesi yapılmıştır. Son bölümde ise bulgular genel olarak değerlendirilip kavramsal ve teorik temelle ilişkilendirilmiştir.

2. KAYNAK ARAŞTIRMALARI

2.1. Kavramsal Çerçeve

2.1.1. Siyaset

Günlük yaşamımızda kullandığımız öyle kelimeler vardır ki insanların söyleyeceği bir çift sözü vardır. Bu sebepten dolayı siyasetle ilgili farklı tanımlar bulunmaktadır. Platon'un Devlet kitabında, devleti yönetme sanatı, becerisi ve bilgisi olarak açıkladığı (Taşkın, 2014: 26) siyaset; uzlaşmanın, çatışmanın, kurnazlığın, nezaket çerçevesi içinde devlet işlerini düzenlemekte ve yürütmektedir. Siyaset, devleti ve toplumu yönete bilmek için temsil edilen güce sahip olmakla (Ülken, 1969: 258) birlikte halkın sorunlarını çözmeye çalışır. Sorunları çözerken her zaman diyalog olmuştur. Bu sebepten dolayı siyaset sosyal bir faaliyet olarak görülür. İnsanlar tek başına bir ekonomi, sanat veya başka bir şeyi geliştirebilir veya ortaya yeni bir şey çıkartabilir. Ama siyasetin ortaya çıkması için iki ve daha fazla insana ihtiyaç vardır.

Siyaset kavramına etimolojik açıdan bakıldığında, Arapça kökenli bir kelime olup "seyislik" anlamına gelmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan çok önce, İslâm dünyasında hükmetme, yönetme becerisi anlamında kullanılmıştır (Taşkın, 2014: 26). Osmanlı'da ise siyaset kelimesi "idam cezası" anlamında kullanılmıştır. İngilizcedeki karşılığı "politics" dir (Çubukçu, 2005: 5). Yunancada "Polis" kent anlamına gelen kelimedenden türemiştir.

Siyaset, "Siyasi iktidarın ele geçirilmesine yönelik yapılan eylemlerin tümüdür" (Çubukcu, 2005: 6). İktidara gelmek isteyen aynı görüşü savunanlar veya farklı görüştekiler, iktidara sahip olmak için işbirliğine gidebilirler. Buna koalisyon diyebiliriz. Siyaset aynı görüşleri olduğu gibi farklı görüşleri de barındırmaktadır. Yani, farklı görüşleri barındırması ile çatışmanın olabileceği gibi işbirliği de olabilmektedir.

Weber'e göre siyaset devletlerarasında ya da bir devlet içerisindeki grupların kendi aralarında iktidarı paylaşma veya bu uğurda yani iktidarı etkilemek için verilen mücadeledir (Mahmandarov, 2015: 41). Siyaset çok farklı düşünce, istek, ihtiyaç veya ilgiyi barındırır. Bu farklılıklar çatışma ve birliktelik açısından çok yakından ilişkilidir. Siyasette ne olursa olsun sürekli bir şekilde mücadele içinde mücadele vardır.

Siyaset, yöneticinin yönettiği birimi, bir bireyin ise çalıştığı birimi amaçlarına ulaştırmak ve kendi hedeflerini gerçekleştirmek adına hayata geçirdiği ilkeler olarak tanımlamak mümkündür (Coşkun, 2008: 14). Bir cumhurbaşkanının görevi ülkesini yükseltmekse, bir okul müdürünün görevi de okulunu yükseltmektir. Amaçlara ve hedeflere ulaşmanın tek yolu ise güç'tür. Marx siyaseti, yöneten-yönetilen arasındaki baskı ve ikna sağlamada en önemli aracı güç olarak açıklamıştır (Sarıbay, 1996: 9). Bir bakıma gücü elinde toplayabilme ve o gücü kullanabilmedir siyaset.

2.1.2.Güç veya İktidar

“Güç nedir?” diye sorulduğunda, Weber şöyle tanımlar; “bir toplumsal ilişki içindeki bir aktörün, nereden aldığı bakılmaksızın bir kısmının direnişine rağmen kendi isteğini gerçekleştirmesidir” (Uçkan, 2010: 10). Kısacası güç, onu elinde tutan aktör veya aktörlerin karşı tarafa her istediğini yaptırabilmesidir. Gücün en önemli özelliği toplumsal bir ilişki içinde olmasıdır. Gücün var olabilmesi, iki veya daha fazla insanın diğer insanlarla ilişki içine girmesiyle mümkün olur.

İktidar kelimesini, her zaman siyasi sözcük olarak görsek de günlük yaşantımızın her alanında farklı anlamlarda karşımıza çıkmaktadır. İktidar kelimesinin sözlüklerdeki anlamı çeşitlilik arz eder. İktidar kelimesini tanımlarsak, “bir işi yapabilmek için gereken kuvvet, kudret, kabiliyet, bir toplulukta veya kuruluştaki idareyi elde bulundurmaya, hükmetmeye” anlamına gelmektedir. İngilizcede ise karşılığı “power” kelimesidir (Arslan, 2018).

Berle'nin İktidar kitabında; “İktidar = Bir fikir sistemi + Teşkilat + Propaganda + Para +Güç” (Berle, 1980: 5) olarak formüle etmiştir. Berle'nin iktidar formülüne baktığımızda iktidarı oluşturanların içinde en önemlilerinde birisidir kuvvet diğer adıyla güç. Güç, iktidarın bir nevi şah damarıdır. Çeşitli iktidar biçimlerinde birbirinden ayırmak için sahip oldukları araçları vardır. Mesela, ekonomik iktidarın aracı para'dır, İdeolojik iktidarın aracı bilgidir, siyasal iktidarın aracı ise güçtür. Çünkü güç, iktidarın oluşturulmasında ve sürdürülmesinde en etkili araçtır. Gücü elinde barındıranlar her zaman güç araçlarına da sahip olmuşlardır.

2.1.3.Demokrasi Kavramı

Çalışmamızda en önemli kavramlardan biri de demokrasi kelimesidir. Önemli olmasının nedeni ise günümüzde demokrasi en çok konuşulan, tartışılan bir kavramdır. Bu sebepten dolayı herkes tarafından kabul edilebilecek bir tanımın olmadığı gibi, bu herkesin kendine göre bir demokrasi tanımı olması tartışmayı da beraberinde getirir.

Demokrasi kavramına etimolojik açıdan bir bakalım. Tarihsel yönden demokrasinin gelişimine baktığımızda, beşinci yüzyılda Grek dilinde özel bir site yapılanmasını belirtmek (Kervegan, 2003: 187) için kullanılmıştır. Yunancada halk ve iktidar kelimelerinden “demokratia” diğer adıyla demokrasi kavramı türemiştir (Varlık & Ören, 2003: 174-175). Demokrasi kavramı, 19. yüzyıla gelinceye kadar ideal bir söylemden öteye geçememiştir (Ertan, 2006:205). Demokrasi, modern siyasal ortamda en önemli kavramlardan biri olmayı başarmıştır.

Demokrasi eşitlik ve özgürlük olan iki temel ilkeye dayanmaktadır. Eşitlik ve özgürlük ilkesini şu şekilde açıklarız;

- a. Özgürlük ilkesi: Özgürlük, siyasal düşüncenin merkezinde yer alır. Demokrasilerde çeşitli yöntemler, kurum ve kuruluşlar kullanılarak, insanların

yaşamlarını başkalarıyla birlikte uzlaşma içinde, ancak kendilerinin belirlemeleri ve biçimlendirmeleri sağlanır. Bu bağlamda, demokrasi özgürlüğü yaşamsal önemde bir ilke olarak benimser (Çukurçayır, 2006: 29).

- b. Eşitlik ilkesi: Özgürlük ne kadar önemliyse eşitlikte o kadar çok önemlidir. Bunlar demokrasinin iki bacağı veya iki kolu diyebiliriz. Eşitlik ilkesinde herkes bir olduğu gibi dil, din, cinsiyet, ırk ayrımı gözetmeksizin herkes eşittir.

Bu iki temel ilkedен biri olmasa demokrasiden bahsetmemiz mümkün değildir. Nedeni ise bu iki temel demokrasi ayakta tutmakta, diğer bir tabirle demokrasiye can vermektedir.

Önüne gelen değişik eklerle farklı anlamlar kazanan demokrasi terimleri bulunmaktadır. Klâsik, siyasal, çoğulcu, liberal, sosyalist, biçimsel, temsili, kılavuz, burjuva, Marksist, tekeli, endüstriyel, iktisadi, kalkınmacı, sosyal, otoriter, kitle, doğrudan, halk, himayeci, uzlaşmacı, birlikçi, cılız, güçlü ve daha birçok örnekte olduğu gibi, geçmişten günümüze kadar demokrasinin önüne aldığı ekler bu görüşün doğruluğunu desteklemektedir (Kabasakal, 2008: 42).

Demokrasiyi, yönetime ve karar alma süreçlerine katılıma olanak sağlayan bir devlet biçimi olarak yorumlayan yaklaşımlar mevcutken, demokrasiyi yönetme ve karar alma süreçlerinden bağımsız veya bunların bütünüyle dışında tanımlayan yorumlar da mevcuttur (Karaoğlu, 2009: 4). Bu tanımlamalardan yola çıkarak birkaç önemli düşünürlerin demokrasi kavramı üzerine farklı düşünceleri bulunmaktadır. Bu düşünürlerin birkaçı demokrasiyi halkın idaresi olduğuna dem vururken, diğerleri demokrasinin siyasal düzen olduğunu, bazısının ise devlet biçimi olduğunu belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi demokrasi ile ilgili net bir tanım üzerinde uzlaşamamıştır. Kısacası, demokrasi kavramı tam anlamıyla ne bir toplum biçimini ne de bir yönetim biçimini tanımlar (Ranciere, 2015: 60).

- Demokrasi kavramını ilk olarak kullanan Herodotus'un bu kavramla kastettiği bir halkın kendini idare etmesidir. Bu şekilde Herodotus, demokrasi kavramını bir yandan tek kişinin hükümeti demek olan monarşiye bir yandan da bir sınıf ya da zümrenin hükümeti demek olan oligarşiye karşılık tutuyordu (Başer, 2011: 3).
- Platon; "Demokrasi, çok güzel bir siyasal düzendir, anarşik ve rengârenktir. Eşit olanlara ve olmayanlara her ne olursa olsun ayırım yapılmaksızın (Kuçuradi, 1998: 1) bir eşitlik sunar.
- Perikles ise demokrasinin bazı seçkin insanın değil, tüm toplumun katkılarıyla (Kışlalı, 1995: 199) ortaya çıkan bir yönetim biçimidir.
- Hobbes'a göre demokrasi, egemenliğin ayrımsız tüm vatandaşlara ait olduğu bir devlet biçimidir (Zarakolu, 2013: 267).

Yukarıdaki demokrasi tanımlamalarından farklı bir açıdan bakan Marx'a göre demokrasi, tüm olanaklarını ortaya koymuş olmaktan uzak tarihsel bir fenomendir; demokrasinin daha etkili bir şekilde gelişmesinin nedeni işçi-sınıfı hareketidir. İşçi sınıfının siyasal savaşımını, demokrasiyi genişletme hareketi olarak öne çıkarmıştır (Bottomore, 1987: 11). Topluma mal edilen üretim araçlarıyla, ihtiyaçları demokratik bir şekilde üretimi gerçekleştirmesi sonucunda sosyalist demokrasi düşüncesi ortaya çıkmıştır (Tunç, 2008: 1116).

Demokrasi'nin oluşmasını ve gelişmesini amaçlayan araçlar vardır. Devletlerin demokrasi çerçevesi içerisinde yürütülmesi için anayasaya, parlamentoya, sivil toplum örgütleri, siyasi partilere ihtiyaç olduğu söylenebilir.

- Anayasa; devletlerin temel kurumlarının nasıl işleyeceğini belirten yazılı metindir. Demokratik ülkelerde ise tiranlığın kurulmasını engelleyecek araçtır.
- Parlamento; demokrasinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Demokraside meclis, rekabet ve eşit oy ilkeleri ile halkın temsilcilerinin oluşturduğu, devletin en önemli bir kurumudur.
- Sivil toplum; Demokratik toplumlarda halkın dilidir. Halkın dile getiremediği veya yapamadığını sivil toplum örgütleri yerine getirmektedir.
- Siyasi partiler; temsil için kullanılan bir araçtır. Mecliste çeşitli siyasi partilerin yer alması, demokratik açıdan çok önemlidir. Bu demek oluyor ki mecliste farklı düşüncülerin temsil edildiğidir. Parti sayısı burada çok önemlidir. Bu durum milletin egemenliğini daha fazla meclise yansımaları sağlar.

Demokrasinin günümüzde uygulanan üç farklı biçimi vardır. Bunlar, doğrudan demokrasi, yarı doğrudan demokrasi ve temsili demokrasidir. Doğrudan demokraside; halk egemenliğini bizzat kullanmaktadır. Temsili demokraside halk, egemenliğini temsilcileri aracılığıyla kullanmakta, yarı doğrudan demokraside ise egemenliğin kullanımı halk ile temsilcileri arasında paylaştırılmaktadır (Çağrı, 2017: 7).

2.1.3.1. Doğrudan Demokrasi

İlk uygulamanın Eski Yunan'da halkın bir araya gelerek doğrudan karar mekanizmasına katılmaları biçiminde gerçekleştirilen uygulama, "doğrudan demokrasi" olarak adlandırılmaktadır (Aliefendioğlu, 2005: 72). Bu demokraside devlet için bütün kararları alan tek adres halktır. Halk egemenliğini doğrudan kendisi kullanmaktadır. Doğrudan demokrasi, demokrasi düşüncesine en yakın sistemdir. Nüfusun gittikçe artması sebebiyle bu sistemin pratikte uygulanma olasılığı düşüktür (Tunç, 2008:1117). Bugün doğrudan demokrasi birkaç İsviçre kantonlarında görülmektedir.

2.1.3.2. Yarı Doğrudan Demokrasi

Öncelikle bu demokrasi, Doğrudan demokrasi ile Temsili demokrasi'nin özelliklerini barındırmaktadır. Egemenliğin kullanılmasını, yönetilen ile yönetenler arasında paylaştıran bir demokrasidir (Tunç, 2008: 1117). Bu demokrasinin üç temel aracı vardır. Bunlar, halk girişimi, temsilcilerin azli ve referandumdur. Halk girişimi, seçmenlerin belli sayıda imza toplayarak anayasa veya kanun değişikliği konusunda teklif veren doğrudan demokrasinin bir aracıdır. Temsilcilerin azli ise seçmenlerin, çalışmasından memnun kalmadığı temsilcilerini görevden almasını sağlayan bir araçtır (Solak, 2012: 59). Referandum, halk oylaması demektir. Anayasa değişikliği, yasaların kabulü gibi önemli konuları halkın iradesini öğrenmek için yapılan oylamadır. Halk girişimi ile referandumu ayıran çizgi ise; halk girişiminde yasal düzenleme taleplerini seçmenlerin istemesidir. Yarı doğrudan demokrasi araçları sayesinde vatandaşlar, siyasi konularla daha içli dışlı olacaktır. Bu demokrasi türü ise İtalya ve İsviçre örneklerinde görülmektedir.

2.1.3.3. Temsili Demokrasi

Günümüzde doğrudan demokrasinin devlet yönetiminde uygulanması zordur. Bu gerçeğe 18. y.y. dan itibaren düşünceler temsili demokrasi üzerine yoğunlaşmıştır (Özyurt, 2008: 31). Kısa bir tanımlamayla bu demokrasi, belirli bir toprak parçasında yaşayan halk egemenlik haklarını doğrudan değil de kendilerinin seçtiği temsilciler aracılığıyla kullandığı bir uygulamadır. Temsili demokraside seçim temel araçtır (Tunç, 2008: 117). Bu demokrasi türünde eşitlik, özgürlük düşünceleri etkili olmuştur.

Temsili demokrasinin uygulanmaya başlaması ile siyasi partiler önem kazanmıştır. Seçilen temsilciler, seçildiği bölgenin veya yerin değil, tüm halkın temsilcidir. Temsili demokrasinin uygulandığı ülkeler arasında ise, Türkiye, İngiltere, Almanya, Fransa, Japonya, ABD'yi söylemek mümkündür.

2.1.4.Siyasal Parti

Siyasal sistemin içinde örgütlenmiş, en güçlü ve yaygın olanıdır. Siyasal toplumda en önemli unsur olan siyasi partiler, geçmişten günümüze kadar "devlet ile toplum arasında adeta yaşam kanalı" (Tosun &Tosun, 2007: 45) olmaktadır. Yaşam kanalı, ortak düşünceleri paylaşan insanların siyasi iktidarı veya hükümeti ele geçirmesiyle ortaya çıkar. Siyasi partinin amacı iktidarı veya gücü ele geçirmektir. Bu amacı gütmeyene siyasi parti demek doğru değildir.

Siyasi partilerin ilk tanımlarından birini 18. yüzyıl liberal-muhafazakâr filozoflarından Edmund Burke yapmıştır. Burke'ye göre bir parti, "hepsinin hemfikir olduğu bazı ilkeler

çerçevesinde, ortak gayretleriyle milli çıkarları geliştirmeye çalışan bir grup insan"dan oluşur (Babayeva, 2014: 17-18). Siyasal partileri etimolojik olarak tanımlamak gerekirse; Parti sözcüğünün kökeni Latince pars, İngilizce "party" (Babayeva, 2014: 17), Fransızcadan Türkçeye aktarılan "parti" sözcüğü bölüm, parça, grup, taraf anlamına gelir. Parti kavramı Osmanlı Türkçesi'nde ise fırka ile karşılanırdı. Fırka; kısım olmak, ayrılmak, bölük demektir (Özdemir & Atılğan, 2014: 239).

Fransız siyaset bilimci Maurice Duverger'e göre bir parti, tek bir topluluk değil, birçok toplulukların bir araya gelmesiyle bir bütün olarak ortaya çıkar. Bu topluluklar, ülke içine dağılmış ama birbirlerine bağlanmış mikro gruplar aracılığıyla meydana gelen bir birliktir (Duverger, 1974: 51-52). Bu mikro gruplar nelerdir sorusunu sorduğumuzda ise bunların; ocak, komiteler, yöresel derneklerin olduğunu söyleyebiliriz.

Günümüzde partiler, modern siyasal alanın başat unsurlarından biridir (Göktürk, 2016: 246). 19. yüzyılda Avrupa'da, iki önemli gelişmenin sonucunda modern siyasal partiler doğmuştur: Birincisi, temsili ve sorumlu hükümet ilkesinin yerleşmesi (Özbudun, 2010: 76). İkincisi ise bireylerin seçim hakkının genişletilmesidir. Bu partiler ilk defa, 1820'lerde ABD'de ortaya çıkmıştır. 1840'ların sonunda Belçika ve İsviçre'de, 1850'lerden itibaren ise Birleşik Krallık Liberal Partisi ortaya çıkmıştır (Demirel, 2012: 181).

Ülkemizde partilerin ortaya çıkışında modernleşme hareketleri önemli bir rol oynamıştır. 1889'da Osmanlı devletinde ilk kurulan siyasi parti, İttihat ve Terakki Fıkrasıdır. 1. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı dönemlerinde ara verilen partiler hareketleri ve parlamentarizm, ilerleyen yıllarda tekrar hayat bulmuştur. 1924 Anayasası'nda siyasi partilerden bahsedilmiş olsa da, 1945 yılından sonra, çok partili siyasal sisteme geçilmesiyle birlikte partiler anayasal ve siyasal birer kurum halini almışlardır (Demir, 2013: 14).

Demokrasinin yürütülmesinde sorunlar yaşayan ülkelerde ise parti sistemleri oldukça zayıftır (Akgün, 2002: 152). Bir ülkede, siyasi partilerin olması veya gelişmesi, ülkenin demokratik bir yapıya sahip olduğunu gösterir. Bu nedenle demokratikleşme sürecinin analizinde, ülkelerin siyasal partilerinin yapısı, hukuku, siyasal hayatın işleyişi içinde ülkelerde nasıl bir siyasal parti sisteminin gelişmekte olduğu (Alkan & Eroğlu, 2011: 68-69) gibi hususlar ön plana çıkar.

Günümüzde siyasi partiler, belli bir toplumu, sınıfı, grubu, düşüncenin çıkarlarını savunmak için ortaya çıkmamıştır. Siyasi partilerin amacı toplumun tümünün oyuna taliptir, yani oyların hepsini almak için toplumdaki bütün herkese hitap etmektedir. Siyasi partilerin diğer siyasi olmayan grup veya topluluklardan ayıran özellikler vardır. Bunlar: İktidarı ele geçirme arzuları vardır, resmi bir üyelik sistemine sahiptir, hem özel konularda hem de

toplumun ve ülkenin bütününe ilgilendiren konularda politikalara sahiptir, ortak veya farklı ideolojik kimlik ve siyasal tercihlere sahip bireylerin oluşturduğu bir yapılanmadır (Dinçer, 2006: 5).

Duverger, 1951 yılında partileri sınıflandırarak iki ana türe ayırmaktadır: Bunlar kadro ve kitle partileridir. Bu partiler arasındaki fark, partilerin üye sayılarının büyüklüğüne göre değil de üyelik yapısına göre yapılmıştır (Çağrı, 2017: 12).

2.1.4.1. Kadro Partiler ve Kitle Partiler

Kadro partileri, kaynağını parlamento içinden almakta (Kapani, 2006: 185) olup, üyeler parlamento kökenlidir. Teşkilatların üyelerle sıkı bir bağı yoktur. Kadro partileri, liberal burjuva sınıfının (Süer, 2011: 52) temsilcisidir. Sağ kanatlıdır. Bunlar daha çok seçim zamanı ortaya çıkar. Tek amaçlarının seçimi kazanmak olmasından dolayı, lider ve etrafındaki merkez teşkilatının etkinliğinin fazla, taşra teşkilatının ise sayı ve etkinlik bakımından zayıf, üye sayısının az olduğu bir parti türüdür (Süer, 2011: 52). Partinin geliri yardım ve bağışlara dayanır.

Kitle partileri, 20. yüzyılın başlarında toplumun oy hakkına (Kapani, 2006: 186) kavuşmasıyla birlikte ortaya çıkmıştır. Sol, komünist, sosyalist partiler görünümünde, işçi hareketlerin temsilcileri olarak görünürler. Sosyalist partiler ocaklarda örgütlenmektedir. Sosyalist partilerin ocağı seçmeleri gayet tabiidir. Bunlar, topluma el atan ve onları örgütlendiren, onlara bir siyasal eğitim veren ve aralarından işçi sınıfı elitlerini seçip yetiştiren ilk partiler olmuşlardır (Özbudun, 1964: 28). Kitle partisinin, finansmanı üyelerin ödediği aylık aidatlara dayanır; ocağın birinci ödevi, bu aidatların düzenli şekilde toplanmasını sağlamaktır (Duverger, 1974: 106-107). Kitle partileri, kadro partilerinin aksine, üleriyle devamlı diyalog halindedir. Üye sayısının çok olması partiyi o kadar can vermektedir. Bunun nedeni ise bir ideoloji partisi olmasıdır.

2.1.5. Elit veya Seçkin Kavramı

Elitler (Seçkinler) kavramının, on yedinci yüzyılda batı toplumunda günlük dilde kullanıldığı görülmektedir (Arslan, 2005: 57). Bu yüzyılda üstün kalitedeki malları tanımlamakta kullanılırken daha sonralarında ise, kullanımı yaygınlaşarak birinci sınıf askeri birlikler ya da soyluluğun yüksek mertebeleri (Bottomore, 1997: 7) gibi üstün nitelikli kimseleri kapsamaya başladı.

Köken olarak, “eligre” ve “electa” dan gelen elit kavramı, Türkçeye Fransızca “elite” sözcüğünden geçmiştir. Eligre, Latince seçme, electa ise seçilmiş olan parça, bölüm, en üstünü

anlamını ifade eder (Arslan, 2018). Günümüz sosyal ve siyasal bilimlerinde önemli bir kavram olan seçkin kavramının, İngilizce Oxford sözlüğüne göre, toplumsal ve siyasal literatürde yaygın bir şekilde kullanımı on dokuzuncu yüzyılın sonlarından itibaren başlar; Amerika ve İngiltere’de ise Pareto’nun metinleri sayesinde 1930’larda başlar (Sala, 2009: 4).

Elit sosyolojisi, ülkemizde az çalışılmış sosyoloji alanlarının başında gelir (Arslan, 2005: 54). Bundan dolayı, günümüzde sıklıkla akademik ve popüler yazında elit/ler ya da seçkin/ler şeklinde nitelendirmelerle karşılaşılıyorsa da sosyal bilim kuramcılarının üzerinde birleştikleri yerleşmiş bir tanım (Yamak & Ergur& Ünsal, 2011:9-10) bulunmamaktadır. Halk nezdinde elit denildiğinde, kültürlü, zengin olarak bilinmektedir. Mesela, lüks villalarda yaşayanlara veya kaliteli bir okulda okuyanlara “elit” olarak nitelendirilmektedir.

Elitler (Seçkinler)’i kısa bir şekilde tanımladığımızda, seçilmiş küçük grubun toplumu yönettiği düşüncesine dayanmaktadır. Bu grup, toplumsal etkinliklerin çeşitli dallarında üstün yetenekli olan neferlerden oluşur. Toplumda iki katman vardır. Bunlardan birincisi, seçkin olmayan alt katmandır, ikincisi seçkin adı verilen üst katmandır. Üst katman yönetenlerden, alt katman da yönetilenlerden oluşmaktadır. Bunun nedeni ise “yaptıkları işin doruk noktasına gelenlerin” birinci katmanda yer almasıdır (Busino, 2003: 750).

Pareto ve Mosca, elitler veya seçkinler kavramını geliştirmişlerdir. Mosca, Fransız sosyolog Henri de Saint Simon’dan seçkinler kelimesini keşfetmiştir. Ve sosyal bilimlerde ilk kullananlardandır. Mosca’ya göre seçkinler; azınlık olmalarının sonucunda organize bir yapı sergileyen ve bu organizelikten aldıkları güçle kitleleri etki, denetim ve kontrol altına alabilen, yani üst katmanda bulunan yönetenlerin işlevini yerine getiren kişi ya da kişilerdir (Sala, 2009: 33).

Pareto, elit kavramını bilimsel alanda popüler (Arslan, 2007: 3) olarak kullanılmasını sağlamıştır. Pareto seçkinlerle, ekonomi ve siyasî örgütlenme çerçevesinde ilgilenmektedir (Pareto, 2013: 13). Pareto’ya göre elit, kendi faaliyet alanlarında en üst katmanda veya zirvede bulunan insanların oluşturduğu toplumsal sınıf (Arslan, 2004: 3) olarak tanımlamaktadır. En iyi öğretmen, en iyi ekmekçi, en iyi memur, en iyi avukatın bulunduğu konuma elit diyebiliriz. Fakat elite en akıllı, zeki, yetenekli, becerikli, ahlaki ve insani nitelikler bakımından en üstün demek (Arslan, 2005: 167) doğru değildir. Kısacası elit olabilmesi için, yukarıda yazılan bu değerleri taşıyor olabileceği gibi, bu değerlerin bir kısmını hatta hiç birini taşıyor da olabilir (Arslan, 2004: 4).

Elit denildiğinde Pareto’dan sonra C. Wright Mills akla gelmektedir. Mills, ilk kez 1956’da yayınlanan “İktidar Seçkinleri” isimli sosyolojik çalışmasında, iktidar seçkinlerini bir

toplumsal sınıf olarak ele almaktadır (Bahar, 2009: 237). Mills, seçkinleri toplumun başat kurumlarında ve önemli mevkilerinde yer alanlar olarak tanımlamaktadır (Sala, 2009: 53)

Giddens; elit'i hiyerarşik yapının en üst konumunda karar verme yetkisine sahip bireyler olarak tanımlar (Arslan & Arslan, 2015: 580). Bu toplumsal sınıfları oluşturan ve işgal edenler her zaman azınlıkta olmuşlardır. Elitleri halktan ayıran bir kırmızıçizgi vardır. Bu kırmızıçizgi ise, toplumun geleceği hakkında vereceği kararlarla toplumun kaderini belirlemesidir. Kısa bir anlatımla, devletin ve toplumun rotasını onlar çizerler (Arslan, 2004: 2) ve ona göre yönetirler.

Bu tanımlama ve açıklamalardan yola çıkarak elit kavramının daha ayrıntılı bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. Elit; kurumsal iktidara sahip, sosyal kaynakları kontrol eden/edebilecek konuma sahip olan, toplumsal karar verme sürecini doğrudan ya da dolaylı olarak ciddi bir şekilde etkileyebilen, karşıtlarına rağmen istek ve amaçlarını gerçekleştirebilen bireyler (Arslan, 2004: 4) olarak tanımlanmaktadır.

2.1.6. Siyasi Elitler

Siyasi elitler, kavramsal olarak, kararları alan veya veren, yani yönetim eylemini yerine getiren, aynı zamanda tespit yönünden en kolay elit grubunu teşkil eder. Yönetim eylemini yerine getiren siyasi elitler, toplumsal kurumların biçimsel hiyerarşik yapısı içinde, en üst veya en üste yakın, karar verici yetkiye sahip olan bireylerdir (Arslan, 2004: 5). Siyasi parti genel başkanları, parti genel sekreterleri, bakanlar, milletvekilleri, en etkili diğer üst kurul üyeleri, meclis başkanları, cumhurbaşkanları ya da hükümet başkanları siyasi elitler tanımı kapsamında incelenebilir (Arslan, 2007:6).

Siyasal elitler, siyaseti doğrudan veya dolaylı yoldan etkileyen kişilerdir. Bu bağlamda siyasal elit denildiğinde akla iktidarı elinde bulunduranlar gelmemelidir. İktidarı elinde bulundurmasa bile, bir siyasal kimliği olan iktidar dışındaki kişiler de siyasal seçkinler olabilir. Buna örnek olarak meclis içinde veya dışında ki siyasi partilerin liderleri söylenebilir. Bunun en büyük örneği, MHP genel başkanı Dr. Devlet Bahçeli, siyasal sistem içerisinde olsa da olmasa da, belirli topluluklar için aktif bir siyasal elit işlevini yerine getirmektedir.

Siyasal elitler üç şeyi yapar; durumlarını korurlar, yeni elitleri hazırlarlar ve yeni koşulların ortaya çıkmasına neden olurlar. Elitler yerlerine geçmek için yetiştirdikleri potansiyel elitleri pürüzsüzce devşirmek isterler. Bu elitler gelişen, gidenin yerini dolduran veya dolduracak, çıkarlarını ve kendisini koruyabilecek, örgütlenen toplumsal gruplardan oluşmaktadır. Bu elitler uzun bir zaman diliminde ortaya çıkarlar.

2.2. Kuramsal Temel

2.2.1. Elit Teorileri

Eşitsizlik, hemen her toplumda ve tarihin hemen her döneminde gözlemlenebilen evrensel bir toplumsal olgudur. Sosyal bilimciler, toplum hayatındaki bu eşitsizlikleri ve toplumsal yapıdaki güç ilişkilerini açıklamak için iki farklı teorik yaklaşım geliştirmiştir. Bunlar sınıf teorisi ve elit teorisidir. Sınıf teorisinde daha çok ekonomik eşitsizlikler üzerine durulmuştur (Arslan, 2016: 270). Elit teorisinde ise durum biraz daha farklıdır. Bu teoride, sosyopolitik eşitsizlikler ilk sırada olduğu gibi, farklılaşmayı da öncelik olarak incelerler. Diğer bir deyişle elit-halk farklılaşması açıklarken analizlerinin merkezine “iktidar-güç” ve “etki” kavramlarını koyarlar (Arslan, 2004: 127).

Elit teorisinin ortaya çıkış kronolojine bakıldığında, ilk teori 19. y.y.’ın son dönemlerinde ortaya çıksa da, bu teoriler 20. y.y.’ın ortalarında daha fazla kullanılmaya başlandı. Bu terimi geliştirenler Pareto, Mosca ve Robert Michels’dir. Elit Teorisi bir bakıma bir toplumsal-siyasal analiz yöntemidir. Teori günümüze kadar farklı kuramsal kaynaklarla beslenerek sürekli kendisini geliştirmeyi (Arslan, 2015: 77) ve yeniden kendisini üretmeyi başarmıştır. Elit teorisi, Marksizm’in “sınıf çatışmasını” temele koyan sınıf teorisine karşılık olarak ortaya çıkmıştır.

Güç ve elit, evrensel sosyal olgulardır. Elit ve elit olmayanlar arasındaki ayırım, bu nedenle sosyal analizinin önemli bir yönüdür (Çağrı, 2017: 17). Elit teorisinde toplumlar ikiye ayrılır. Bunlardan birincisi gücü elinde tutan “azlar”, ikincisi ise yönetilen “çoklar”dır. Önemli kararları her zaman “azlar” karar alıp-verirler. Yönetilen çoklar, yani halk yığınları ise göreceli olarak güçsüzdür (Arslan, 2005: 56), bunlar her zaman yönetenlerin aldığı kararları kabul etmek zorundadır. Nedeni ise gücü azların ellerinde barındırmalarıdır.

Elit teorisi, eşitsizlikçi toplumsal ilişkilerin doğal bir sonucudur (Çağrı, 2017: 19). Eşitsizliğin olduğu yerde bazı kişilerin, bazı kişilere karşı daha güçlü bir pozisyonu işgal etmeleri, siyasal, toplumsal ve kültürel anlamda güç eşitsizliğinin insanlar arasında asimetrik ilişkilere yol açması kaçınılmazdır (Öztürk, 2012: 135). Elit teorisi dört kola ayrılmaktadır. Bunlar; Plüralist elit teorisi, elitist elit teorisi, demokratik elit teorileri ve diğer dördüncü kol ise demo-elit yaklaşımıdır.

2.2.1.1. Plüralist (Çoğulcu) Elit Teorisi

Bu teori kökeni liberal ideolojiden almaktadır. Plüralist teori 1950 ve 1960’lı yıllarda oldukça (Arslan, 2005: 164) popülerdir. 1970 ve 1980’lere gelindiğinde Truman, Bealey, Palsby ve Sartori tarafından daha sofistike hale getirilmiştir (Arslan, 2003: 116). Dahl, Lindblom, Riesman, Galbraith gibi düşünürler ise bu teorinin daha yaygın olarak kullanılmasını kazandırmıştır.

Dahl'a göre, bu teori çoğulcu bir siyasal ve sosyal yapıya dayanmaktadır. Bu görüşüyle paralel olarak Dahl, elit grubunu tek bir bütün olarak görmemektedir. Toplumda var olan çok sayıdaki elit gruplar arasında farklılıklar ve hatta çelişkilerin olduğunu belirtmekte; bu bağlamda tek bir seçkin grubun (Yenilmez, 2007: 14) toplumu yönlendirip, toplum hakkında karar alıp veremeyeceğine inanmaktadır.

Çoğulcu teoriye göre toplumsal ve siyasi güç, bir baskı grubun eline hapsedilmemiş, tam tersine birden fazla baskı grubuna (ticari dernekler, şirketler, sendikalar, meslek grupları, vb.) dağıtılmıştır. Bütün bu gruplar, elinde bulunan güce karar verme süreci üzerinde etkiye sahiptir. Freeman Plüralizmi, gerçeklik olmaktan öte, bir mitoloji (Arslan, 2006:370) olarak görmektedir.

2.2.1.2. Demokratik Elit Teorileri

Demokratik elit teorisi diğer demokrasi teorileri gibi eşitlik üzerine inşa edilir; ancak diğerlerinden önemli bir farklılığı içinde barındırır. Diğer demokrasi teorileri gücün eşitliği üzerinde dururken; demokratik elit teorisi fırsat eşitliği üzerinde durur. İktidar mücadelesinde rekabet, iktidarı elde etme potansiyeline sahip birbirinden farklı elit gruplarının arasında geçer ve çoğunluk belli aralıklarla isteklerini duyurma imkânına sahip olması demokrasi için yeterlidir. Halkın rolü, yönetenlerin seçilmesi veya reddedilmesinden ibarettir. Demokratik elit teorisi denildiğinde ilk akla Gaetano Mosca gelir. Diğer en önemli düşünürler arasında Max Weber, Joseph Schumpeter ve Raymond Aron'un isimler gelmektedir (Arslan, 2006: 372).

2.2.1.3 Demo-Elit Teorisi

Demo- elit teorisi, demokratik elit teorisinin bir açılımı olarak da kabul edilmektedir. Asıl itibarıyla, elitlerin analizinde yeni bir açılım ortaya koymayı hedefler. Bu yaklaşımın gelişim süreci içinde, sosyolog Eva Etzioni'nin oldukça önemli bir yeri vardır (Arslan, 2006: 373).

Demo-elit anlayışı toplumların iktidar yapılarını üçlü bir kategoride değerlendirir: Elitler, alt elitler ve halk (Yarma, 2006: 18). Arslan, 1990'lı yılların ikinci yarısı içinde yaptığı çalışmalarda bu üç kategoriye iki ayrı kategori daha ekleyerek, bu kategorizasyonu daha ayrıntılı ve güçlü hale getirmiştir. Bunlar, potansiyel diğer adıyla gölge elitler ile "elitimsiler" dir (Arslan, 2007: 45).

Toplumun güç pastasından en fazla payı alanlar, temel toplumsal kaynakları kontrolünde tutan elitlerdir (Arslan, 2001:8). Bu nedenle bunlar toplumun en üst kademelerini işgal ederler, en yüksek güce sahiptirler ve gücü paylaşırlar. Örneğin hükümet üyeleri, liderler, siyasi partilerin etkin ve aktif üyeleri, bürokrasinin, askeri yapının, ticari birliklerin ve şirketlerin en

üst kademelerinde yer alırlar (Yarma, 2006: 18). Alt elitler, güç pastası içerisinde orta düzeyde bireylerden oluşur (Arslan, 2003:128).

Elitimsiler ise özgeçmişlerinin getirdiği şans ile kişisel yetenekleri ve kişilikleri sayesinde, elit dolaşım süreci içinde önce alt elit, sonra da elit konumuna ulaşma şansına ve potansiyeline sahip bireylerdir. Gölge elitleri bir bakıma en avantajlı kesimdir. Alt elitlerle iç içedir. İktidar mücadelesi içinde elit konumuna ulaşma potansiyeline sahip olan bireylerdir (Arslan, 2007: 47).

Güç pastasının alt katmanında yer alan ise halktır. Demo-elit teorisinde halkın ayrı bir yeri ve önemi vardır. Elitler ancak halkla var olabilirler ve amaçlarını da ancak halkla ve halkın açık desteğiyle gerçekleştirebilirler (Yarma, 2006: 19). Kısacası bütün elitler her şeyden öte oy verene, okuyucuya, dinleyiciye, müşteriye ve bu listeye eklenebilecek daha birçok şeye olan ihtiyaçlarından dolayı halka zorunlu olarak bağımlıdırlar (Arslan & Arslan, 2015: 583).

2.2.1.4. Elitist (Seçkin) Elit

Bu teorinin gelişmesi Pareto, Michels ve Mosca'ya kadar iner (Arslan, 2006: 370-371). Kuramcılar, ortak yönleri olsa da farklı çizgilere değinmişlerdir. Mosca "Yönetici sınıf" derken Pareto "Yönetici elitler", Michels "Oligarşi" olarak ele almıştır.

"Elit" ve "kitle" ayrımını ilk kez sistemleştiren İtalyan siyasal bilimci Gaetano Mosca olmuştur. Mosca'nın fikirlerinin entelektüel temelinde Ludwig Gumplowicz ve ondan da önce Henri de Saint Simon bulunur (Arslan, 2018). Mosca, Pareto'nun açıklamalarında başvurduğu elit kavramı yerine "yönetici sınıf" kavramına başvurmuştur (Önder, 2009: 81). Ona göre, toplumlar "yönetici- yönetilen" olmak üzere iki sınıfa ayrılırlar.

Yönetici elit (seçkinler), doğrudan veya dolaylı olarak toplumun yönetiminde önemli bir rol oynayan, siyasal iktidar üzerinde etki sahibi olan kişilerden oluşur (Kapani, 2006:128). Pareto'nun esas üzerinde durduğu kesim dar anlamda yönetici seçkinlerdir. Bunlar sosyal ve siyasal alanda yöneticilik vasfını üzerinde taşıyan kimselerdir (Sarp, 2013: 104). İkincisi, çoğunluktaki sınıf ise tamamen yönetici elitlerin kontrolü ve yönetimi altındadır (Kapani, 2006:124). Her zaman azınlıkta olanların sözlerinin dışına çıkamazlar ve onların kurallarını çiğneme şanssı yoktur.

Amerikalı toplumbilimci Wright Mills, halkı tek bir seçkin grubun yönettiği görüşünü savunanların başında gelir. Mills "İktidar Seçkinleri" adlı çalışmasında iktidar yapısı içinde etkili üç elit grubu olduğunu söyler. Bunlar; siyasi elitler, askeri elitler ve ekonomik elitler. Mills, başarılı hükümet idarecilerini ve subayları, büyük ticari müesseseleri yönetenlerle birleştirdi ve hepsinin Amerikan kamuoyunu baskı altında tutmak için çalıştıklarını söyledi (Çağrı, 2017:

26). Genişleyen ve merkezileşen bu üç kurumun en üst noktalarında ise ekonomik, siyasal ve askeri seçkinleri meydana getiren üst çevreler bulunmaktadır. Ekonominin en üst noktalarında kenetlenmiş zenginler topluluğu arasında üst yöneticiler bulunmakta; siyasal kurumun en üst noktalarında siyasal meclis üyeleri yer almakta; ordu kurumunun en üst noktalarında ise Genel Kurmay kuruluşları ve diğer üst derece askeri organlarda görevlendirilmiş asker - devlet görevlileri bulunmaktadır (Arslan & Çağrı, 2017: 919).

Araştırmamızı en iyi açıklayabilecek elit teorileri çerçevesi içerisinde elitist (seçkin) elit teorisi kuramsal temel olarak seçilmiştir. Bu araştırmada, siyasal elitler üzerinden Milliyetçi Hareket partisi milletvekillerinin konumsal analiz tekniği ile incelenmesi temel alınmıştır. Bu amaca yönelik olarak milletvekillerinin eğitimi, mesleği, yaşı, yabancı dili, cinsiyet ve doğum yeri gibi sosyolojik bir analiz çerçevesinden incelenmiştir.

2.3. Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Tarihsel Süreç İçerisinde Milliyetçi Hareket Partisi

Bu bölümde Cumhuriyet öncesinde, Türk milliyetçiliğinin gelişimi ele alınmıştır. Ayrıca söz konusu dönemde açılan Türkçü veya Milliyetçi, dernekler ve partiler hakkında bilgi verilmiştir. Diğer bir kısımda ise Milliyetçi hareket Partisi'nin kuruluş süreci ele alınmıştır. Daha sonra ise liderleri ve liderleri zamanında olan toplumsal ve siyasal gelişmeler hakkında değerlendirilmedi bulunulmuştur. Akabinde de MHP'nin ilk kez seçime girdiği 1969-2019 yılları arasında aldığı oy oranı ve seçim vaatleri ele alınmıştır.

2.3.1. Cumhuriyet Öncesi "Türk Milliyetçiliği"

Osmanlı imparatorluğunda, Türk milliyetçiliğine geç bir zamanda geçilmiştir. Bunun nedeni ise Osmanlı Devletinin bir imparatorluk olmasıdır. Zira Türk Milliyetçiliği fikrinin benimsemesi halinde bu durum, bünyesinde barındırdığı diğer milletlere örnek olabilir ve dağılmasına sebep olabilir. Bundan dolayı bünyesinde barındırdığı birden çok milleti, "Millet Sistemi" çatısı altında toplamıştır.

Millet sistemi, etnik ve dil aidiyetine değil, din ve mezhep aidiyeti esasına dayanmaktadır (Ortaylı, 2008: 451). Osmanlı toplumunda, Müslüman milleti, Rum milleti, Ermeni milleti ve Yahudi milleti (Kurtaran, 2011: 61) olarak dört millet vardır. Müslüman milletini oluşturan toplumlar ise Türkler, Araplar, Çerkezler, Arnavutlar, Boşnaklar vs. dir.

Millet sisteminde ilk çöküşler, batılı güçlerin kışkırtma ve destekleri sonucunda ortaya çıkan Yunan bağımsızlığı ile (Kurtaran, 2011: 64) başlar. Bunun devamında ise Gayrimüslimlere, Tanzimat ve Islahat fermanıyla birlikte, Müslümanlardan daha çok hak ve görev verilmiştir. 19.

Yüzyılda gelindiğinde Fransız Devrimi'nin sonunda oluşan Milliyetçilik ayaklanmaları, Millet sisteminin sona ermesine neden olmuştur.

Millet Sistemini çöküşü ile Osmanlı imparatorluğunda dağılma kaygısı sarmış ve İmparatorluğun dağılmasını engellemek için uygulanacak üç fikir ortaya atılmıştır. Bunlar; Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülüktür.

Osmanlıcılık, uygulanacak fikirlerden birincisidir. Bütün Osmanlı toplumunda ırk, din ve dil ayrımı gözetmeksizin eşit kabul eden bir siyasi akımdır. Bu siyasi akım, en çok gayrimüslimlere yarar sağlamıştır. Birçok alanda gayrimüslimlere yönelik reformlar yapılmıştır. Yapılan reformlarda, gayrimüslimlere siyasi, ekonomi ve sosyal açıdan ayrıcalık tanınmıştır. Osmanlı devletinin, hâkim olduğu coğrafyadaki, bütün tebaasını eşit vatandaş sayma fikri, 1876 Anayasası ile kabul olunmuş ve teorik olarak, 1918 yılına kadar da yürürlükte kalmıştır (Uzun, 2010: 2). Osmanlıcılık, özellikle Balkan savaşlarından sonra bir siyasal ideoloji olma özelliğini tamamen kaybetmişti (Pakiş, 2013: 24).

İslamcılık ise uygulanan ikinci fikirdir. Bu fikir, II. Abdülhamit döneminde devletin resmi bir ideolojisi haline gelmiştir. İslamcılıkta, bütün Müslümanları tek çatı altında ve hilafet etrafında toplamak istiyorlardı. Fakat Müslüman unsurların, özellikle ayrıcalıklı bir yeri olan Arapların ve Arnavutların ayrılıkçı milliyetçi hareketler içine girmesiyle (Uzun, 2010: 3), İslam siyaseti tamamen çökmüştür.

Osmanlıcılık ve İslâmıcılık politikalarının uygulanabilirliklerini kaybetmesi üzerine, yerine Türkçülük ya da Türk milliyetçiliği politikası geçmiştir. Türkçülüğün kökenleri, II. Meşrutiyete kadar götürülebilir. Türkçülük; Osmanlıcılık ve İslamcılık akımları ile birlikte dağılan bir imparatorluğu kurtarma hedefine odaklanmıştır (Balkaya, 2009: 3).

Türk milliyetçiliğinin ilk doğuşuna ait işaretler, Osmanlıların ilk döneminde Sultan II. Murat döneminde (Kushner, 1998: 10) görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu bünyesindeki toplumlar arasında milliyetçilik hareketlerine en son yönelenler Türkler olmuştur (Pakiş, 2013: 29). Bunun nedenlerinden birincisi, İmparatorluğu kuran Türkler olduğu gibi dağılmasını önlemek için uygulanan, Osmanlıcılık ve İslamcılık fikrine en çok Türklerin sahip çıkması, Türkçülük fikrini geciktirmiştir. İkincisi ise, Avrupa'dan doğan milliyetçilik, Osmanlı devleti içinde Türk olmayan Müslümanlarda büyük bir heyecanla karşılanmıştır. Avrupa'nın milliyetçilik fikrinin başlıca taşıyıcısı orta-sınıf olmuştur. Türklerde orta-sınıf yoktu (Heyd, 1980: 77). Orta sınıfın olmaması milliyetçiliği geciktirmiştir.

Osmanlı devletinden Türkçülük, Avrupa'da iki farklı akımla ortaya çıkmıştır. Birinci olarak Türk severlik yani, Türk el işi ve dekoratif sanatları (Muhametdin, 1998: 27); ikinci olarak ise Türkoloji akımı olarak çıkmıştır. Her milliyetçiliğin ortaya çıkışında olduğu gibi Türk

milliyetçiliği de dil, tarih ve edebiyat çalışmaları ile gelişmeye başlamıştır. Türkçülüğün ilk babaları Ahmet Vefik Paşa ile Süleyman Paşa (Gökalp, 1968: 8) gibi bilimsel Türkçülüğün kurucuları ve 19. yüzyılın ikinci yarısında yayınlanan fikirleridir. Ziya Gökalp ile birlikte de ilk ulusal duyguların uyanmasını sağlayan yapıtlar izlemiştir (Pakiş, 2013: 32).

Türkçülük fikrinin, Osmanlı devletinde ideolojik olarak gelişmesinde ise Rusya'daki Türkçülük hareketleri etkili olmuştur. Rusya'nın baskısına dayanamayan Türkçü düşünürler, Osmanlı devletine kaçmışlardır. Bu düşünürler, Türkçülüğün gelişmesi için (önce kültürel sonra siyasi Türkçülüğün gelişmesine) önemli katkıda bulunulmuştur. Siyasi Türkçülük, Türk halklarının birleşme yoluyla politik hürriyetlerini elde etme düşüncesine dayanmaktaydı (Muhametdin, 1998: 25).

Yusuf Akçura, Rusya'dan Türkiye'ye gelenler arasındaki en önemli şahsiyetlerden biridir. Akçura, Osmanlılık ve İslamcılık siyasetine karşı alternatif olarak, Türk birliği (Pantürkizm) fikrini ortaya attı (Kushner, 1998: 13). "Üç Tarz-ı Siyaset" eserinde Osmanlı devletinin önünde üç tane seçeneğinin olduğunu söylemektedir. Burada en önemli seçeneği "Türkçülük" seçeneğidir. Türkçülüğün kurtuluşunu ancak, tüm Türklerin birliği sağlayabilirdi. Türk birliğinin önce Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Türklerin, ayrıca Türk olmadıkları halde Türkleşmiş olanların ve ulusal bilinçten yoksun kişilerin bilinçlendirilmesi ve Türkleştirilmesiyle (Kırçak, 1994: 97) başlayacağını bildirir.

Meşrutiyet'in ilanı ile Türkçülük akımı daha çok güçlenerek, cemiyet olarak yeşermeye başlamıştır. Yusuf Akçura ise Türkiye'ye dönerek, Türkçülüğün fikirlerini yayan birçok dernek ve dergilerin kuruluşlarında görev (Muhametdin, 1998: 69) almaya başlamıştır. Meşrutiyet döneminde kurulan ilk milliyetçi derneği, Türk Derneği'dir. Derneğin amacı siyasal değil daha çok kültürel ve bilimseldir (Tunaya, 1988: 414). Dernek, 1912 yılında faaliyetlerine son vermiştir. Buradan ayrılan üyeler diğer milliyetçi dernekler olan Türk Yurdu, Türk Ocağı ve Türk Bilgisi derneği bünyesinde faaliyetlerine devam etmişlerdir.

Türkçüler önce dernek ve cemiyetlerle faaliyetlerini sürdürürken, II. Meşrutiyetin ilanıyla birlikte siyasi parti olarak faaliyetlerine devam etmişlerdir. İlk kurulan siyasi parti İttihat ve Terakki fırkasıdır. Bu partinin ilk kurulduğunda ideolojisi Osmanlılıktı. 1916 yılında yapılan kongrede ise Türkçü ve milliyetçilik egemen olmuştur (Tunaya, 1988: 31). Meşrutiyetin ilanı ile birlikte, Türk milliyetçiliğini savunan Türk siyasal tarihinin ilk Türkçü partisi, Millî Meşrutiyet Fırkası'dır (Uzun, 2010: 8). İdeolojisi, milliyetçilik ve Türkçü olan diğer siyasi partiler ise Milli Ahrar Fırkası, Milli Türk Fırkası, Radikal Avam fırkası ve Teceddüt Fırkasıdır.

Türk milliyetçiliği, Osmanlı Dönemi'nde ortaya çıkan bir fikir akımıdır. Kültür temelli olarak ortaya çıkan Türkçülük, daha sonra ise siyasi bir akım olarak gelişmiştir. Cumhuriyetin

ilanından sonra siyasi partiler milliyetçilikle ilgi politikalara yer vermiştir. Fakat Millet partisinden başlayıp, günümüzde Milliyetçi Hareket Parti'sine kadar milliyetçiliği, temel ideoloji olarak kabul eden başka siyasi parti yoktur. Araştırmanın konusu, Milliyetçi Hareket partisi olduğundan dolayı bu parti daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacak.

2.3.2. Millet Partisi'nden Cumhuriyetçi Millet Partisi'ne (1948-1953)

1940'lı yılların ikinci yarısına doğru kurulan Demokrat Parti, Mecliste muhalefet konumundaydı. Aynı şekilde Parti'nin Meclis gurubunda çoğunluğa sahip muhalif kanat ile parti yönetimi arasında çatışmalar şiddetlenmekteydi (Çiçek, 2014: 14). 1948 yılının başında partiden ihraçlar ve büyük kopmalar başlamıştır. Bu kopmaların asıl nedeni CHP'ye karşı izlenen politikadır.

Millet Partisi, Ankara'da 20 Temmuz 1948 tarihinde, Mareşal Fevzi Çakmak ve Osman Bölükbaşı önderliğinde bir grup siyasî elit (Enis Akaygen, Prof. Dr. Yusuf Hikmet Bayur, Prof. Dr. Kenan Öner ve General Sadık Aldoğan) tarafından kurulmuştur (Sarı, 2010: 15). Fahri başkanlığa Mareşal Fevzi Çakmak, genel başkanlığa ise Hikmet Bayur getirilmiştir. Kuruluş hikâyesi, CHP'den istifa edenler DP'yi kurmuş, DP'den istifa eden ve atılanlar ise Millet Partisi'ni kurmuşlardır. Millet Partisi'ni kuranlar, halkın isteklerinden doğduğunu vurgulamak için kurucular yerine "sunucular" sıfatını kullanmayı tercih etmişlerdir (Özdemir, 2007: 39). Türkiye'nin üçüncü büyük partisi olarak kurulmuştur.

Millet Partisi, CHP'nin din ve laik anlayışına karşı çıkan bir parti, DP'nin ise bir muvazaa partisi olduğunu, gerçek muhalefeti kendilerinin yaptığını ileri sürdü (Çiçek, 2014: 16). Millet Partisi'nin kurulmasına CHP olumlu bakmıştır. Bunun nedeni ise Millet Partisi'nin kurulması Demokrat partinin bölünmesi, yıkılması ve parçalanması anlamına geliyordu.

Millet partisi, 1948'de seçimlere katılamama kararı almıştır. Nedeni ise yapılan seçim reformlarını yetersiz bulmasıdır. 1950 seçimlerinde, MP ile ilgili "irtica - gerici" parti (Sarı, 2010: 16) gibi iftira kampanyaları dikkat çekmiştir. Parti ağır topları olan Kenan Öner 1949'da, Fahri başkanı Mareşal Fevzi Çakmak ise 1950'de hakkı rahmetine kavuşmuşlardır. Dolayısıyla MP, bu seçimlerde istediklerini alama.

MP böyle bir süreç geçirirken, Yusuf Hikmet Bayur'un genel başkanlığında girdiği 1950 genel seçimlerinde (Sarı, 2010: 17) sadece tek milletvekili olarak, Osman Bölükbaşı'yı Kırşehir'den TBMM'ye göndermişlerdir.

Millet Partisi'nin kapatılması iki nedene bağlıdır. Birincisi irtica ile suçlanması, ikincisi ise Atatürk ve devrimlerine karşı çıkan kısmın parti içinde bulunmasıdır. Parti'nin sözcülerinin sürekli Allah'tan bahsetmesi irtica suçlamalarına maruz bırakmıştır. Bazı delegeler, 1952

Mayısındaki Ankara Kongresinde, Anıtkabir'e çelenk konulmasına karşı çıkmıştır. Bu hareket şaşkınlık ve üzüntü doğuran bir tartışmaya yol açtı ve Hikmet Bayur gibi Atatürkçüler kongreyi terk ettiler. Atatürk tartışmaları, dördüncü büyük kongre'de de devam etmiştir. Hikmet Bayur taraftarları, kongredeki önergelerinin kabul edilmemesi üzerine partilerinden istifa etmişlerdir (Özdemir, 2007: 51). İstifa sebeplerini açıklayan bir beyanname yayınlayarak, Millet Partisi'nin Atatürk ve devrimlere karşı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu açıklamayı savcılık ihbar olarak kabul etmiş, 8 Temmuz 1953'te geçici olarak daha sonra ise 27 Ocak 1954' de süresiz olarak kapatıldı (Çiçek, 2014: 18). Millet Partisi'nin eski kurucuları aynı yıl, Osman Bölükbaşı'nın genel başkanlığında Cumhuriyetçi Millet Partisi'ni kurmuşlardır.

2.3.3. Cumhuriyetçi Millet Partisi'nden Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ne (1954-1968)

Kapatılan Millet Partisi Genel İdare Kurulu üyeleri, 10 Şubat 1954 tarihinde Cumhuriyetçi Millet Partisi isimli yeni parti kurmuş ve Genel Başkanlığa ise Osman Bölükbaşı getirtmiştir. Osman Bölükbaşı, partinin ve mitinglerin vazgeçilmez lideri olmuştur. Bölükbaşı, 1954 ve 1957 seçimlerinde memleketi Kırşehir'den tek milletvekili olarak TBMM'ye gönderilmiştir. Bu seçim sonuçlarıyla parti kendisini daha da güçlü olarak görmüştür. DP ve CHP'nin genişletme politikasına ayak uydurarak, Türkiye Köylü Partisi ile birleşmiş ve ismine "Köylü" kelimesini eklemiştir (Karpas, 2010: 510). Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin adı Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi olarak siyasi hayatını sürdürmeye devam etmiştir.

CKMP yeni ismi ile 1961 yılında seçime girerek % 13,4 oy almış, CHP ve Adalet Partisi'nden sonra üçüncü parti olabilmiştir (Sarı, 2010: 24). 1965 yılında bu başarıyı yakalayamaması sonucunda ise parti içinde anlaşmazlıklar giderek yoğun bir şekilde artmaya başlamıştır. Özellikle ara hükümetler döneminde hükümet içinde yer alıp almamak konusundaki tartışmalar Bölükbaşı'nın 28 milletvekili ve senatör ile partiden ayrılmalarına neden olmuş, arkadaşları ile birlikte Millet partisini yeniden kurmuştur (Özdemir, 2007: 72-73).

Bölükbaşı'nın genel başkanlıktan ayrılması partiye güç kaybetmesine neden olmuştur. Güç kaybetmesini durdurmak için, partililer sürgün hayatından Türkiye'ye dönen, siyasete girmek için zemin yoklayan ve dikkatleri üzerine toplamış olan Alparslan Türkeş'e yoğunlaşmıştır (Özdemir, 2007: 74). 1964'te yapılacak genel başkanlık seçiminde partililer, Türkeş'in olmasını çok istemişlerdir. Türkeş ise Ahmet Oğuz'un genel başkan olmasını istemiştir ve yapılan seçimde ise yeni genel başkan olarak seçilmiştir. Ahmet Oğuz'un, Celal Bayar ile partililerden gizli görüşmesi, parti içinde rahatsızlıkların başlamasına neden olmuştur. Bu gizli görüşmenin faturası ağır olmuştur. Ahmet Oğuz'u parti genel başkanlığı ve milletvekilliğinden istifaya kadar götürmüştür.

Alparslan Türkeş ve arkadaşları olağanüstü kongre talebinde bulunmuşlardır. Bu talepleri kabul edilerek seçime gidilmiştir. CKMP Genel Başkanlığına aday olması beklenen Hasan Dinçer, Ahmet Tahtakılıç'ın adaylıktan feragatı üzerine Genel Başkanlığa aday olmamıştır. Dinçer, 20 il başkanları ile görüşerek Tahtakılıç'a oy vermelerini istemiştir (Çiçek, 2014: 108). Kongrede Türkeş'in ağırlığı bilinmektedir. Türkeş'i destekleyen gruplar arasında Türkçüler Derneği, Türk Ocakları ve Üniversiteliler Kültür Derneği'ne mensup gençler vardı (Özdemir, 2007: 86). Temmuz 1965'te yapılan büyük kongrede, partinin yönetimini ele geçirmeyi başardı ve Alparslan Türkeş CKMP başkanı oldu (Sarı, 2010: 26).

2.3.4. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden Milliyetçi Hareket Partisi'ne (1969-1984)

Alparslan Türkeş ve arkadaşları CKMP'de siyasete başlamasıyla birlikte partinin adı ve ambleminin değiştirilmesi gerektiğini sürekli dile getirmiştir. Parti için üç isim düşünülmekteydi bunlar; Dokuz Işık Partisi, Milli Birlik Partisi, Milliyetçi Köylü Partisi adları düşünülmekteydi. CKMP için 8 Şubat 1969 önemli bir dönüm noktası olmuştur. Adana'da düzenlenen Olağanüstü Büyük Kongrede, delegelerin büyük desteği ile yeni partinin adı "Milliyetçi Hareket Partisi" olarak kabul edilmiştir (Can, 2016: 187). Amblemi kırmızı zemin üzerine Üç Hilâl olarak kararlaştırılmış ve aynı toplantıda, MHP Gençlik Kolları için de Hilâl içinde Kurt amblemi benimsenmiştir (Sarı, 2010: 26). Bu kongre sonucunda, Partinin Türkçülükle birlikte İslâmcılığı da vurguladığı ve "Türk-İslâm sentezi" adıyla bilinen düşünce akımına (Özbudun, 2010: 122) daha da çok yaklaştığı gözlemlenmiştir. Bu sentez, senelerden beri var olan ve günümüze kadar gelen birtakım değerlerin birleşimidir.

MHP'nin ideolojisini Dokuz Işık Doktrini oluşturmaktır. Bunlar; Milliyetçilik, Ülkücülük, Ahlakçılık, İlimcilik, Toplumculuk, Köycülük, Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik, Gelişmecilik ve Halkçılık, Endüstricilik ve Teknikçiliktir. Doktrin; Ekonomi, siyaset ve kültür alanlarında ulusal ve evrensel sorunlara değinmiştir (Altındağ, 2016: 56).

12 Eylül 1980 darbesi Milliyetçi Hareket Partisi için bir sarsıntı olmuştur. Diğer partilerin kapandığı gibi MHP'de kapanmıştır. Alparslan Türkeş hakkında, faşist devlet kurmak için mevcut düzeni yıkma isteğiyle dava açılıp ve sonucunda ise hapis cezasına çarptırılmıştır.

2.3.5. Milliyetçi Hareket Partisi'nin İkinci Doğuşuna Giden Süreç (1993-2018)

MHP 16 Ekim 1981'de MGK'nın kararıyla öteki partilerle birlikte kapatılmış, mal varlığı hazineye devredilmiştir (Sarı, 2010: 34). 1983'te siyasi parti faaliyetleri serbest bırakılmasıyla, Milliyetçi Hareket'in tekrardan partileşme süreci başlamıştır. İlk süreç, 1983'te Muhafazakâr Parti'nin kurulmasıyla başlar. Fakat parti Milli Güvenlik Kurulunun vetosuyla seçimlere katılamamıştır.

MP'nin 29-30 Kasım 1985 tarihinde yapılan kongresinde ise partinin adı Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP), amblemi ise çevresinde dokuz ışığı temsil eden dokuz yıldızın bulunduğu hilal oldu (Demir, 2013: 78). 1987'de yapılan kongrede Genel başkanlığa Abdülkerim Doğru seçilmiş ve Genel sekreterliğine ise Devlet Bahçeli olmuştur. 12 Eylül'ün getirdiği siyasi yasakların kaldırılmasıyla partinin başına Alparslan Türkeş geçmiştir. 24 Ocak 1993 günü toplanan MÇP 4. Olağanüstü Kongresi, MÇP'nin isminin MHP olarak değiştirilmesi ve amblem olarak da Üç Hilâl' in kullanılmasını kararlaştırmıştır (Sarı, 2010: 38). Bu şekilde Milliyetçi Hareket Partisi'nin ikinci doğuşu gerçekleşmiştir.

4 Nisan 1997'de Türkeş'in vefat etmesiyle partide bir genel başkanlık boşluğu oluşmuştur. 18 Mayıs 1997'de yapılan Olağanüstü Kongrede, delegelerin çoğunun oyunu alarak Genel Başkanlığa Dr. Devlet Bahçeli seçilmiştir. Seçim sonucu ile partinin ikinci genel başkanı olmuştur. Bahçeli, aynı başarıyı diğer kongrelerde devam ettirerek, günümüze dek genel başkanlığı elinde tutmuştur.

2.3.6. Ülkü Ocakları

Ülkücü Hareketin gençlik örgütlenmesinin fikir babası ve ideolojik fikrini üreten, 27 Mayıs 1960 Darbe'sinde ve sonra tasfiye edilen 14'ler hareketinde Türkeş'in yanında yer alan Dündar Taşer'dir (Sarı, 2010: 42). 4 Ocak 1968'de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencisi ve CKMP Gençlik Kolları üyesi olan Ruhi Kılıçkiran, orucunu açtıktan sonra Siteler Yurdu'nda, Marksistler tarafından vurularak şehit edilmiştir. Ruhi Kılıçkiran, Ülkücü Hareket'in şehitler kervanının yol başçısı olmuştur.

Ülkücülük, kelime itibari ile mefkûre yani amaç demektir. Ancak basit bir amaç değil, uğrunda hiçbir fedakârlıktan kaçınılmayacak bir amaçtır. Bu tanımdan yola çıkarak, Ülkü Ocakları'nın amacı; Türk milletinin milli ve manevi, kültürel ve tarihi değerlerine sahip çıkarak, bu değerleri gelecek nesillere en iyi şekilde aktarmaktır (Kılavuz, 2017: 2).

İlk olarak 1966 yılında, Ülkü Ocakları Birliği resmi adıyla kurulan, 1973 yılında Ülkü Ocakları Derneği (Bayraktar, 2015: 35), 1977 yılında Konya'da bir dernek olarak kurulan Ülkücü Gençlik Derneği, 1983 ise Bizim Ocak dergisi çıkartarak yeniden sahaya inmeye başlamışlardır. Şubeler açarak örgütlenmişler ve sonrasında Ülkü Ocakları'nın devamı olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. 1989'tan sonra ise Gençlik Kültür Sanat Ocakları Kurularak ilk başkanı ise Suat Başaran getirilmiştir (Akpınar, 2016: 314). 1993'te ise Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı kurulmuş ve Ulvi Batur göreve getirilmiştir. 2012'den beri Ülkü Ocakları genel başkanlığını yürüten Olcay Kılavuz dur.

Ülkü ocakları, MHP'nin tarihi gelişimi içerisine önemli bir yer tutmuştur. Özellikle gençlik kısmında örgütlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Buradan yetişen ülkücülerin bazıları, MHP'de milletvekili ve yönetici olmuşlardır. Ülkü Ocakları kurulduğu tarihten bu yana, Türk gençliğine her zaman ahlak ve adabı öğretmeyi hedeflemiştir. Gençliğin Türk Örf ve Adetlerine uygun bir şekilde yetişmesi çabası ve faaliyetleri sürdürmektedir.

2.4. Türk Siyasi Hayatında Alparslan Türkeş ve Milliyetçi Hareket Partisi

2.4.1. Alparslan Türkeş'in Hayatı

Türkeş, 1917 yılında Kıbrıs'ta dünyaya gelmiştir. Ailesi aslında Kayseri'nin, Pınarbaşı ilçesinin Yukarı Köşkeri köyündendir (Türkeş, 2017: 17). Babası, Ahmet Hamdi Efendi, annesi Fatma Zehra Hanımdır. İlk ve ortaokulu Kıbrıs'ta bitirmiştir. 1933 yılında İngiliz işgali altında bulunan Kıbrıs'tan, babası Ahmet Hamdi Bey'i ve annesi Fatma Zehra Hanım'ı ikna ederek, ailesiyle birlikte İstanbul'a göç etti (Temizkan, 2017: 10). İstanbul'a gider gitmez Kuleli Askeri Lisesine, Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın devreye girmesiyle kaydını yaptırmıştır. 1939'da Türk ordusunda teğmen olarak görevine başlar.

Yıl 3 Mayıs 1944. Alparslan Türkeş ve 22 arkadaşı hakkında Irkçılık ve Turancılık suçlamasıyla 7 Eylül 1944'te yargılama başlamış ve bu yargılanma 29 Mart 1945'e kadar sürmüştür. Süreç sonucunda suçlamalara maruz kalanlardan bazıları beraat etmişler, bazıları on yıl ceza almış, Türkeş gibi bazı arkadaşları bir buçuk yıl hapis yatıp çıkmışlardır. Türkeş, 27 Mayıs İhtilâlı ile ele geçirilen iktidar imkânından yararlanmayı, Türkiye'nin temel meselelerini çözebilmek için en büyük fırsat bilmiş ve değerlendirmek istemiştir. Bu niyetiyle de İhtilâlin ilk gününden itibaren bütün dikkatleri üzerine toplamış ve uyguladığı hareket tarzı ile İhtilâlin "Kudretli Albayı" olmuştur (Ülküocakları, 2018).

13 Kasım 1960'ta Kurmay Albay Alparslan Türkeş ve "Ondörtler" olarak bilinen Komite'nin bir kısmı emekliye sevk edilerek tasfiye edilirler ve diğer bir kısmı ise yurtdışında görevlendirilmek suretiyle sürgün edilirler (MHP, 2018). Sürgüne gönderilenlerden biride Alparslan Türkeş'tir. Hindistan'a Büyükelçilik Müşaviri olarak gönderilir. 22 Şubat 1963 yılında yurda tekrar geri döner.

Alparslan Türkeş, ilk siyasi hayatına 1965 yılında Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisine üye olarak başlamıştır. Daha sonra ise Adana kongresi ile Milliyetçi Hareket partisi adını alan siyasi parti ile siyasi hayatına devam etmiştir. 4 Nisan 1997 yılında hakkı rahmetine kavuşmuştur.

2.4.2. Dokuz Işık Doktrini

Türkeş, sürgüne gönderildiği 1960 tarihinden 1963 tarihine kadarki süreçte, milliyetçi-toplumcu düşünceler üzerinde araştırma yapma fırsatı bulmuştur. 1965'te Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin, 1969 yılından itibaren de Milliyetçi Hareket Partisi'nin programının temelini (Düzgün, 2016) hazırlamıştır. Bu doktrinde; başta kapitalizm, liberalizm ve komünizm olmak üzere yabancı doktrinler ve yönetim sistemlerine karşı bağımsız son Türk devletini koruyabilmek için, millî bir görüş etrafında birleşmek için ortaya konulmuştur (Çiçek, 2014: 121).

Bu ilkeler sırasıyla:

1. Milliyetçilik: Her şey Türk milleti için, Türk milletine bağlılık, sevgi ve Türkiye devletine sadakat ve hizmettir. Türk milliyetçiliği, sevgiyi esas alır.
2. Ülkücülük: Türk milletini en ileri, en medeni, en kuvvetli varlık haline getirme ülküsüdür (Akpınar, 2016: 41).
3. Ahlakçılık: Türk milletinin ruhuna, örf ve adetlerine uygun, yüksek varlığını korumayı ve geliştirmeyi ön gören esaslara dayanır.
4. İlimcilik: Olayları ve varlığı ön yargılardan ve art düşüncelerden sıyrarak ilim düşüncesi ile incelemek ve girişilecek her tür faaliyette ilmi önder yapmak prensibidir.
5. Toplumculuk: Her çeşit faaliyetin, toplumun yararına olacak şekilde yürütülmesi görüşüdür. İçtimai ve iktisadi olmak üzere iki ayrı bölümü kapsamaktadır. İktisadi görüş olarak mülkiyeti esas kabul eder, fakat mülkiyetin millet zararına kötüye kullanılmasına karşı olan bir görüşü belirtir. Karma ekonomiyi ve ana stratejik iktisadi faaliyetlerin devlet kontrolünde bulunmasını öngörür. Sosyal görüş olarak sosyal adalet düzeni, fırsat eşitliği, sosyal güvenlik ve sosyal yardımlaşma teşkilatı kurulmasını kabul eder.
6. Köycülük: Köyleri tarım kentleri halinde birleştirerek kalkındırmayı öngörür. Köylünün tefecilerin elinden kurtarılması ve ihtiyacı olan kredi ve diğer yardımların sağlanması için kooperatifleşmeyi hedef alır. Bilhassa orman bölgesinde yaşayan köylüleri öncelikle ve hızla refaha kavuşturmak amacını güder.
7. Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik: Birleşmiş Milletler Anayasasında yazılı bütün hürriyetlerin sağlanmasını gaye edinmiştir. İnsanların şahsiyet olarak geliştirilmesini toplumun kalkınması için yararlı bir yol olarak kabul eder.
8. Gelişmecilik ve Halkçılık: İnsanlar ve medeniyetler daima daha iyi, daha güzeli, daha mükemmeli istemek ve aramakla gelişir. Elde edinenle yetinmemek ve daima daha ilerisini istemek ve bunu elde etmek için gayret göstermek şuurudur. Ancak bu gayret ve çabalarda Türk

milletinin tarihinden, milli benliğinden ve kökünden kopmadan yükselmek ve ilerlemek gayedir. Yapılacak her işte halka doğru, halkla beraber olmayı ilerlemenin, yükselmenin vazgeçilmez bir prensibi olarak kabul ederiz,

9. Endüstricilik ve Teknikçilik: Türk milletinin kalkınması için acele sanayileşmesi lazımdır (Cengiz, 2017: 166-167). Dokuz Işık Doktrini'ni kısaca böyle açıklayabiliriz.

2.4.3. I. Milliyetçi Cephe ve II. Milliyetçi Cephe Hükümetleri

I. Milliyetçi Cephe ve II. Milliyetçi Cephe Hükümetleri Türk siyasi tarihinde çok önemli bir yere sahiptir. O günlerde Türkiye, siyasi ve toplumsal açıdan da bir çalkantı içerisindeydi. Toplumsal gerilim artmış, özellikle öğrenci olaylarına bağlı olarak anarşi ve terör tırmandırılmıştır (İlman & Dönmez, 2015: 163). Bu sebepten dolayı, Hükümetler kurulurken partiler çok zor şartlar altında bir araya gelmişlerdir.

Bu bölümde öncelik, I. MC hükümeti hangi partiler arasında kuruldu, nasıl kuruldu ve kurulmasında ki sebep neydi sorularına cevap bulmaktır. 17 Kasım 1974'te Bülent Ecevit'in yerine Prof. Dr. Sadi Irmak göreve getirilmiştir. Güvenoyu alamayacağı biliniyordu ve aldığı 17 oy da kanıttır. Ama aylarca görev yapmıştır. İç politikada CHP'ye yeni ortak çıkmaması, partilerin erken seçime yanaşmaması (Özdemir, 1985: 240) gibi olaylar yaşanırken, dışta ise 5 Şubat 1975'te Amerikan yardımının kesilmesi ve Kıbrıs'ta durumun gerginleşmesi (İlman & Dönmez, 2015: 171) gibi durumlar, birçok insanı artık parlamento içinde hızlı bir şekilde hükümetin kurulması gerektiği görüşünde birleştirmiştir. 1 Mart 1975'te başbakanlık Prof. Dr. Sadi Irmak'a verildi ama kendisi kabul etmedi. Ecevit de aynısını yaparak kabul etmemiştir. Daha sonra ise bu görev mecliste ikinci güce sahip olan DP parti lideri Süleyman Demirel'e verilmiştir. Bu gelişmeden sonra, 31 Mart 1975 günü Milliyetçi Cephe hükümet listesini açıklamıştır (İlman & Dönmez, 2015: 173). Adalet Partisinden 16, MSP'den 8, CGP'den 4 ve MHP'den ise 2 kişiye bakanlık görevi verilmiştir (Ahmad, 2010: 429). I. MC hükümet ortaklığından en karlı çıkan Alparslan Türkeş'in liderliğini çektiği MHP olmuştur. Bunun nedeni ise 3 Milletvekilinden 2'sini bakan yapmıştır.

Bu dönemde I. Milliyetçi Cephe hükümeti iç politikada, kargaşa, çatışmalar, siyasal olaylar, öğrenci olayları, ekonomik sorunlar, yolsuzluklar olduğu gibi; dış politikada Kıbrıs meselesi, ABD'nin uyguladığı silah ambargosu ve Türk-Yunan ilişkilerindeki Ege sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Ama bu dönemde en önemli sorun milletin can ve mal güvenliği yoktur.

Türkiye tam bir iç savaş içindeydi. Her yerden ölüm, yaralı ve saldırı haberleri gelmekteydi. Bunun sonucunda 5 Haziran 1977 tarihinde, erken seçim kararı alınmıştır. Yapılan seçim sonucu milletvekilliği AP 189, CHP 213, CGP 3, DKP 1, MHP 16, MSP 24, Bağımsızlar 4

olarak dağılmıştır. 1977 de yapılan genel seçimlerde CHP, çoğunluk olan 226 sandalyeden 13 eksik 213 sandalye kazanmıştır. Seçimde büyük parti olarak çıkmasından dolayı kendisinden hükümet kurulması istenilmiştir. Türkiye tarihinde ilk azınlık hükümetini Ecevit kurmuştur (Ahmad, 2010: 447). Fakat bu parti, 3 Temmuz 1977'de yapılan güven oylamasından geçememiştir.

Akabinde hükümetin kurulması görevi, seçimden ikinci çıkan Süleyman Demirel'e verilmiştir. Demirel, İkinci Milliyetçi Cephe Hükümetini, Cumhurbaşkanın onayıyla 21 Temmuz'da kurmuştur. Kabinede AP'nin 15, MSP'nin 8 ve MHP'nin 5 bakanı bulunmaktadır (İlman & Dönmez, 2015: 186). Fakat kurulan bu hükümet Ocak 1978'e kadar dayanabilmiştir. Bu hükümet, Cumhuriyet tarihinde ilk gen sorusu ile düşürülen hükümet olmuştur. Düşürülmesinin nedeni ise, içte ve dışta güvenliği sağlayamadığı, Türkiye'nin gelişmesini engellediği, ekonomik sorunlar gibi gerekçeleri kapsamaktadır.

Kurulan bu iki hükümette en karlı çıkan, Alparslan Türkeş'in liderliğindeki olan parti MHP'dir. Parti oylarını artırmasıyla Milletvekili sayısını da artırmıştır. Kuşatmacı Stratejisini yürüterek MEB, Emniyet, MİT gibi devlet kurumlarında ve kamu dairelerinin diğer alanlarında örgütlenmiştir.

2.4.4. 12 Eylül ve Ülkücü Hareket

12 Eylül 1980'da emir komuta zinciri içinde gerçekleşen bir askeri darbeyle devletin yönetimine el konulmuştur. Darbenin amacı, ülke bütünlüğünü korumak, milli birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmaktır (Hürriyet, 2015). Bu süreçte TBMM kapatılmış, parti liderleri, sendika liderleri, milletvekilleri tutuklanmış ve yurt dışı yasakları getirilmiştir. MHP gibi diğer partiler de kapatılarak mal varlıklarına el konulmuştur. Kısacası Türkiye'de, 1980 darbesi ile birlikte siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomi bakımından bir dönüşüm yaşamıştır (Balkaya, 2009: 61).

12 Eylül 1980'dan önce Ülkücüler sola karşı bir mücadele vermiş ve bunun sonucunda binlerce şehit vermiştir. Ülkücüler bu zamanda kendilerini, komünizme karşı savaşan devletin yanında yardımcı güç olarak görmekte ve devletin de kendilerinin yanında olduğu hissiyatı ile hareket etmekteydiler (Bayraktar, 2015: 3).

Darbe ilk etapta birçok ülkücü tarafından sevinçle karşılanmış olsa da ülküçülere yapılan işkenceler, açılan davalar ve idama çaptırılmaları tamamen bir zulüme dönüşmüştür. Darbe sabahı genel merkez sıkıyönetim mahkemesi tarafından aratılmış, MHP yöneticileri tutuklanarak Mamak cezaevine gönderilmiş ve partinin lideri Türkeş ise üç gün sonra teslim

olarak Uzun Ada'ya gönderilmiştir. 12 Eylül yönetimi, Mustafa Pehlivanoglu, Ali Bülent Orkan, Fikri Arıkan, Cevdet Karakaş, Ahmet Kerse, Cengiz Baktemur, Halil Esendağ, Selçuk Duracak ve İsmet Şahin dokuz ülkücüyu idam sehpasına çıkarmıştır.

Ülkücüler hakkında, bölücülük ve halkı iç savaşa sevk etme suçlamasıyla (Bölükbaşı, 2012: 41) 29 Nisan 1981'de, 945 sayfalık iddianameyle dava açılmıştır. Altı yıl süren MHP ve Ülkücü kuruluşlar davası 1987'de sonuçlanmıştır. Alparslan Türkeş'inde dâhil olduğu davada 392 sanıktan 5'i ölüme, 9'u ömür boyu müebbet hapse ve 219'u çeşitli cezalara çarptırılmıştır (Özhan, 2001: 58).

1980 askeri müdahale sonrasında, partilerin tekrardan kurulması için izin verildiğinde Türkeş'in emri ile Ülkücüler, Muzafakar parti altında örgütlendiler. Bu parti devrin yönetiminin çıkardığı zorluklar sebebiyle seçime katılamadı. Daha sonra adını Milliyetçi Çalışma Partisi olarak değiştirdi. 1987 yapılan referandumla siyasi yasakların kaldırılmasıyla, 'Başbuğ' Alparslan Türkeş genel başkan olarak partinin başına geçti.

2.4.5. Kutsal İttifak

Erbakan, siyaset yasağının 1987'de kalkmasının ardından genel başkanı olduğu Refah Partisi'ni Meclis'e taşıyabilmek için, 1991'de Milliyetçi Çalışma Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş ve İslahatçı Demokrasi Partisi Genel Başkanı Aykut Edibali ile ittifak (Bila, 2011) yapmaya karar vermiştir.

Erbakan ve Türkeş, mitinglerde birlikte katılırlardı. Çorum'da yapılan mitingde konuşan Türkeş, Peygamber Efendimizin "Birlikte hayır ayrılıkta azap vardır" hadisi şerifini örnek vererek "Bu emre uyduk birleştik. Değerli oylarınızı Refah Partisinde birleştirmenizi istiyorum" diyorlardı (Yeniakit, 2018). Konuşmasıyla Milliyetçi Muhafazakâr kesimin oylarını ittifaka çekmeyi hedefliyorlardı.

Bu süreçte bazıları, MÇP ile yapılacak ittifak yüzünden Güneydoğuda oyların düşeceğini öne sürmüşlerdir. Fakat Erbakan, İç Anadolu da oyların daha fazla olduğunu söylemiştir. Böyle de olur. En büyük başarıyı da milliyetçi muhafazakâr eğilimlerin güçlü olduğu Konya, Erzurum, Sivas, Yozgat, Kayseri ve Kahramanmaraş gibi illerde göstermiştir (Habertürk, 2015). Kutsal ittifak olarak anılan bu ittifak çatası altında % 16.88 oyla, 19 MÇP, 3'ü IDP ve 40'ı da RP olmak üzere toplam 62 milletvekili seçilmiştir. MÇP genel başkanı Alparslan Türkeş de, Yozgat'tan milletvekili olarak seçilmiştir.

2.5. Türk Siyasi Hayatında Dr. Devlet Bahçeli ve Milliyetçi Hareket Partisi

2.5.1. MHP Lideri Dr. Devlet Bahçeli'nin Hayatı

1948 yılında Osmaniye'de dünyaya gelmiştir. Yörede Fettahlıoğlu olarak bilinen geniş bir Türkmen ailesine bağlı olan Devlet Bahçeli'nin babasının adı Salih Bey, annesi Samiya hanımdır. İlköğrenimini Osmaniye'de, orta öğrenimini İstanbul'da tamamlayan Devlet Bahçeli, üniversite öğrenimini Ankara İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisinde yapmıştır (MHP, 2018). Devlet Bahçeli, Üniversite okurken Alparslan Türkeş'in seminerlerine katılmış ve onun etkisi altında kalmıştır. 1967 yılında Üniversiteye girmiş, 1971 yılında ise mezun olmuştur. Üniversite okurken Ülkücü hareketin her akademisinde görev almıştır.

Siyaseti hayata başlangıcı ise 1987 yıllarındadır. Yeni kurulan MÇP'nin büyük kurultayında parti yöneticiliği ve genel sekreterliğe getirilmiştir. Uzun bir dönem boyunca MÇP ve MHP'nin yönetim kadrosundaki yerini alan Devlet Bahçeli burada Genel Sekreterlik, Genel Başkan Yardımcılığı, Merkez Yürütme Kurulu Üyesi-Danışmanlığı gibi görevler icra etmiştir (Haber7, 2018). Alparslan Türkeş'in vefatı ile 1997'de yapılan MHP 5. Olağanüstü Kongresi'nin ardından Genel başkanlık görevine seçilmiştir. 18 Mart 2018 tarihinde yapılan MHP Olağan Büyük Kongresinde tekrardan Genel başkanlığı görevine getirilen Devlet Bahçeli, halen bu görevini ifa etmektedir.

2.5.2. 1999 Seçimleri ve 57. Hükümet Ortaklığı

18 Mart 1999 Türkiye Genel Seçimleri, TBMM 21. dönem milletvekillerinin belirlendiği genel seçimleridir. Bu seçimlere Devlet Bahçeli'nin liderliğinde giren MHP, 129 Milletvekili ile ikinci parti olarak meclise girerek büyük bir sürpriz yapmıştır. MHP'nin ikinci parti çıkmasında en büyük etki kurucusu ve ilk genel başkanı Alparslan Türkeş'in vefatıdır. Diğer ise Türkiye'de yaşanan 28 Şubat hadisesi ve PKK'nın elebaşçısı Abdullah Öcalan'ın yakalanarak Türkiye'ye getirilmesinin MHP'yi alternatif haline getirmiş olmasıdır.

Seçim sonucunda DSP'den 136, MHP'den 129, FP'den 111, ANAP'tan 86, DYP'den 85 ve 3 bağımsız milletvekili meclise girmeyi başarmıştır. En çok milletvekili çıkartan Ecevit'in partisi DSP'ye Cumhurbaşkanı tarafından hükümet kurma görevini vermiştir. Fakat Ecevit'in elinde hükümet kuracak sayıda Milletvekilinin olmaması sebebiyle, diğer partilerle koalisyon kurmak zorunda kalmıştır. Bunun sonucunda ANAP lideri ve MHP liderleri ile görüşerek DSP-MHP-ANAP koalisyonunun kurulması için aralarında bir protokol imzalanmıştır. MHP'ye Milli Savunma Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı verilmiştir. 9 Haziran 1999'da yapılan güven oylamasında

354 kabul ve 182 ret oyu ile V. Ecevit Hükümeti kurulmuştur. Kurulan hükümet kısaca Anasol-M olarak adlandırılmıştır (Karasu, 2013: 82).

Son koalisyon olarak bilinen 57. Hükümet ortaklığı tam 3,5 yıl sürmüştür ve Türkiye'nin en uzun koalisyon hükümeti olmuştur. Hükümet göreve geldikten sonra meydana gelen olaylar;

- 17 Ağustos 1999 İzmit depremi ve 12 Kasım 1999'da Düzce'de gelen depremler Türkiye'yi ve hükümeti derinden sarsmıştır. Deprem nedeniyle evler, karayolu, demiryolu ve alt yapı büyük hasar görmüştür. Ve bu bölgedeki vergilerin ertelenmesi ise bütçeyi zor durumda sokmuştur.
- Rahşan Ecevit, genel af yarasını gündeme getirmiştir. 28 Ağustos 1999'da meclisten geçmesine rağmen Cumhurbaşkanı'ndan veto yemiştir. Bu durum koalisyon içerisinde gerginliğin yaşanmasına neden olmuştur.
- Bebek katili ve PKK'nın lideri Öcalan'ın idamı konusunda anlaşmazlık olmuştur. DSP ve ANAP kanadı idama karşı olduklarını ve hiçbir AB ülkesinde idam uygulanmadığını söylemekte, MHP ise seçmenine verdiği "Apo'yu asalım" düşüncesini savunmaktadır (Karasu, 2013: 83).
- 22 Aralık 1999'da IMF ile 3 yıllık orta vadeli Stand-by anlaşması imzalanmıştır.
- Ekonomi sıkıntıları devam ederken, Cumhurbaşkanlığı seçimi sorunu ortaya çıkmıştır. Ecevit, Demirel'i 5 yıl daha seçmek istese de kabul görmemiştir. Koalisyon ortak bir aday üzerinde durmuştur. Sonunda Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer üzerinde mutabık kalınmıştır. Seçimler 5 Mayıs 2000'de yapılmış ve Sezer, oylamaya katılan 533 milletvekilinden 330'unun oyunu alarak Türkiye'nin 10. Cumhurbaşkanı seçilmiştir.
- 19 Şubat 2001 de Ecevit ile Sezer arasında anayasa kitapçığının atılması ile başlayan süreç, ekonomide çok büyük sorunların yaşanmasına neden olmuştur. 21 Şubat, yani kara Çarşamba günü borsa düşmüş ve faizler artmıştır.

Bahçeli, Başbakan yardımcısı olduğu 57. Koalisyon Hükümetinde erken seçim çağrısı yapmıştır. Kasım 2000 ve Şubat 2001 ekonomi krizlerinden sonra, 2002 Kasımında erken seçime gidilmiştir (Karasu, 2013: 87). Yaşanılan ekonomik krizden dolayı, başta MHP olmak üzere parlamentodaki bulunan diğer siyasi partiler barajı aşamayarak meclise girememişlerdir.

2.5.3. "367" Krizi

Türkiye; Ahmet Necdet Sezer'in görev süresinin 16 Mayıs 2007'de dolmasıyla en ilginç Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden bir tanesine kapı araladı (Bulut, 2014). Cumhurbaşkanlığı adaylığına son başvuru tarihi 25 Nisan ve ilk tur oylama ise 27 Nisan olarak belirlenmiştir.

Adaylık başvurularının bitiminden bir gün önce, Ak Parti Grup toplantısında Başbakan Erdoğan, adaylarının Dış İşleri Bakanı Abdullah Gül olduğunu söylemiştir.

Cumhurbaşkanının seçilmesi için, toplantı yeter sayısı olan 367 Milletvekili sayısının olması gerekmektedir. AKP'nin 354 Milletvekili ile ne toplantıyı açabilecek ne de Cumhurbaşkanı seçemeyecektir. 27 Nisanda yapılan CHP'lilerin katılmadığı ilk tur seçimlerinde Gül 361 oydan 357'sini alabilmiştir. CHP bu seçimi Anayasa Mahkemesine taşıyarak iptalini istemiştir. Mahkeme bu iptali kabul etmesiyle, TBMM erken seçim kararı almış ve 22 Temmuz 2007'de erken seçime gidilmiştir. Bu erken seçim sonucunda AK parti 341 milletvekili, CHP 111, MHP 71, bağımsızlarsa 26 milletvekili ile meclise girmiştir (Özçelik, 2012: 45). Ak Parti'nin çıkardığı milletvekili sayısı ile "367" krizi tekrardan konuşulmaya başlanmıştır.

2002 yapılan seçimde baraj altı kalan MHP, bu erken seçimle oyunu iki katına çıkartarak parlamentoya girmiştir. MHP 367 krizini çözülmesinde kilit parti rolünü üstlenmiştir. MHP, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin devlet krizi halini almasının, Türk Milleti'ne olası maliyetini kestirebiliyordu (Bulut, 2014). MHP'nin lideri Bahçeli seçimden kısa süre sonra yaptığı açıklamada, "Eğer konu Anayasa Mahkemesi'nin son kararına göre 367 sayısı açısından değerlendiriliyorsa, MHP cumhurbaşkanlığı seçiminde orada olacaktır" dedi (BBC, 2018). Mecliste kendi adayıyla yer alacağını belirterek, 367 krizinin önüne geçilmiştir. Bahçeli, partilileriyle bütün oturumda bulunarak kendi adaylarını desteklemiş ve üçüncü turda 339 oyla Abdullah Gül yeni Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bahçelinin aldığı bu karar, ülkenin daha fazla enerji kaybetmesinin ve gerilemesinin önüne geçmiştir. 367 krizi Bahçeli'nin "önce ülkem" referansı ile aşılmıştır (Bulut, 2014).

2.5.4. Türban Yasağının Kaldırılması

Türban konusu, Türkiye'nin yıllardır hem siyasi hem de toplum hayatında her zaman tartışılan bir konu olmuştur. Eğitim kurumlarındaki törenlere alınmayan başörtülü öğrenciler, Askeri birliklerin içine alınmaması, meclise başörtüsüyle giren Merve kavakçının protesto edilmesi yakın siyasi tarihimizde hafızalarda yer edinen tartışma konuları oldu. Bu durum gitgide tam bir kangren haline gelmiştir.

Aslında türbanla ilgili sıkıntılar, 1960 yılların ilk döneminde başlamıştır. Bunun nedeni ise Türbanlı öğrencilerin sayısının üniversitede artmasıdır. Türban yasağında iki ana kırılma noktası vardır. Bunlardan biri 1980 askeri darbesi; ikincisi ise özellikle 28 Şubat süreci olarak da bilinen askerin 1997 yılındaki siyasete dolaylı müdahalesidir (Aljazeera, 2013).

Başbakan Erdoğan, *"velev ki bir siyasi simge olarak taktığını düşünün. Bir siyasi simge olarak takmayı suç kabul edebilir misiniz? Simgelere bir yasak getirebilir misiniz?"* (Hürriyet,

2008) açıklamasında bulunmuştur. Erdoğan'ın çıkışından sonra, MHP lideri Devlet Bahçeliden jet bir öneri gelmiştir. Yeni anayasayı beklemeye gerek olmadığını belirterek, sorunun Anayasa'nın 10'uncu maddesinde yapılacak bir değişiklikle çözülebileceğini kaydetti (Gazetevatan, 2008). AKP ve MHP kurmayları Bahçeli'nin odasında toplantı yapmışlar ve anayasa'nın 10. ve 42. maddeleriyle Yükseköğretim Yasası'nın ek 17. maddesinde değişiklik yapılması konusunda mutabakata varıldığını belirtilmiştir. Meclise gelen kanun rekor bir oyla kabul edilmiştir. 518 Milletvekilinin katıldığı oylamada 411 kabul, 103 ret, 1 çekimser, 1 geçersiz ve 2 boş oy çıkmıştır.

2.5.5. 12 Eylül 2010 Referandumu “Hayır”

12 Eylül 2010 referandumu, 26 maddelik bir değişikliği içeren paket, TBMM tarafından kabul edildikten sonra Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından referanduma sunuldu. Anayasa değişikliği paketi içinde; yargı kurumlarının yapısının değişmesinden çalışma haklarına kadar önemli konular yer almaktadır. En önemli maddelerden bir diğeri ise 12 Eylülün sorumluların yargılanmasının önünün açılmasıdır.

Anayasa değişikliğine “Hayır” diyen partilerin biride MHP'dir. Aslında MHP bu anayasa değişiklik paketin içindekilere karşı olmadığını, hatta daha geniş bir anayasa değişikliği paketi için TBMM'de bir komisyon kurularak çalışılmasını, ancak bu değişikliğin yeni TBMM tarafından yapılması gerektiğini savunmuştur (Yılmaz, 2010: 23). Anayasa Mahkemesi ve HSYK'nın yapısı ve hâkimlerin mesleki kariyerleri ile ilgili hükümler de eleştirilen maddelerin içinde yer alır (Bozatalay, 2011: 125). Bahçelinin grup toplantısı konuşmasında, AKP kendi yargısını kurmakta olduğunu ve bunun tehlike had safhaya (Bahçeli, 2010: 50) ulaştığını söylemiştir.

Bahçelinin bu referanduma hayır demesinin, kendine göre gerekçelerini söylemiştir. Bu bağlamda Ak Parti'nin girdiği “tehlikeli yol ve tehditler” konusunda, halkı uyarmayı milli görev saymak biçiminde belirtmiştir. MHP ayrıca, demokratik açılımın AKP-PKK projesi olduğu, Ak Parti'nin gündemi bu anayasa paketi ile saptırmaya çalıştığı ve memurlara grev hakkı tanınmadığı gibi noktalar açısından tavrını gerekçelendirmiştir (Bozatalay, 2011: 125). Kısacası MHP paketi, yabancı dayatması ve parti anayasası olarak yorumlamıştır (Yılmaz, 2010: 24).

2.5.6. Adına “Çözüm” Denilen Süreç

2009 yılı Ağustos ayından itibaren başlatılan ve çözüm süreci adı verilen süreç, ilk olarak Kürt Açılımı daha sonrasında Demokratik Açılım, bir sonraki aşamasında da ambalajı daha da albenili hale getirilerek Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi adını almıştır. Çözüm Süreci, 28 Şubat 2015'te Dolmabahçe'de açıklanan mutabakat metni ile birlikte devam eden açılım

tartışmaları (Parlak, & Öztürk, 2015: 87), 2015'te Ceylanpınar'da iki polisin şehit edilmesiyle süreç son bulmuştur.

Sözde çözüm süreci ile iktidar PKK'nın silah bırakması ve bununla birlikte barışçıl, eşitlikçi bir demokrasi ve huzur ortamını yaratmak istemiştir. Bu sürece en sert tepkiyi gösteren MHP lideri Devlet Bahçeli'dir. MHP süreci, milli devlet ve milli birliğe yönelik bir ihanet olarak nitelemiştir. Başta Genel Başkan Devlet Bahçeli olmak üzere MHP'nin tüm sözcüleri, Çözüm Süreci'nin Türkiye'yi bölünmeye götüreceği bir rota izlediğini ısrarla savundular (Beriş, 2014: 20). Bu yapılanların baştan sona kadar yanlış bir süreç olduğu ileriki yıllarda anlaşılmıştır. Bu süreçte başta bebek katili ve 10.000'lerce insanın ölümüne sebep olan kiralık terör örgütüyle masaya oturulmuştur. Herkes biliyordu PKK'nın silah bırakmayacağını ve çekilmeyeceğini. Ve de öyle olmuştur. MHP bunları bir hayal ürünü olarak görmüştür.

2.5.7. Çatı Adayı: Ekmeleddin İhsanoğlu

Türkiye Cumhuriyeti'nin 12'inci cumhurbaşkanını seçmek için, 10 Ağustos 2014 tarihinde sandığa gidilmiştir. Bu seçimin Türkiye tarihinde çok önemli bir yeri vardır. Önemli olmasının nedeni halk tarafından seçilecek ilk cumhurbaşkanı olmasıdır. Seçimde üç aday vardır. Bunlardan en önemlisi, CHP MHP'ye çatı adayı olarak İslam Konferansı Örgütü eski genel sekreteri Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu'nu önerdi. MHP lideri Bahçeli önerilen isimden memnun olduklarını belirtmiştir.

MHP lideri Bahçeli; bir aya aşkın süredir yapılmış olan çalışmalarını değerlendirerek, bugün hayırlı bir adım atılmak üzere MHP'nin, Türkiye'nin yetiştirdiği değerli bir evladını önermişlerdir. Bu öneri titiz ve partiler üstü bir çalışmanın sonucu olarak olgunlaştı. MHP de bu isim üzerinde bütünleşerek, seçimi herhangi bir kaosa dönüştürmeden, demokrasimizi güçlendirmek açısından sonuçlandırma arzusu olacaktır (Haber7, 2014). MHP ve tabanı İhsanoğlu'nu kabul etmiştir. Bunun en büyük etkisi ise Muhafazakâr bir aday olmasıdır. 3 adayın yarıştığı 10 Ağustos 2014 cumhurbaşkanlığı seçimlerin sonucunda Recep Tayyip Erdoğan birinci olarak seçilirken, çatı adayı Ekmeleddin İhsanoğlu seçimden % 38 oy ile ikinci olarak çıkmıştır.

2.6. 1969-2019 Arası Genel Seçimlerinde "Milliyetçi Hareket Partisi"

2.6.1. 1969 Genel Seçimlerinde "Milliyetçi Hareket Partisi"

1969 yılı Türkiye Genel Seçimi, TBMM 14. Dönem milletvekillerini belirlemek için 12 Ekim tarihinde yapılmıştır. 1969 milletvekili genel seçimine dâhil olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin aldığı oy oranı ve seçilen milletvekili sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.6.1. 12 Ekim 1969 Genel Seçim Sonuçları

Seçime Katılan Partiler	Seçilen Milletvekilleri	Oy Oranı(%)
Adalet Partisi	256	46,55
Cumhuriyet Halk Partisi	143	27,37
Güven Partisi	15	6,58
Bağımsızlar	13	5,62
Millet Partisi	6	3,23
Milliyetçi Hareket Partisi	1	3,02
Birlik Partisi	8	2,80
Türkiye İşçi Partisi	2	2,68
Yeni Türkiye Partisi	6	2,18

Kaynak: (TÜİK, 2012: 14)

Bu tabloya göre AP seçimlerden birinci parti olarak çıkmış ve 256 milletvekili çıkartmıştır. CHP 143, GP 15, Bağımsız 13, MP 6, BP 8, TİP 2, YTP 6 milletvekili ile parlamentoya girmeyi başarmıştır. Sekiz siyasi partinin parlamentoya girmiş olması, Türk demokrasisinin gelişmesi açısından çok önemlidir. Alparslan Türkeş, Adana kongresinde adını değiştirdiği Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin yerine, yeni ismi Milliyetçi Hareket Partisi ile parlamentoya milletvekili olarak ilk kez ayak basmıştır.

MHP, 1969 Genel Seçimlerinde, "Memleket ve dünya hadiseleri" adında bir seçim beyannamesi hazırlamıştır. Seçimin Millet ve Devletin, hayat ve kaderinde önemli bir gün olduğu söylemiştir. Memleket hadiseleri kısmında ise Adalet Partisi'nin dört yıllık iktidarını eleştirmiştir. Temel inançlar kısmında, Türkiye'nin ve Türk milletinin birliği, bütünlüğü saadet selameti, her türlü düşüncenin üstünde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bölücü, ayırıcı, nifak tohumu sokanlara ve her türlü yıkıcı davranışlara karşıdır. Demokratik yönetimden hiç bir zaman taviz verilmeyecektir. Zaptiye devleti değil, gülen ve halkın yüzünü güldüren bir hizmet ve refah devleti kurulacaktır. Köyde ve şehirde, her ailenin, güzel, sağlam, sıhhi bir eve sahip kılınması değişmez amaçları olduğunu belirtmiştir. Milletin tümüne parasız sağlık hizmetleri, tedavi ve ilaç teminini devlet ödeyecektir. Kurulacak Sosyal İşler bakanlığı aracılığı ile halkın hepsini sigorta altına alıp kadınlar 55, erkekleri ise 66 yaşında emekli olacaktır. Türkiye'nin belkemiği olan orta sınıf korunacaktır.

2.6.2. 1973 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”

1973 yılı Türkiye Genel Seçimi, TBMM 15. Dönem milletvekillerini belirlemek için 14 Ekim tarihinde yapılmıştır (Arslan, 2017). 1973 milletvekili genel seçimine dâhil olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin aldığı oy oranı ve seçilen milletvekili sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.6.2.2. 14 Ekim 1973 Genel Seçim Sonuçları

Seçime Katılan Partiler	Seçilen Milletvekilleri	Oy Oranı(%)
Cumhuriyet Halk Partisi	185	33,30
Adalet Partisi	149	29,82
Demokratik Parti	45	11,89
Milli Selamet Partisi	48	11,80
Cumhuriyetçi Güven Partisi	13	5,26
Milliyetçi Hareket Partisi	3	3,38
Bağımsızlar	6	2,75
Türkiye Birlik Partisi	1	1,10
Millet Partisi	0	0,70

Kaynak: (TÜİK, 2012: 15)

1973 genel seçimlerinin, 12 Mart Askeri Darbeden sonra yapılan ilk genel seçim olması bakımından siyasi ve toplumsal hayatımızda (Arslan, Çağlayandereli, & Arslan, 2015: 141) ayrı bir önemi vardır. Sonuçlara baktığımızda, CHP seçimde birinci olarak çıksa da hükümet güvenoyu alabilecek sayıda milletvekili çıkaramamıştır. Sonuçlara göre sağ tabanlı seçmenlerin oylarının bölünmesi sonucunda birden fazla parti meclise girmiştir. Süleyman Demirel başkanlığında AP, MSP, MHP ve CGP birinci Milliyetçi Cephe hükümetini kurmuştur. İki bakanlık ise MHP'ye verilmiştir.

MHP seçime “Kızıl Eşkıyayı MHP Ezer” sloganıyla katılmıştır. Kızıl eşkıyadan kasıt, Sovyetlerin teşvik ettiği sol görüşlü hareketlerdi (Yenişafak, 2018). Türkes, millî kalkınmada millî emeğin, teşebbüs ve sermayenin seferber olması gerekliliğinden bahsetmiştir (Gülbay, 2017: 114). Gençlik konusunda, milli bir dava olarak ele almış, gençlerin köy kalkınmasında, fiilen ve bedenen görev alması gerektiğini belirtmiştir. Yürütme organının dinamik ve güçlü olmasının gerekli olduğunu söylemiş ve başkanlık sistemini savunmuştur.

2.6.3. 1977 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”

1977 yılı Türkiye Genel Seçimi, TBMM 16. Dönem milletvekillerini belirlemek için 5 Haziran tarihinde yapılmıştır. 1973 milletvekili genel seçimine dâhil olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin aldığı oy oranı ve seçilen milletvekili sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.6.3.1. 5 Haziran 1977 Genel Seçim Sonuçları.

Seçime Katılan Partiler	Seçilen Milletvekilleri	Oy Oranı(%)
Cumhuriyet Halk Partisi	213	41,4
Adalet Partisi	189	36,9
Milli Selamet Partisi	24	8,6
Milliyetçi Hareket Partisi	16	6,4
Bağımsızlar	4	2,5
Cumhuriyetçi Güven Partisi	3	1,9
Demokratik Parti	1	1,8
Türkiye Birlik Partisi	0	0,4
Türkiye İşçi Partisi	0	0,1

Kaynak: (TÜİK, 2012: 16)

CHP, 1977 Genel seçimlerinde, bir önceki seçime göre milletvekili sayısını artırdığı halde hükümet kuracak sayıya ulaşamamıştır. Diğer seçime göre de seçime katılım sayısı artmıştır. MHP 1977 genel seçimlerinde, 1969 ve 1973 genel seçim sonuçlarına göre oylarını artırmıştır. Seçimlerden sonra Süleyman Demirel tarafından AP-MSP-MHP'den oluşan ikinci Milliyetçi Cephe hükümeti kurulmuştur. MHP'den dört bakan kabineye girmiştir.

5 Haziran genel seçimlerinde MHP'nin kullandığı sloganlar şöyledir; “Güçlü devlet, zengin millet”, “Kurtuluş Türkes'te”, “Komşusu açken, tok yatan bizden değil”, “Kardeşlik, sevgi ve beraberlik içinde kalkınma”. Bankaların ve sigortaların devletleştirileceği, çalışanlara çeşitli hakların sağlanacağı ve Anayasa'nın değiştirileceğinden bahsetmiştir. Türkes, köylüyü kalkınmanın ana kaynağı olarak görmektedir (Gülbay, 2017:187-190).

2.6.4. 1995 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”

1995 yılı Türkiye Genel Seçimlerinde, TBMM 20. Dönem milletvekillerini belirlemek için, 24 Aralık tarihinde 79 ilde sandığa gidilmiştir. 1995 milletvekili genel seçimine dâhil olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin aldığı oy oranı ve seçilen milletvekili sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.6.4.1. 24 Aralık 1995 Genel Seçim Sonuçları.

Seçime Katılan Partiler	Seçilen Milletvekilleri	Oy Oranı(%)
Refah Partisi	158	21,38
Anavatan Partisi	132	19,65
Doğru Yol Partisi	135	19,18
Demokratik Sol Partisi	76	14,64
Cumhuriyet Halk Partisi	49	10,71
Milliyetçi Hareket Partisi	0	8,18
Halkın Demokrasi Partisi	0	4,17
Bağımsızlar	0	0,48
Yeni Demokrasi Hareketi	0	0,48
Millet Partisi	0	0,45
Yeniden Doğuş Partisi	0	0,34
İşçi Partisi	0	0,22
Yeni Parti	0	0,13

Kaynak: (TÜİK, 2012: 20)

1983 Genel Seçimlerden itibaren kullanılan %10'luk baraj sistemi, 1995 Genel Seçimlerinde de uygulanmış ve on iki siyasi partiden sadece beş parti barajı geçerek parlamentoya girebilmeyi başarmıştır. Seçimle ilgili diğer değişiklik ise oy verme yaşı alt sınırı olarak 18 yaş belirlenmiş, ayrıca milletvekili sayısı da 1987 yılından sonra ilk kez artışa götürülerek 450'den 550'ye yükseltilmiştir (Yiğit, 2018: 36).

Birinci parti olarak Refah Partisi meclise girmiştir, fakat hükümet kuracak çoğunluğu bulamamıştır. Refah Partisi, Anavatanla koalisyon kurmak istese de olmamıştır. Anavatan- DYP koalisyonu kurulmuştur. Bu koalisyon da fazla sürmedi, Refah Partisi-DYP koalisyonu kurulmuştur. 24 Aralık'ta yapılan seçimler diğerlerine göre çok önemli seçimdir. Nedeni ise: 1980 darbesinde kapanan partiler tekrar açılarak seçime katılma hakkı kazanmışlardır. Bunlardan biriside MHP'dir. Milliyetçi Hareket Partisi kapanmasından sonra 1983 yılında Muhafazakâr Parti, 1985'de Milliyetçi Çalışma Partisi, 1993'de olağanüstü kongreyle MHP olarak adını değiştirmiş ve seçimde yeni adıyla katılmıştır.

Bu seçimlerde MHP baraj altında kalarak parlamentoya girememiştir. Baraj altı kalmasını şu şekilde yorumlaya yapabiliriz: birincisi Anadolu'da bulunan sağ muhafazakâr çizgiye kayan seçmenine cevap veremeyişi (Karlı, 2009: 234). İkincisi ise MHP den ayrılıp BBP partisini kuran Eski Ülkü Ocakları başkanı olan Muhsin Yazıcıoğlu ve arkadaşlarının Anavatan Partisi'nin listeleriyle seçime girmesidir.

MHP 24 Aralık 1995 Genel Seçim Beyannamesinde, “MHP Büyük Hedeflerin Partisidir”, “MHP Türkiye'yi Harekete Geçirecek Parti'dir” sloganlarıyla seçime girmiştir. Sosyal adaleti ilkesini Türk toplumunun bütün hücrelerine nüfuz ettirmeyi taahhüt etmektedir. Yani fakiri, zengini, işçisi, işvereni, esnafı, köylüsü, memuru ile sosyal adalet ilkesinin uygulanması için gerekli yönetimi kurulacaktır. MHP'nin 1960'dan beri ortaya koyduğu Tarım, hayvancılık ve ormancılığın geliştirmek amacıyla, “Tarım kentleri” modeline geçileceğine de seçim vaatlerinde yer vermiştir. Siyasette yeniden yapılanmaya gideceklerini belirtmiştir. Bu yapılanma, halkın siyasete ve yönetime en geniş biçimde katılımı sağlanacak, referandum yolu açılacak, dürüst politikacı anlayışı hâkim kılınacak, anayasa değiştirilecek, adil bir hukuk sistemi kurulacak, kamu idaresi yeniden düzenlenecek, terörle en etkili mücadele yapılacak, ekonomide yeniden yapılanmaya (MHP, 1995: 5-7) gidilecek.

2.6.5. 1999 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”

1999 yılı Türkiye Genel Seçimlerinde, TBMM 21. Dönem milletvekillerini belirlemek için 18 Nisan tarihinde, 80 ilde sandığa gidilmiştir. 1999 milletvekili genel seçimine dâhil olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin aldığı oy oranı ve seçilen milletvekili sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.6.5.1. 18 Nisan 1999 Genel Seçim Sonuçları.

Seçime Katılan Partiler	Seçilen Milletvekilleri	Oy Oranı(%)
Demokratik Sol Partisi	136	22,19
Milliyetçi Hareket Partisi	129	17,98
Fazilet Partisi	111	15,41
Anavatan Partisi	86	13,22
Doğru Yol Partisi	85	12,01

Kaynak: (TÜİK, 2012: 21)

1995 genel seçimlerinde kullanılan %10 d'Hondt seçim baraj sistemi, 18 Nisan 1999 genel seçimlerinde de uygulanmıştır. Sonuçlara baktığımızda, beş siyasi parti barajı geçse de hükümet kuracak çoğunluk bulunamamıştır. 1999 genel seçimlerinde ilk kez, genel ve yerel seçimleri bir arada yapılmıştır. 1995 genel seçimlerinde baraj altında kalan MHP, yeni lideri Devlet Bahçeli'yle girdiği ilk seçimde oylarını artırmış ve ikinci parti olarak parlamentoya girmiştir. MHP'deki bu yükseliş şöyle yorumlanabilir: Kurucu lideri Alparslan Türkeş'in vefatı, APO'nun yakalanması ve Devlet Bahçeli'nin, MHP'nin yeni konumunu tüm toplumu kucaklamayı amaçlayan bir kitle partisinin doğal yeri olan 'merkez' olarak belirlemiş olmasıdır (Karlı, 2009: 242). Seçimlerin sonucunda DSP, MHP ve Anavatan Partisiyle üçlü bir koalisyon kurulmuştur.

18 Nisan 1999 genel seçimlerinde MHP “Lider Türkiye’ye doğru” ismiyle seçim beyannamesini hazırlamıştır. Serbest bir ekonomiyi, yargının bağımsızlığını, savunmuştur. Yolsuzlukla mücadele kurulu oluşturulacak ve bu çerçevesinde sosyal ahlak yasası çıkartılacaktır. Terörle mücadeleyi milli bir politika olarak ele alınacak. Tarım- sanayi bütünleşmesini sağlamak amacıyla “üretici birlikler” oluşturularak, “sözleşmeli çiftçilik” sistemi kurulacaktır. Esnaf ve sanatkârlarımızın toplumdaki önemi dikkate alınarak “Esnaf ve Sanatkârlar Bakanlığı” kurulacaktır. Temel eğitimi, anasınıfını dâhil ederek eğitim süresi 9 yıla çıkartılacaktır. Eğitim iki kademeli olacak; birinci kademe 4 yıl ve ikinci kademesi 5 yıl olacaktır. Sonra ise zorunlu eğitim 12 yıla çıkartılacak. Yoksul öğrencilerin kitap, defter, kalem, giyim gibi gerekli eşyaları devlet tarafından karşılanacaktır. İşsiz kalanlara “İşsizlik sigorta primi” başlatılacaktır (MHP, 199: 42-71).

2.6.6. 2002 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”

2002 yılı Türkiye Genel Seçimi; TBMM 22. Dönem milletvekillerini belirlemek için 3 Kasım tarihinde Türkiye genelinde yapılan erken seçimdir. 2002 milletvekili genel seçimine dâhil olan Milliyetçi Hareket Partisi’nin aldığı oy oranı ve seçilen milletvekili sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.6.6.1. 3 Kasım 2002 Genel Seçim Sonuçları.

Partiler	Kazanılan Milletvekilleri	Alınan Oy
Adalet ve Kalkınma Partisi	363	34,28
Cumhuriyet Halk Partisi	178	19,39
Doğru Yol Partisi	0	9,54
Milliyetçi Hareket Partisi	0	8,36
Bağımsızlar	9	0,13

Kaynak: (TÜİK, 2012: 22)

Bu seçimlerde, Türk siyasi hayatında ilk kez gerçekleşen bir olay yaşanmıştır. 1999 genel seçimlerinde meclise giren siyasi partilerden neredeyse tamamı, 3 Kasım 2002 erken genel seçimlerinde baraj altı kalarak meclise girememiştir. Seçime katılan 18 partiden sadece Ak Parti ve CHP meclise girmiş ve ülke, kırk iki yıl aradan sonra ilk kez iki partili bir meclise kavuşmuştur (Gökçe, Akgün & Karaçor, 2002: 1). 1999 genel seçimlerinde hükümet ortağı olan MHP ise baraj altı kalarak meclise girememiştir. Türkiye’yi 3 Kasım genel seçimlere taşıyan süreçlerden biri ekonomik krizin devam etmesi, Başbakan Bülent Ecevit’in rahatsızlığı ve ANAP’ın koalisyondan çekilme isteğidir. Bütün bu gelişmelerle birlikte, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin seçim tarihinin 3 Kasım olarak belirtmesiyle seçime somut olarak başlamıştır.

MHP 3 Kasım 2002 genel seçimlerinde, “Türkiye’nin onurlu geleceği” ve “MHP önce Türkiye” ismiyle seçim beyannamesini hazırlamıştır. Bu beyannamede, 11 maddeyle hedeflerini açıklamışlardır. Her alanda adaletin hâkim kılındığı siyaset ve hukuki bir düzenin oluşturulacağı, ekonominin yeniden yapılandırılıp yatırımların artırılacağı, insanın onur ve haysiyetine yakışır sosyal düzenin kurulacağı, Türkiye’nin 2023 yılında Lider Ülke olabilmesi için gereken her şeyin yapılacağını belirtmiştir. Türkçenin, Türk Dünyasında kullanılan ve anlaşılabilen ortak bir kültür ve bilim dili olması, işsizlik ve yolsuzlukla mücadele edileceği, AB hedefinin gerçekleşmesinde kararlılık ve milli bakış açısıyla bakılacaktır. Bölge ülkeleri ve Türk Devletleri ile en üst seviyede ilişki ve işbirliğinin sağlanacağı, e-Devlet’in hâkim olduğu, etkin ve verimli çalışan, şeffaf kurum ve kurallardan oluşan akıllı Devlet’in tesisi hedeflenmektedir (MHP, 2002: 14-17).

2.6.7. 2007 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”

2007 yılı Türkiye Erken Genel Seçimi; TBMM 23. Dönem milletvekillerini belirlemek için 22 Temmuz tarihinde Türkiye genelinde yapılan seçimdir. 2002 milletvekili genel seçimine dâhil olan Milliyetçi Hareket Partisi’nin aldığı oy oranı ve seçilen milletvekili sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.6.7.1. 22 Temmuz 2007 Genel Seçim Sonuçları.

Partiler	Kazanılan Milletvekilliği	Alınan Oy
Adalet ve Kalkınma Partisi	341	46,58
Cumhuriyet Halk Partisi	112	20,88
Milliyetçi Hareket Partisi	71	14,27
Bağımsızlar	26	5,24

Kaynak: (TÜİK, 2012: 23)

22 Temmuz’da erken genel seçimin olmasını belirleyen temel etken, 367 krizinden dolayı Cumhurbaşkanı seçilemeyen Cumhurbaşkanlığı seçimidir. 2007 erken genel seçimleri, 14 siyasi parti katılmış, sadece 3 siyasi parti ve 26 bağımsız milletvekili barajı geçerek meclise girmişlerdir. 2002 erken genel seçimlerde baraj altı kalan MHP, 2007 erken genel seçimlerde oylarını artırarak meclise girmiştir.

MHP “Milli Duruş ve Kararlılık Belgesi” adında bir seçim beyannamesi hazırlamıştır. Beyannamede; işsizlik ve yolsuzlukla mücadele için milli seferberlik başlatılacağı, bakanlık sayısının 21 düşürüleceği vurgulanmaktadır. Ekonomi Bakanlığı kurulacağı, asgari ücretin vergi dışı bırakılacağı, yoksul kesimin vergi yükünün azaltılacağı, işsiz ailelere her ay 200 YTL yardım edileceği belirtilir. MHP’nin eğitim konusunda ise üniversite giriş sınavını (ÖSS) kaldıracağını

ifade etmiştir. İlaveten toplumsal onarım ve dönüşüm sürecinde devlet ve yönetim reformu, üreten ekonomi programı, yolsuzlukla mücadele projesi, işsizlikle mücadele projesi, toplumsal ahlak ve kalitenin tesisi gibi vaatler sıralanmıştır (Haber7, 2007).

2.6.8. 2011 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”

2011 yılı Türkiye Genel Seçimi; TBMM 24. Dönem milletvekillerini belirlemek için 12 Haziran tarihinde Türkiye genelinde yapılan seçimdir. Türk siyasi tarihinde 34 yıldan sonra, “erken” yapılmayan ilk genel seçimidir. 2011 milletvekili genel seçimine dâhil olan Milliyetçi Hareket Partisi’nin aldığı oy oranı ve seçilen milletvekili sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.7.8.1. 12 Haziran 2011 Genel Seçim Sonuçları.

Partiler	Kazanılan Milletvekilliği	Alınan Oy
Adalet ve Kalkınma Partisi	327	49,83
Cumhuriyet Halk Partisi	135	25,98
Milliyetçi Hareket Partisi	53	13,01
Bağımsızlar	35	6,57

Kaynak: (TÜİK, 2012: 24)

12 Haziran genel seçimlerine on beş siyasi parti katılmış, bunlardan üçü barajı geçerek meclise girmiştir. MHP aldığı % 13 oy oranı ile elli üç milletvekili çıkarmıştır. 2011 genel seçimine gidilirken Türkiye’nin siyasi ortamında öne çıkan konular arasında; 21 Ekim 2007 tarihli Anayasa değişikliği için yapılan halkoylaması, 14 Mart 2008 tarihinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Abdurrahman Yalçınkaya tarafından “laikliğe aykırı fiillerin odağı haline geldiği” iddiasıyla AK Parti’ye kapatma davası açılması ve 12 Eylül 2010 tarihli halkoylaması sayılabilir (Ateş, 2013: 110).

MHP’nin 2011 genel seçim beyannamesinde temel vurgu ekonomi olmuştur. Bu konular arasında ekonomide dünyanın en büyük 10 ekonomisinden biri olmak, yıllık yüzde 7 büyüme, 14 bin dolarlık kişi başı milli gelir, 200 milyar dolarlık ihracat, yılda 700 bin kişiye iş imkânı sağlamak (Öztamur, 2012: 52), bağımsız ve Millî bir ‘Üreten Ekonomi Programı’ uygulamaya koymak, enflasyon, dört yılda yüzde 5’in altına kalıcı bir biçimde indirmek gibi hedefler dikkat çekmektedir. Ayrıca muhtaç durumdaki ailelere temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri birer “Hilal Kart” dağıtılacak, aileler ikamet ettiği mahalledeki esnafı da desteklemek üzere bu kartlarla alışveriş yapılabileceklerdir (Milliyet, 2011).

2.6.9. 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”

2015 yılı Türkiye Genel Seçimi; TBMM 25. Dönem milletvekillerini belirlemek için 7 Haziran tarihinde Türkiye genelinde yapılan seçimdir. 2015 milletvekili genel seçimine dâhil olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin aldığı oy oranı ve seçilen milletvekili sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.6.9.1. 7 Haziran 2015 Genel Seçim Sonuçları.

Seçime Katılan Partiler	Kazanılan Milletvekilliği	Alınan Oy
Adalet ve Kalkınma Partisi	258	40,87
Cumhuriyet Halk Partisi	132	24,95
Milliyetçi Hareket Partisi	80	16,29
Halkların Demokratik Partisi	80	13,12

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/05-12-2018-18:21:33-14266657291082772288465594141.pdf> adresindeki veriler temel alınarak hazırlanmıştır.

7 Haziran genel seçimlerinde yarışan yirmi siyasi partiden sadece dördü meclise girmiştir. Ak Parti birinci parti olarak Meclise girse de, hükümet kurabilecek çoğunluğu elde edememiştir. MHP ise 2007 genel seçimlerine göre hem oylarını, hem de milletvekili sayısını artırarak üçüncü parti olarak meclise girmiştir. 7 Haziran 2015 genel seçimine gidilirken Türkiye'nin siyasi ortamından bahsetmek gerekirse önemli olaylar arasında; Taksim Gezi Parkı olayları, 17-25 Aralık operasyonları, sözde çözüm süreci ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri sayılabilir.

MHP 7 Haziran 2015 seçimine “Bizimle Yürü Türkiye” başlıklı beyannamesi ile girmiştir. Seçim beyannamesinde; ekonomi ve sosyal politikalar, yolsuzluk, adaletsizlik, güvenlik, terörle mücadele gibi konulara atıf yapılır. MHP'nin orta vadeli hedefi, Türkiye'nin bölgesel bir güç haline getirilmesi, daha sonra ise uzun vadede Türkiye'nin küresel bir güç ve lider ülke olmasıdır (Altunoğlu, 2015: 11).

2.6.10. 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde “Milliyetçi Hareket Partisi”

2015 yılı Kasım ayı Türkiye Genel Seçimi; TBMM 26. Dönem milletvekillerini belirlemek için 1 Kasım tarihinde Türkiye genelinde yapılan erken seçimdir. 2015 milletvekili genel seçimine dâhil olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin aldığı oy oranı ve seçilen milletvekili sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.6.10.1. 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sonuçları.

Partiler	Kazanılan Milletvekilliği	Alınan Oy
Adalet ve Kalkınma Partisi	317	49,50
Cumhuriyet Halk Partisi	134	25,32
Milliyetçi Hareket Partisi	40	11,90
Halkların Demokratik Partisi	59	10,76

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/05-12-2018-18:21:33-14266657291082772288465594141.pdf> adresindeki veriler temel alınarak hazırlanmıştır.

7 Haziran 2015 seçimleri neticesinde bir hükümet kurulamadığından, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Anayasa’da belirten hükümleri uygulayarak erken seçim sürecini başlatmıştır. 1 Kasım erken genel seçimlerine on altı siyasi parti girmiş, dört siyasi parti barajı aşmıştır. MHP % 11,90 oy oranı ile 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde üçüncü siyasi parti olmasına karşın, kırk milletvekili ile en az temsil edilen siyasi parti olmuştur. MHP “Huzurlu ve Güvenli gelecek” seçim beyannamesi hazırlamıştır. MHP’nin 7 Haziran seçim vaatleri ile 1 Kasım seçim vaatleri arasında hiçbir farklılık yoktur.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Araştırma Probleminin Tanımı

Bu araştırmanın temel problemi Türk siyasi hayatında Milliyetçi Hareket Partisi ile Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin sosyolojik analizidir. Daha net bir ifadeyle, Milliyetçi Hareket Partisi'nin kuruluşundan günümüze kadar Parlamento'da, MHP çatısı altında milleti temsil eden milletvekillerinin sosyolojik profilleridir.

3.2. Araştırma Probleminin Amaç ve Kapsamı

Bu çalışmada Türk siyasi hayatında önemli bir yer tutan ve ülke yönetiminde öneli roller üstlenmiş Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin sosyolojik analizleri olgusal faktörler ve konjonktürel süreç içerisinde değerlendirmek hedeflenmiştir. Bu değerlendirme; 1969, 1973, 1977, 1995, 1999, 2002, 2007, 2011, 2015 Haziran ve 2015 Kasım genel seçimleri çerçevesinde, MHP saflarından TBMM'nin yolunu tutan milletvekillerin, seçilmiş oldukları illerin genel özellikleri, ait oldukları kültürleri, toplumsal sorunları algılamaları sosyolojik eksenli analizleri yapılırken, siyasi elitlerin ülkenin gidişatında ne kadar önemli olduğu da gözler önüne serildi. Daha net bir ifadeyle bu çalışmada, Milliyetçi Hareket Parti'nin kuruluşuyla, 12 Eylül 1980 darbesi öncesi ve sonrası Milliyetçi Hareket Partisi ile 8 parlamento döneminde mecliste görev yapmış Milliyetçi Hareket Parti milletvekillerinin, toplumsal profillerinin sosyolojik analizinin yapılması hedeflendi.

3.3. Araştırmanın Soruları

Araştırma, genel hatlarıyla daha çok betimleyici türden bir sosyolojik araştırma türünde gerçekleştirildi (Çağrı, 2017: 75). Bu çalışmada denenceler yerine araştırma soruları bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışma kapsamında şu ve benzeri nitelikteki soruların cevapları bulunmaya çalışıldı:

1. Milliyetçi Hareket Parti içinde milletvekili seçilebilmek için yaş faktörü belirleyici bir etkiye sahip midir?
2. Genç (Orta-genç) yaş grubu milletvekili adaylarının, Milliyetçi Hareket Parti içinde milletvekili seçilme olasılığı, ileri yaş grubu bireylere oranla daha mı yüksektir?
3. Bazı meslek grupları, Milliyetçi Hareket Parti içinde siyasi elit dolaşım sürecinde daha belirleyici etkiye sahip midir?
4. Milletvekili adaylarının üst düzey bürokrat-yönetici olması, Milliyetçi Hareket Partisi'nden milletvekili seçilmesinde pozitif yönde bir etki yapar mı?

5. Meslek olarak hukukçu milletvekili adaylarının Milliyetçi Hareket Partisi'nden milletvekili seçilebilme olasılığı öteki meslek gruplarına oranla daha mı yüksektir?
6. Meslek olarak tüccar ve sanayicilik kökenli olmak, Milliyetçi Hareket Partisi'nden milletvekili seçilme sürecinde pozitif yönde bir etki yapar mı?
7. Milletvekili adaylarının cinsiyeti, Milliyetçi Hareket Partisi'nden milletvekili seçimi sürecinde belirleyici bir etkiye sahip midir?
8. Milletvekili adaylarının erkek olması, Milliyetçi Hareket Partisi'nden milletvekili seçimi sürecinde pozitif yönde bir etki yapar mı?
9. Yabancı dil bilmek, Milliyetçi Hareket Partisi'nden milletvekili seçimi sürecinde pozitif yönde bir etki yapar mı?
10. Eğitim durumu Milliyetçi Hareket Partisi'nden milletvekili seçimi sürecinde belirleyici bir etkiye sahip midir?
11. Aldığı eğitimin miktarı arttıkça, milletvekili adayının Milliyetçi Hareket Partisi'nden milletvekili seçilme olasılığı da artar mı?
12. Üniversite mezunu olmak, milletvekili adayının Milliyetçi Hareket Partisi'nden milletvekili seçilmesinde pozitif yönde belirleyici rol oynar mı?
13. Alınan eğitimin türü, milletvekili adayının Milliyetçi Hareket Partisi'nden milletvekili seçilmesinde pozitif yönde etki yapar mı?
14. Metropol kentlerdeki köklü üniversitelerden alınan diplomalar, milletvekili adayının Milliyetçi Hareket Partisi'nden milletvekili seçilmesinde pozitif yönde etki yapar mı?
15. Milletvekili adayının medeni durumu, Milliyetçi Hareket Partisi'nden milletvekili seçilmesinde olumlu yönde etki yapar mı?
16. Evli olmak, bireylerin Milliyetçi Hareket Partisi'nden milletvekili seçilmesini olumlu yönde etkiler mi?

3.4. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın önemi, Milliyetçi Hareket Partisi'nin, kurulduğu günden itibaren hemen her dönemde Türkiye'nin "Kilit" siyasi partisi olmasında yatar. Dolayısıyla Türkiye üzerinde siyasi hesap yapanların, Milliyetçi Hareket Partisi gerçeğini hesaba katmadıkları müddetçe çabalarının sonuçsuz kalacağını çok iyi bilmektedirler. Bir bakıma Milliyetçi Hareket Partisi, Türk toplumunun ve Türkiye Cumhuriyeti devletinin çimentosu ve sigortası olmuştur.

Türkiye'nin değişim sürecine yön vermiş ve ülkenin toplumsal-siyasal hayatında belirleyici rol oynamıştır.

Bunun da ötesinde Milliyetçi Hareket Partisi, en büyük davası Türk-İslam birliği ülküsü olması sebebiyle, yalnızca Türk toplumunun değil, başta Türkiye ve Türk-İslam ülkelerinin de bulunduğu coğrafya açısından da ayrı bir anlam ve önem arz eder. Üstlendiği tarihsel ve toplumsal misyonları da dikkate alındığında, Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerine yönelik bir araştırmanın sosyolojik değeri daha bir anlaşılır hale gelecektir. Özellikle Milliyetçi Hareket Partisi bünyesinde Parlamento'da görev alan milletvekillerine yönelik özgün bir çalışma olmaması, konumuzu daha da ayrı bir önemli kılmaktadır. Araştırmada, bu gerçekleri de göz önünde bulundurarak, Milliyetçi Hareket Partisi'nin Türk siyasal hayatındaki konumu, ülkede söz sahibi olan siyasi elitleri, bunun en büyük bileşenleri olan Milliyetçi Hareket Parti milletvekilleri sosyolojik faktörler temel alınarak elit teorisi ışığında analiz yapıldı.

3.5. Değişkenler

Araştırmada kullanılan başlıca değişkenler şöylece sıralanabilir: Doğum yeri, yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, meslek, eğitim türü, mezun olunan üniversite, yabancı dil bilgisi, seçildiği ve doğduğu şehir, seçilme sayısı...

3.6. Yöntem ve Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada temel veri toplama tekniği olarak doküman taraması ve arşiv araştırması tekniği kullanıldı. Başta Milliyetçi Hareket Partisi, Ülkü ocakları, Taş medreseliler olmak üzere mevcut kaynaklardan yararlanılmıştır. Türk siyasi elitlerinin oluşturduğu araştırma evreninden, örneklem kümesi olarak 1969-2019 yılları arasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında görev yapmış Milliyetçi Hareket Parti milletvekilleri seçilmiştir. "Konumsal Analiz Tekniği" kullanılarak, TBMM'nin kurumsal kayıtları, yayınları ve özellikle de TBMM albümleri incelenerek: Milliyetçi Hareket Parti'nin kurulduğu yıl ve girdiği ilk genel seçimler olan 1969 yılından itibaren Milliyetçi Hareket Parti milletvekilliği yapmış/yapmakta olan siyasi elitlerin toplumsal özgeçmişleri temelinde bir veri seti oluşturuldu. Bu veri seti, SPSS kullanılarak analiz edildi. Oluşturulan veri seti ışığında, 8 dönemlik bir süreçte 393 Milliyetçi Hareket Parti milletvekilinin sosyolojik profilleri yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, aile yapısı gibi sosyal ve demografik faktörler bazında incelendi.

3.7. Sınırlamalar

Bu araştırma, 1969-2019 yılları arası Milliyetçi Hareket Partisi'nden milletvekili seçilmiş kişilerle sınırlandırılmıştır.

4. BULGULAR ve TARTIŞMA

4.1. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Sosyolojik Tahlili

Araştırmamızda, elit teorisini temel alarak Milliyetçi Hareket Partisi'nin çatısı altında 14. 15. 16. 21. 23. 24. 25. ve 26. dönemlerde seçilip parlamentoya giden milletvekilleri -393 milletvekili- ayrıntılı olarak incelendi. Siyasi elitlerden bir parçası olan milletvekillerini sosyolojik profillerini ortaya koymayı hedeflendiğinde öncelikli olarak yaş, cinsiyet, eğitim durumu, aile yapısı, çocuk sayısı, eğitim durumu, bildiği yabancı dil, mesleki faktörler ışığında analizler edilir. Çalışmamızda, TBMM verileri temel alınarak, yukarıda saydığımız faktörlerden yararlanarak MHP milletvekillerinin sosyolojik analizi yapılmıştır. İlk olarak ele alınan 8 dönemde, MHP saflarında milletvekilliği yapmış vekillerin, yaş faktörü esas alınarak incelendi.

4.1.1. Yaş Özellikleri Bakımından Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekilleri

Yaş olgusu, hem dünya hem de Türk siyasetinde, özel ve geleneksel bir statü sembolü olarak (Arslan, 2005: 168) halen varlığını devam ettirmektedir. Türk siyasetinde yaş çok önemli bir sosyolojik faktördür. Türk siyasetinde siyaset, yaşı büyük olan insanların yapması gereken bir iş olarak görünmektedir. Bunun nedeni ise hayat boyunca elde ettikleri tecrübelerini siyasette daha akılcı kullanacağı, olaylara daha temkinli yaklaşacağı ve sözünün herkes tarafından dinlenecek biri olacağından yaşı büyük insanlar aday gösterilmektedir.

Yaş olgusu, siyasi elitlerin toplumsal profillerini incelemede ve elit dolaşım süreci (Arslan & Arslan, 2013: 49) üzerinde belirleyen en önemli faktörlerden birisidir. Bundan yola çıkarak, yarım asırlık Milliyetçi Hareket Partisi'nin sosyolojik profilini incelerken ilk olarak yaş değişkeni temelinde araştırıldı. TBMM kayıtları esas alınarak hazırlanan veriler ayrıntılı şekilde incelendiğinde orta-yaşlı yaş aralığı ile karşılaşır.

Tablo 4.1.1. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin yaş özellikleri.

	Geçerli	393
	Eksik	0
Aritmetik Ortalama		50,5165
Mod		43,00
Minimum		32,00
Maksimum		77,00

Araştırma, MHP'nin kurulduğu zamandan günümüze, 2015 Kasım seçimleri de dâhil sekiz defa parlamentoya milletvekili göndermiş olduğunu ortaya koymaktadır. MHP'nin en genç milletvekilin yaşı 32 en yaşlısı ise 77'dir. Tablo 4.1.1. de görüldüğü gibi MHP milletvekillerinin ortalama yaşı 50,4'tür.

Tablo 4.1.2. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin yaşları.

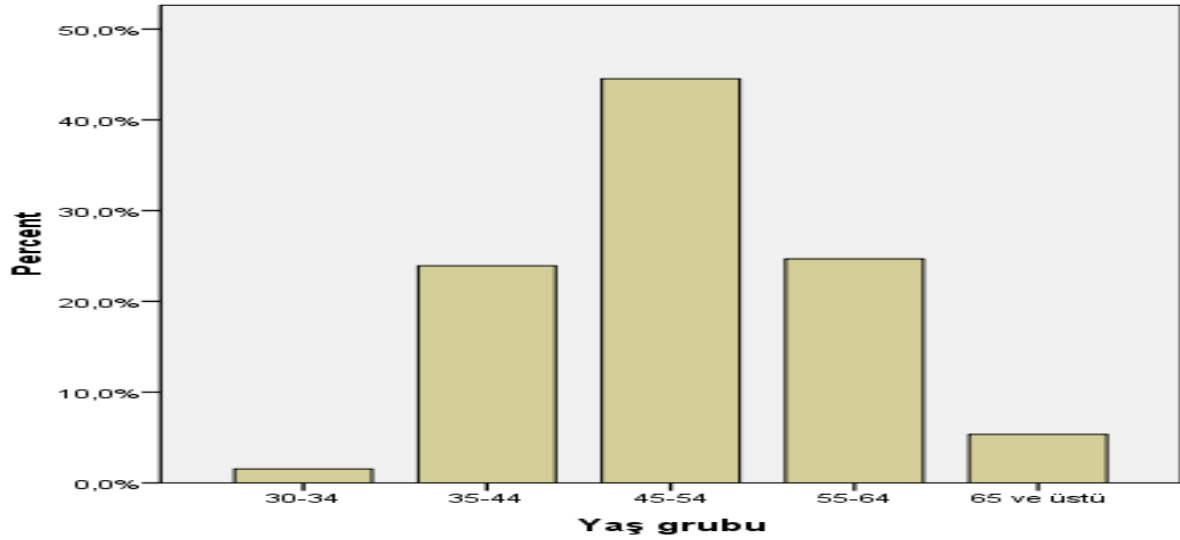
		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Yaş	32	1	,3	,3	,3
	33	1	,3	,3	,5
	34	4	1,0	1,0	1,5
	35	2	,5	,5	2,0
	36	8	2,0	2,0	4,1
	37	4	1,0	1,0	5,1
	38	7	1,8	1,8	6,9
	39	10	2,5	2,5	9,4
	40	5	1,3	1,3	10,7
	41	7	1,8	1,8	12,5
	42	14	3,6	3,6	16,0
	43	24	6,1	6,1	22,1
	44	13	3,3	3,3	25,4
	45	15	3,8	3,8	29,3
	46	14	3,6	3,6	32,8
	47	14	3,6	3,6	36,4
	48	15	3,8	3,8	40,2
	49	24	6,1	6,1	46,3
	50	14	3,6	3,6	49,9
	51	23	5,9	5,9	55,7
	52	24	6,1	6,1	61,8
	53	15	3,8	3,8	65,6
	54	18	4,6	4,6	70,2
	55	15	3,8	3,8	74,0
	56	6	1,5	1,5	75,6
	57	15	3,8	3,8	79,4
	58	16	4,1	4,1	83,5

59	12	3,1	3,1	86,5
60	13	3,3	3,3	89,8
61	7	1,8	1,8	91,6
62	5	1,3	1,3	92,9
63	3	0,8	0,8	93,6
64	4	1,0	1,0	94,7
65	4	1,0	1,0	95,7
66	4	1,0	1,0	96,7
67	4	1,0	1,0	97,7
68	2	0,5	0,5	98,2
69	2	0,5	0,5	98,7
71	1	0,3	0,3	99,0
72	1	0,3	0,3	99,2
75	2	0,5	0,5	99,7
77	1	0,3	0,3	100,0
Toplam	393	100,0	100,0	

Tablo 4.1.2.'de ise MHP milletvekillerinin içinde, 43 ve 52 yaşında olan kişiler en fazla milletvekili seçilmeyi başarmış olduğu görülür. 42-58 yaş aralığı ise MHP milletvekillerinin en fazla milletvekili seçildiği yaşlardır.

Tablo 4.1.3. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin yaş gruplarına dağılımı.

		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Yaş grupları	30-34	6	1,5	1,5	1,5
	35-44	94	23,29	23,29	25,4
	45-54	175	44,5	44,5	70,0
	55-64	97	24,7	24,7	94,7
	65 ve üstü	21	5,3	5,3	100,0
Toplam		393	100,0	100,0	

Şekil 4.1.1.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin yaş gruplarına dağılımı.

Tablo 4.1.3'deki bulgularda da görüldüğü üzere, MHP milletvekilleri seçimlerde başarılı olduğu en yoğun yaş grubu 45-54 bandıdır. Milletvekillerinin % 44,5'u bu grupta yer alan kişilerden oluşmaktadır. MHP'de milletvekilleri seçilme durumu özellikle genç yaşta seçilme durumu düşük, orta ve ileriki yaşta seçilme durumu yüksektir.

Tablo 4.1.4. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin dönemlere göre yaş ortalamaları.

Dönem	Aritmetik Ortalama	Sayı
14	52	1
15	48,66	3
16	48,37	16
21	45,34	129
23	52,53	71
24	53,96	53
25	53,45	80
26	54,15	40
Toplam	408,46	393

Tablo 4.1.4.'de MHP milletvekillerinin dönemlere göre yaş ortalamalarına baktığımızda, 14. Parlamento döneminde 52, 15. Parlamento döneminde 48,66, 16. Parlamento döneminde 48,37, 21. Parlamento döneminde 45,34 ile en düşük dönemdir. 23. Parlamento döneminde 52,53, 24. Parlamento döneminde 53,96, 25. Parlamento döneminde 53,45, 26. Parlamento dönemi 54,15 ile en yüksek yaş ortalamasına sahiptir. Kısacası MHP milletvekillerinin profillerinin en genç dönem 21. Parlamento dönemi, en ileri yaş dönemi de 26. Parlamento dönemidir.

Tablo 4.1.5. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin dönemlere göre yaş gruplarına dağılımı.

			Dönem						Toplam		
			14	15	16	21	23	24		25	26
Yaş grubu	30-34	Sayı	0	0	1	5	0	0	0	0	6
		%Yaş	0%	0%	16,7%	83,3%	0%	0%	0%	0%	100,0%
	35-44	Sayı	0	1	5	59	9	6	10	4	94
		%Yaş	0%	1,1%	5,3%	62,8%	9,6%	6,4%	10,6%	4,3%	100,0%
	45-54	Sayı	1	1	5	56	37	23	34	18	175
		%Yaş	6%	6%	2,9%	32,0%	21,1%	13,1%	19,4%	10,3%	100,0%
	55-64	Sayı	0	1	5	8	21	20	29	13	97
		%Yaş	0%	1,0%	5,2%	8,2%	21,6%	20,6%	29,9%	13,4%	100,0%
65 ve üstü		Sayı	0	0	0	1	4	4	7	5	21
		%Yaş	0%	0%	0%	4,8%	19,0%	19,0%	33,3%	23,8%	100,0%
Toplam		Sayı	1	3	16	129	71	53	80	40	393
		%Yaş	3%	8%	4,1%	32,8%	18,1%	13,5%	20,4%	10,2%	100,0%

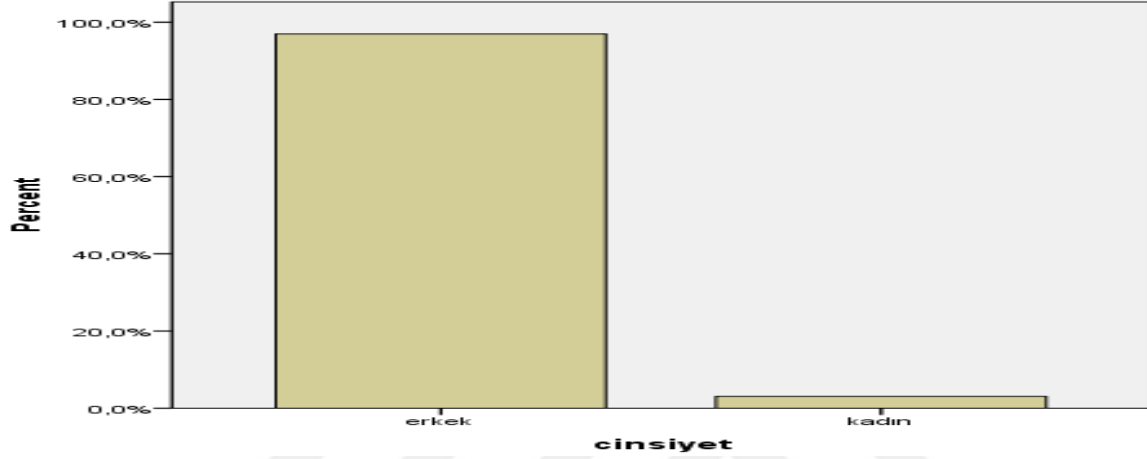
MHP milletvekillerinin yaş gruplarına göre dağılımı, dönemler temelinde tahlil edildiğinde, milletvekillerinin yaş özelliklerine dair çok daha ayrıntılı bilgilere ulaşılır. Tablo 4.1.5'te görüldüğü gibi, incelenen 8 dönem içinde MHP milletvekilleri arasında gençlerin büyük oranda temsil edilme imkânı bulduğu dönem, MHP'nin koalisyon olarak hükümet kurduğu 21. Dönemde görülmektedir. Her geçen dönemde ise genç milletvekillerinin oranı azalmıştır.

4.1.2. Cinsiyet Değişkeni Bakımından Milliyetçi Hareket Partisi

Kişinin cinsiyetinin de siyasete katılmada büyük bir etkisi vardır. Ne yazık ki hem günlük hayatımız, hem de özellikle siyasi hayatta eşitsizlik vardır. Türk toplumunda da bu eşitsizlik çok belirgindir. Gelişmiş veya gelişmekte olan toplumlarda erkekler her zaman baba, patron, komutan, dede gibi bir liderlik olarak algılanan konumları temsil eden kişiler olmuşlardır. Kadınların ise konumlarının hep "ev içi" alan olarak görülmesi sebebiyle, siyasette fazla yer almasına engel olunmuştur. MHP milletvekilleri cinsiyet açısından incelendiğinde, partinin neredeyse bütün kademelerinin erkek egemen bir karakter arz ettiği söylenebilir. Elde edilen bulgularla toplumun algısındakilerle bir birine uyum sağlamaktadır.

Tablo 4.1.2.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin cinsiyet özellikleri.

		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cinsiyet	Erkek	381	96,9	96,9	96,9
	Kadın	12	3,1	3,1	100,0
	Toplam	393	100,0	100,0	

Şekil 4.1.2.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin cinsiyet özellikleri.

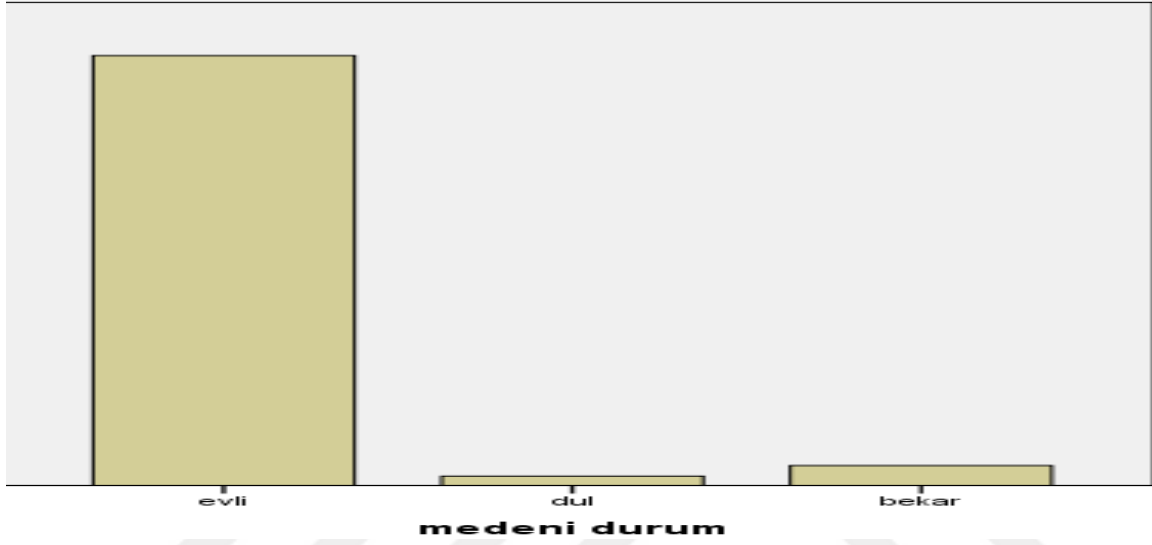
Tablo 4.1.2.1. ve Şekil 4.1.2.1’de görüldüğü üzere, MHP çatısı altında seçilen toplam 393 milletvekillerinden 381’i, yani % 96,9’u erkektir. Geri kalan 12’si ise yani % 3,1’i kadın milletvekilidir. MHP’nin, diğer siyasi partilere göre kadın siyasetçiler açısından daha geri olduğunun altı çizilmelidir. Bunun nedeni MHP’nin ataerkil yapısından ötürü gelmektedir.

4.1.3. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Medeni Durumları

Evlilik; iki yabancınn farklı değerler, kısmen ya da tamamen farklı kültürlerle ve iki ayrı aile öyküsüyle bir araya geldikleri ve kendilerini yeniden tanımladıkları, yeni ve özel bir yapı olarak tanımlanabilir. Her toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da evlilik kurumuna büyük önem arz etmektedir. MHP milletvekillerinin sosyolojik profilleri, medeni durum kriteri dikkate alınarak incelendiğinde de çok önemli sonuçlar ortaya çıkar.

Tablo 4.1.3.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin medeni durumları.

		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Medeni Durumu	Evli	368	93,6	93,6	93,6
	Dul	8	2,0	2,0	95,7
	Bekâr	17	4,3	4,3	100,0
	Toplam	393	100,0	100,0	

Şekil 4.1.3.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin medeni durumları.

Tablo 4.1.3.1. ve Şekil 4.1.3.1'deki bulgulara bakıldığında, MHP milletvekillerinin % 93,6'sı, yani 368 milletvekili evlidir. Bekârların durumu ise % 4,3 civarındadır. Diğer bir deyişle milletvekillerinin 17'si bekârdır. Bulgulardan yola çıkarak bir yorum yaparsak MHP milletvekillerinin çoğunlukla evli bireylerden seçilmesi olağan bir durumdur.

Tablo 4.1.3.2. Parlamento dönemlerine göre Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin medeni durumları.

			Dönem							Toplam	
			14	15	16	21	23	24	25		26
Medeni Durum	Evli	Sayı	1	3	16	123	65	49	74	37	368
		Medeni Durum	0,3%	0,8%	4,3%	33,4%	17,7%	13,3%	20,1%	10,1%	100,0%
	Dul	Sayı	0	0	0	1	2	2	2	1	8
		Medeni Durum	,0%	,0%	,0%	12,5%	25,0%	25,0%	25,0%	12,5%	100,0%
	Bekâr	Sayı	0	0	0	5	4	2	4	2	17
		Medeni Durum	,0%	,0%	,0%	29,4%	23,5%	11,8%	23,5%	11,8%	100,0%
Toplam		Sayı	1	3	16	129	71	53	80	40	393
		Medeni Durum	0,3%	0,8%	4,1%	32,8%	18,1%	13,5%	20,4%	10,2%	100,0%

Tablo 4.1.3.2'de, vekillerin medeni durumları dönemlere göre incelendiğinde; MHP'de evli milletvekillerinin en çok seçilmesi, 21. Parlamento Döneminde gerçekleşmiştir. Bu döneme baktığımızda MHP 123 evli milletvekili (toplam MHP milletvekillerinin % 33,44'ü) parlamentoya gönderilmiştir. 23. Dönem ise toplam MHP milletvekillerinin % 17,7'si ile ikinci sırada yer alır. Dul milletvekilleri tüm dönemlerde azınlıktadır. En çok dul milletvekillerinin seçildiği dönemler ise 23, 24 ve 25. dönemlerdedir. Bekâr milletvekilleri ise dul milletvekillerine göre daha çoktur. En çok bekâr milletvekilleri 21. Dönemde seçilmiştir. Evli vekiller, MHP'li parlamenterler arasında incelenen tüm seçim dönemlerinde en yoğun grubu oluşturur.

4.1.4. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Aile Yapısı Ve Çocuk Sayısı

Medeni durum faktörünün yanı sıra incelenmesi uygun görülen toplumsal değişkenlerden bir diğeri de, çocuk sayısı üzerinden aile yapısıdır. Toplumun devamlılığı için her zaman aile kurumuna ihtiyaç vardır. Aile her toplumda önemli bir kurumdur. Önemli olmasını kılan şey ise toplumun devamlılığını getirme gibi bir göreve sahip olmasıdır. Bu yapı ne kadar güçlü ve sıhhatli olsa toplumda o kadar güvenli ve huzurlu olur.

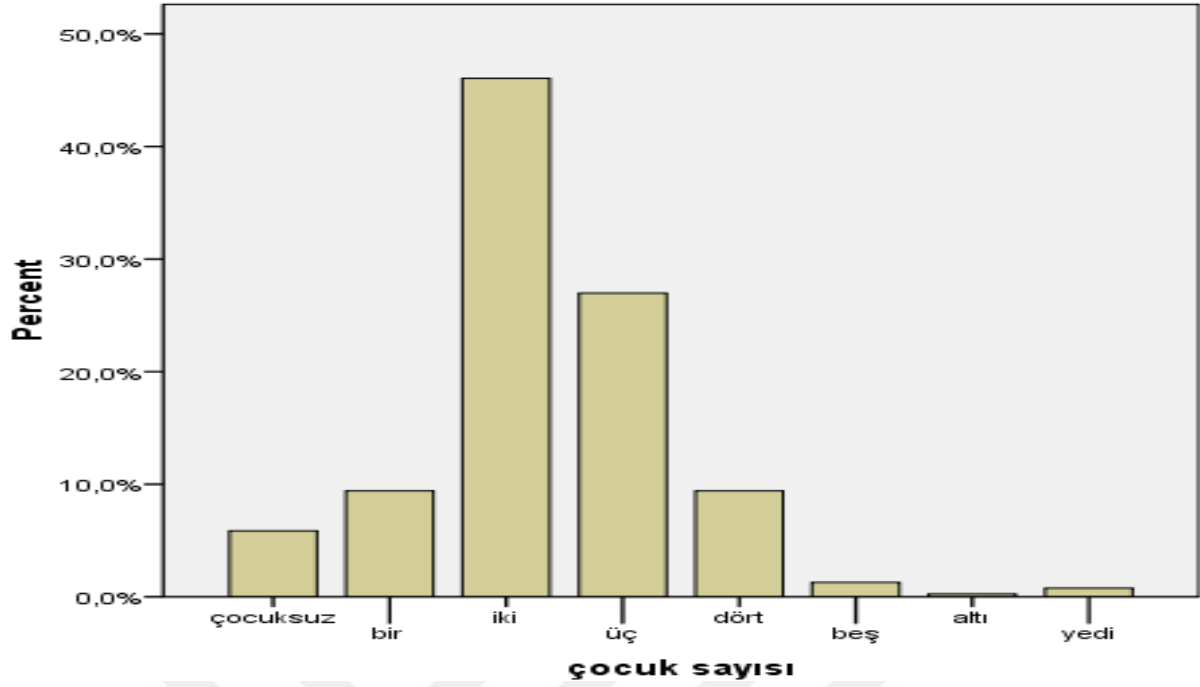
Tablo 4.1.4.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin çocuk sayısına dair istatistikî bulgular.

	Geçerli	393
	Geçersiz	0
Aritmetik Ortalama		2,3333
Medyan		2,0000
Mod		2,00
Minimum		,00
Maksimum		7,00

MHP milletvekillerinin yaygın aile büyüklüğünü bulmak için, milletvekillerinin çocuk sayılarının incelenmesi gerekir. Sayısal veriler göz önüne alındığında MHP milletvekillerinin ortalama çocuk sayısı 2,33'dir. Tablo 4.1.4.1. tablosuna bakıldığında MHP milletvekillerinin arasında 2 çocuk sahip olma eğilimi ağır basmakta olduğu görülür.

Tablo 4.1.4.2. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin çocuk sayıları.

		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Çocuk sayısı	,00	23	5,9	5,9	5,9
	1,00	37	9,4	9,4	15,3
	2,00	181	46,1	46,1	61,3
	3,00	106	27	27	88,3
	4,00	37	9,4	9,4	97,7
	5,00	5	1,3	1,3	99,0
	6,00	1	0,3	0,3	99,2
	7,00	3	0,8	0,8	100,0
	Toplam	393	100,0	100,0	

Şekil 4.1.4.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin çocuk sayıları.

Tablo 4.1.4.2. ve Şekil 4.1.4.1'deki bulgulara göre üç ya da daha az sayıda çocuk sahibi olup, çekirdek aile yapısını göstermektedir siyasi elitler. MHP milletvekilleri dört ve daha fazla sayıda çocuk oranı ise yaklaşık yüzde 12'dir. Çocuksuz milletvekillerinin oranı ise 5,9 'dur.

Tablo 4.1.4.3. Dönemler temelinde Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin çocuk sayısı.

Çocuk sayısı		Dönem								Toplam
		14	15	16	21	23	24	25	26	
,00	Sayı	0	0	0	6	5	3	6	3	23
	% çocuk	,0%	,0%	,0%	26,1%	21,7%	13,0%	26,1%	13,0%	100,0%
1,00	Sayı	0	1	3	13	8	5	6	2	38
	%çocuk	,0%	2,6%	7,9%	34,2%	21,1%	13,2%	15,8%	5,3%	100,0%
2,00	Sayı	0	1	0	48	39	27	42	25	182
	% çocuk	,0%	,5%	,0%	26,4%	21,4%	14,8%	23,1%	13,7%	100,0%
3,00	Sayı	0	0	8	44	13	11	21	7	104
	% çocuk	,0%	,0%	7,7%	42,3%	12,5%	10,6%	20,2%	6,7%	100,0%
4,00	Sayı	0	0	3	15	5	6	5	3	37
	% çocuk	,0%	,0%	8,1%	40,5%	13,5%	16,2%	13,5%	8,1%	100,0%
5,00	Sayı	0	0	1	3	1	0	0	0	5
	% çocuk	,0%	,0%	7,7%	42,3%	12,5%	10,6%	20,2%	6,7%	100,0%

	% çocuk	,0%	,0%	20,0%	60,0%	20,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
6,00	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	% çocuk	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
7,00	Sayı	1	1	1	0	0	0	0	0	3
	% çocuk	33,3%	33,3%	33,3%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	1	3	16	130	71	52	80	40	393
	% çocuk	,3%	,8%	4,1%	33,1%	18,1%	13,2%	20,4%	10,2%	100,0%

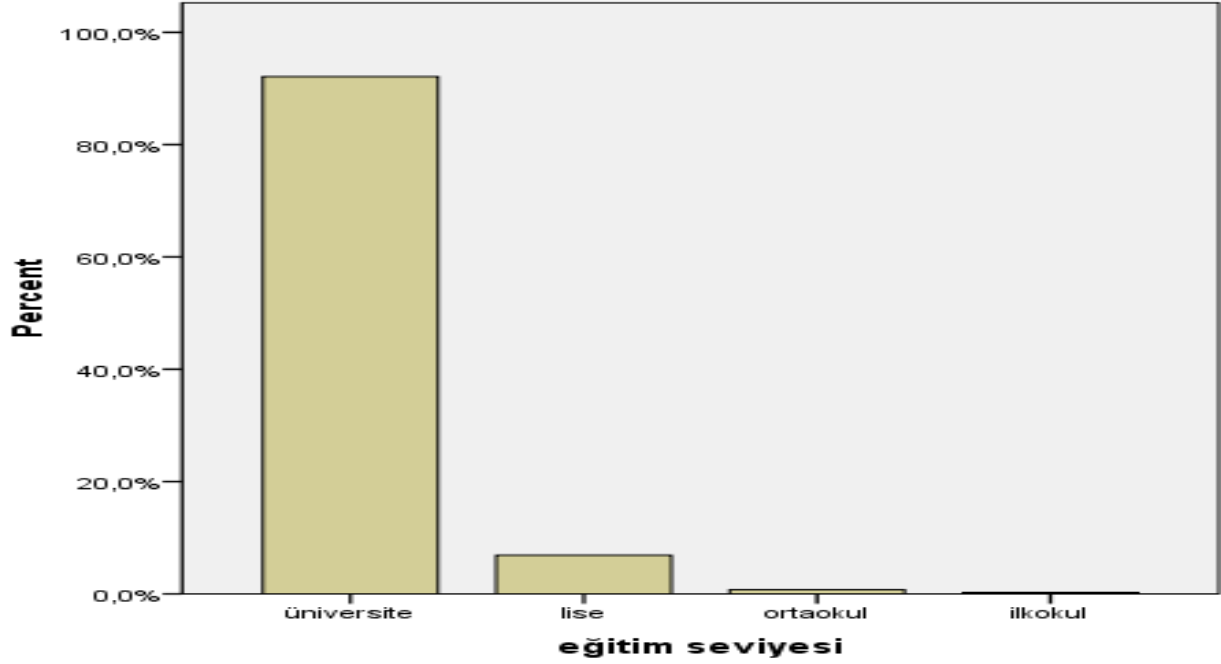
Çocuk sayısı temelinde MHP milletvekillerinin profilleri dönemsel olarak ele alındığında değişim, Tablo 4.1.4.3'te ayrıntılı bir şekilde görülebilir. Dönemlerin tümünü incelediğimizde milletvekillerinin büyük bir çoğunluğu, iki çocuk sahibi olduğu görülür. İki çocuk sahibi milletvekillerinin en çok olduğu dönem 21. Parlamento dönemidir. MHP milletvekillerinin çok büyük bir kısmı, iki ve üç çocuk sayısına sahiptir.

4.1.5. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Eğitim Durumu.

Sosyolojik bağlamda son derece önemli bir diğer faktör, eğitim olgusudur. Diğer bir deyişle sosyolojik olarak eğitim olgusu bağlamında yapılan çalışmalarda alınan eğitim süresi, kişilerin aldıkları eğitim türü ve alınan eğitimlerin kurumları gibi pek çok alt değişken olarak dikkate alınmaktadır. Günümüzde milletvekillerinin eğitim durumu, deyim yerinde ise toplum yapısının meclise yansımaları olarak görülmektedir. Öyle ki eğitim durumu, siyasal bağlamda her geçen gün daha etkili duruma gelmektedir. Bu değerlendirme Türk siyasi yapısı içinde bulunan MHP milletvekilleri açısından da geçerlidir. Bu çalışmada, araştırmanın konusu ve hedefleri dikkate alınarak MHP milletvekillerinin eğitim durumları bağımsız değişken olarak, araştırma kapsamında gerçekleştirilen analizlerde dikkate alınmıştır.

Tablo 4.1.5.1. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Eğitim Durumu.

		Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde	Birikimli yüzde
Eğitim durumu	Üniversite	362	92,1	92,1	92,1
	Lise	27	6,9	6,9	99,0
	Ortaokul	3	,8	,8	99,7
	İlkokul	1	,3	,3	100,0
	Toplam	393	100,0	100,0	

Şekil 4.1.5.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin eğitim durumu.

Eğitimin, toplumsal tüm alanda olduğu gibi siyasi alanda da önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Tablo 4.1.5.1. ve Şekil 4.1.5.1'deki bulgulara görüldüğü gibi, MHP milletvekili seçilebilmek için neredeyse üniversite eğitiminin gerekli olduğu görülmektedir. İstatiksel açıdan ifade etmek gerekirse, MHP milletvekillerinin yüzde 92,1'inin üniversite mezunu olarak en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Lise mezunları ise milletvekillerinin yaklaşık olarak yüzde 7'sini oluşturmaktadır.

Tablo 4.1.5.2. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin dönemler temelinde eğitim durumu.

Eğitim	Üniversite	Sayı	Dönem							Toplam	
			14	15	16	21	23	24	25		26
Eğitim	Üniversite	Sayı	1	3	13	121	68	47	70	39	362
		%eğitim	,3%	,8%	3,6%	33,4%	18,8%	13,0%	19,3%	10,8%	100,0%
		%dönem	100,0%	100,0%	81,2%	93,8%	95,8%	88,7%	87,5%	97,5%	92,1%
Eğitim	Lise	Sayı	0	0	1	6	3	6	10	1	27
		%eğitim	,0%	,0%	3,7%	33,6%	11,1%	22,2%	37,0%	3,7%	100,0%
		%dönem	,0%	,0%	6,2%	4,7%	4,2%	11,3%	12,5%	2,5%	6,9%
Eğitim	Ortaokul	Sayı	0	0	1	2	0	0	0	0	3
		%eğitim	,0%	,0%	33,3%	66,7%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		%dönem	,0%	,0%	6,2%	1,6%	,0%	,0%	,0%	,0%	,8%
Eğitim	İlkokul	Sayı	0	0	1	0	0	0	0	0	1
		%eğitim	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
		%dönem	,0%	,0%	6,2%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Toplam	Toplam	Sayı	1	3	16	129	71	53	80	40	393
		%eğitim	,3%	,8%	4,1%	32,8%	18,1%	13,5%	20,4%	10,2%	100,0%
		%dönem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

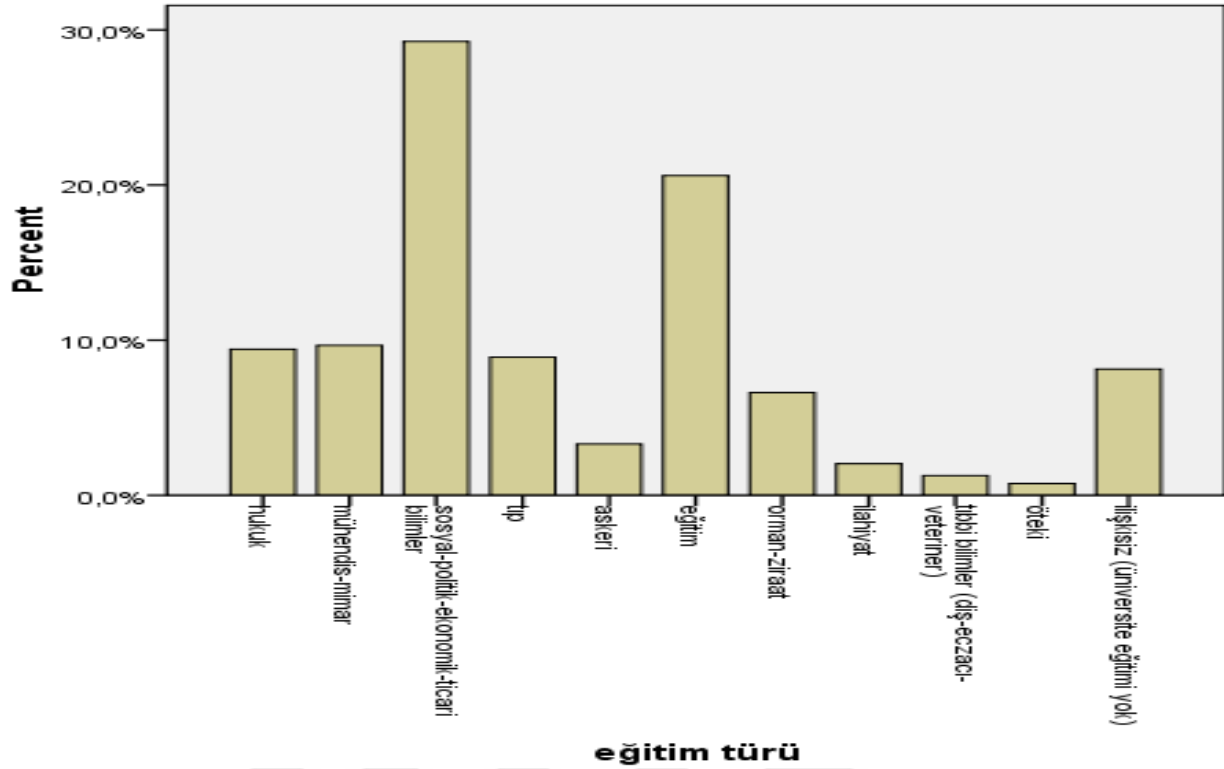
Dönemler temelinde MHP milletvekillerinin eğitim durumu ele alındığında, Tablo 4.1.5.2’de görüldüğü gibi tüm dönemler ortalaması incelendiğinde, üniversite mezunlarının önemli oranda çoğunluğa sahip olduğu görülür. Üniversite mezunlarının en yoğun olduğu dönemin, yüzde 33,4 ile 21. parlamento dönemi olduğu görülmektedir. Lise mezunlarının ise en çok seçildiği dönem, 11. dönem olarak yaklaşık yüzde 38’i olduğu görülürken, seçilen vekiller içerisinde ortaokul ve ilkokul mezunu vekillerin sayısal azlığı dikkat çeker.

4.1.6. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Aldıkları Eğitim Türü

Eğitim türü de, eğitim düzeyi gibi günümüz toplumlarında bireylerin toplumsal statüleri bağlamında etki ve önemi yadsınamaz bir gerçektir. Hatta diplomanın hangi üniversiteden alındığı ya da diplomanın üzerindeki etiket de, çoğu zaman diplomadaki uzmanlık alanı kadar önem taşımaktadır (Arslan, 2007; 12). Bu genelleme Türk siyasi açısından da geçerlidir. Bu etkenler bireyin toplumsal konumu ve mesleki kimliğinin şekillenmesinde de belirleyici roller oynamaktadır.

Tablo 5.1.6.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin aldıkları eğitimin türü.

	Sayı	Yüzde	Geçerlilik yüzdesi	Birikimli sayısı
Eğitim Hukuk türü	37	9,4	9,4	9,4
Mühendis-mimar	38	9,7	9,7	19,1
Sosyal-politik-ekonomik-ticari Bilimler	115	29,3	29,3	48,3
Tıp	35	8,9	8,9	57,3
Askeri	13	3,3	3,3	60,6
Eğitim	81	20,6	20,6	81,2
Orman-ziraat	26	6,6	6,6	87,8
İlahiyat	8	2,0	2,0	89,8
Tıbbi bilimler	5	1,3	1,3	91,1
Öteki	3	,8	,8	91,9
Üniversite eğitimi yok	32	8,1	8,1	100,0
Toplam	393	100,0	100,0	

Şekil 4.1.6.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin aldıkları eğitimin türü.

MHP milletvekillerinde üniversite de aldıkları eğitimin türü hakkında Şekil 4.1.6.1. ve Tablo 4.1.6.1'deki bulguları incelediğimizde, sosyal-politik-ekonomik-ticari bilimler alanda görülen eğitimler yüzde 29,3'ü oluşturarak bariz üstünlükleri ile karşılaşılır. Eğitim bilimleri mezunu milletvekilleri yaklaşık yüzde 20,6 oranla görülürken, mühendis-mimar ise yaklaşık yüzde 10'luk oranda, hukuk ise yüzde 9,4'lük oranla sıralamayı takip etmektedir. En küçük grubu ise tıp, orman-ziraat, askeri ve ilahiyat mezunu vekiller oluşturmaktadır. Başat eğitim türü olarak sosyal-politik-ekonomik-ticari bilimler üniversite mezunu vekiller içerisinde yaklaşık olarak yüzde 48,3'lük bir kesime denk gelmektedir.

Tablo 4.1.6.2. Dönemlere göre Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin aldıkları eğitimin türü.

Eğitim türü		Dönem								Toplam
		14	15	16	21	23	24	25	26	
Hukuk	Sayı	0	1	5	13	4	4	7	3	37
	%eğitim	,0%	2,7%	13,5%	35,1%	10,8%	10,8%	18,9%	8,1%	100,0%
Mühendis-mimar	Sayı	0	0	0	18	6	2	9	3	38
	%eğitim	,0%	,0%	,0%	47,4%	15,8%	5,3%	23,7%	7,9%	100,0%
Sosyal-politik-ekonomik-ticari bilimler	Sayı	0	0	1	30	26	21	21	16	115
	%eğitim	,0%	,0%	,9%	26,1%	22,6%	18,3%	18,3%	13,9%	100,0%
Tıp	Sayı	0	0	1	14	3	4	11	2	35

	%Eğitim	,0%	,0%	2,9%	40,0%	8,6%	11,4%	31,4%	5,7%	100,0%
Askeri	Sayı	1	1	4	2	4	1	0	0	13
	%Eğitim	7,7%	7,7%	30,8%	15,4%	30,8%	7,7%	,0%	,0%	100,0%
Eğitim	Sayı	0	1	1	25	15	9	17	13	81
	%Eğitim	,0%	1,2%	1,2%	30,9%	18,5%	11,1%	21,0%	16,0%	100,0%
	Sayı	0	0	0	7	8	5	4	2	26
	%Eğitim	,0%	,0%	,0%	26,9%	30,8%	19,2%	15,4%	7,7%	100,0%
İlahiyat	Sayı	0	0	1	5	0	1	1	0	8
	%Eğitim	,0%	,0%	12,5%	62,5%	,0%	12,5%	12,5%	,0%	100,0%
Tıbbi bilimler	Sayı	0	0	0	4	1	0	0	0	5
	%Eğitim	,0%	,0%	,0%	80,0%	20,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Öteki	Sayı	0	0	0	2	1	0	0	0	3
	%Eğitim	,0%	,0%	,0%	66,7%	33,3%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Üniversite eğitimi yok	Sayı	0	0	3	9	3	6	10	1	32
	%Eğitim	,0%	,0%	9,4%	28,1%	9,4%	18,8%	31,2%	3,1%	100,0%
Toplam	Sayı	1	3	16	129	71	53	80	40	393
	%Eğitim	,3%	,8%	4,1%	32,8%	18,1%	13,5%	20,4%	10,2%	100,0%

Dönemler temelinde MHP milletvekillerinin eğitim türlerine bakıldığında, Tablo 4.1.6.2'de görüldüğü gibi, sosyal-politik-ekonomik-ticari bilimler bölümleri mezunlarının her dönem büyük bir kesimi oluşturmakta olduğu görülür. Sosyal politik, ekonomik ve ticari bilimler bölümleri mezunları vekillerin en yoğun olduğu dönem 21. parlamento dönemi olarak karşımıza çıkar. Yine bu dönem içerisinde eğitim bilimleri mezunu, mühendis-mimar, tıp ve hukuk mezunu milletvekillerinin yoğun şekilde olduğu görülür. Diğer yandan geçen sürece ters orantılı olarak, hukuk mezunu milletvekillerinin oranlarının azaldığı da görülmektedir. Öte yandan MHP içerisinde asker kökenli milletvekilleri ise küçük bir bölümü oluşturmaktadır. Askeri eğitim almış en fazla milletvekili 16. ve 23. parlamento döneminde bulunmaktadır.

4.1.7. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Eğitim Gördüğü Üniversiteler

Günümüz toplumlarında, bir önceki bölümde de vurgulandığı gibi, bireylerin eğitim düzeylerinin yanı sıra bu eğitimin hangi üniversiteden alındığı da büyük oranda etkilidir. Öyle ki Türkiye'de bazı üniversiteden mezun olmak bireylere önemli oranda avantaj sağlamaktadır (Arslan, 2017). Türk siyasi elitlerinin önemli bileşenlerinden birini oluşturan MHP

milletvekillerinin mezun oldukları üniversitelerin incelenmesinden ortaya çıkacak bulguların da önemi artmaktadır.

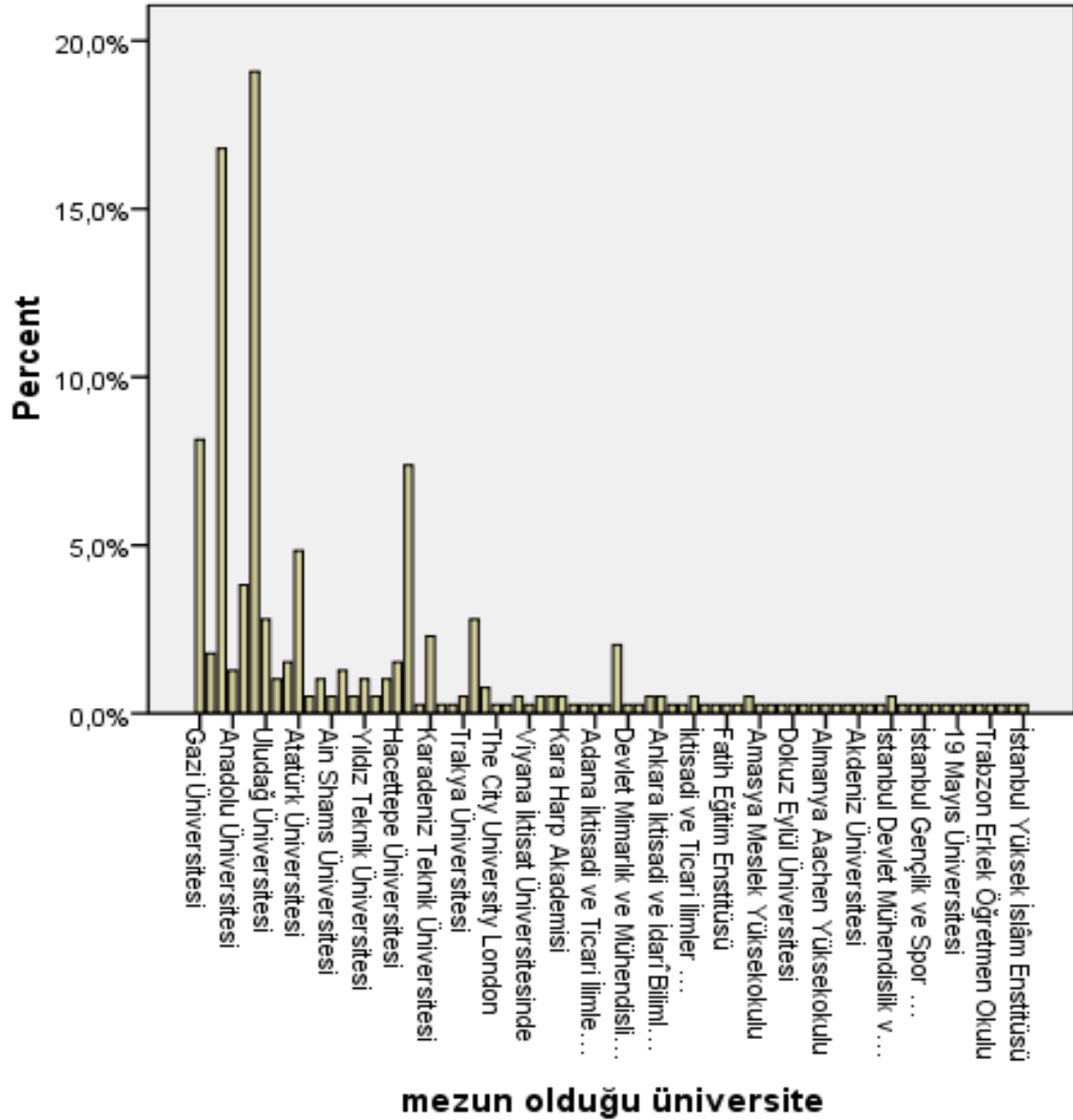
Tablo 4.1.7.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin eğitim gördükleri üniversiteler.

Üniversiteler	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
19 Mayıs Üniversitesi	2	,5	,5	,5
Üniversite okumayanlar	31	7,9	7,9	8,4
Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi	1	,3	,3	8,7
Ain Shams Üniversitesi	2	,5	,5	9,2
Akdeniz Üniversitesi	1	,3	,3	9,4
Almanya Aachen Yüksekokulu	1	,3	,3	9,7
Amasya Meslek Yüksekokulu	1	,3	,3	9,9
Anadolu Üniversitesi	5	1,3	1,3	11,2
Ankara Devlet Mimarlık Mühendislik Akademisi	2	,5	,5	11,7
Ankara Eğitim Enstitüsü	1	,3	,3	12,0
Ankara İktisadi ve İdarî Bilimler Akademisi	2	,5	,5	12,5
Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi	17	4,3	4,3	16,8
Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu	2	,5	,5	17,3
Ankara Üniversitesi	75	19,1	19,1	36,4
Atatürk Üniversitesi	19	4,8	4,8	41,2
Azerbaycan Devlet Beden Eğitimi Enstitüsü	1	,3	,3	41,5
Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü	2	,5	,5	42,0
Buca Eğitim Enstitüsü	1	,3	,3	42,2
Bursa Eğitim Enstitüsü	4	1,0	1,0	43,3
Cumhuriyet Üniversitesi	1	,3	,3	43,5
Çukurova Üniversitesi	11	2,8	2,8	46,3
Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi	2	,5	,5	46,8

Doğu Akdeniz Üniversitesi	1	,3	,3	47,1
Dokuz Eylül Üniversitesi	1	,3	,3	47,3
Ege Üniversitesi	6	1,5	1,5	48,9
Eğitim Enstitüsü	2	,5	,5	49,4
Erciyes Üniversitesi	4	1,0	1,0	50,4
Eskişehir Eğitim Enstitüsü	1	,3	,3	50,6
Fatih Eğitim Enstitüsü	1	,3	,3	50,9
Gazi Eğitim Enstitüsü	5	1,3	1,3	52,2
Gazi Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu -	1	,3	,3	52,4
Gazi Üniversitesi	32	8,1	8,1	60,6
Hacettepe Üniversitesi	6	1,5	1,5	62,1
Hava Harp Okulu	1	,3	,3	62,3
İktisadî ve Ticari İlimler Akademisi	3	,8	,8	63,1
İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi	4	1,0	1,0	64,1
İstanbul Gazetecilik Yüksek Okulu	1	,3	,3	64,4
İstanbul Gençlik ve Spor Akademisi	1	,3	,3	64,6
İstanbul Üniversitesi	66	16,8	16,8	81,4
İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi	9	2,3	2,3	83,7
İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü	1	,3	,3	84,0
İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu	1	,3	,3	84,2
İstanbul Yüksek Ticaret Akademisi	1	,3	,3	84,5
Kara Harp Akademisi	10	2,5	2,5	87,0
Karadeniz Teknik Üniversitesi	9	2,3	2,3	89,3
Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü	1	,3	,3	89,6

Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü	2	,5	,5	90,1
Konya Yüksek İslam Enstitüsü	1	,3	,3	90,3
Kütahya Eğitim Enstitüsü	1	,3	,3	90,6
Marmara Üniversitesi	3	,8	,8	91,3
Münih Ludwig Maximilians Üniversitesi	2	,5	,5	91,9
Necatibey Eğitim Enstitüsü	1	,3	,3	92,1
Newport Uluslararası İlişkiler Üniversitesi	2	,5	,5	92,6
ODTÜ	1	,3	,3	92,9
Polis Akademisi	2	,5	,5	93,4
Sakarya Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi	1	,3	,3	93,6
Selçuk Üniversitesi	8	2,0	2,0	95,7
The City University London	1	,3	,3	95,9
Trabzon Erkek Öğretmen Okulu	1	,3	,3	96,2
Trakya Üniversitesi	2	,5	,5	96,7
Uludağ Üniversitesi	11	2,8	2,8	99,5
Viyana İktisat Üniversitesinde	1	,3	,3	99,7
Webster Üniversitesi	1	,3	,3	100,0
Toplam	393	100,0	100,0	

Şekil 4.1.7.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin eğitim gördükleri üniversiteler.

Şekil 4.1.7.1. ve Tablo 4.1.7.1.'de sergilenen bulgularda görüleceği gibi, MHP milletvekillerinin arasında Ankara Üniversitesi mezunları, yüzde 19,1'lik oranla ilk sırada görülürken, bu sıralamayı yaklaşık yüzde 17'lik oranla İstanbul Üniversitesi izler. Ardından yaklaşık yüzde 8'lik oranla Gazi Üniversitesi mezunları takip etmektedir. Aynı zamanda MHP milletvekillerinin yaklaşık yüzde 2'sinin de Avrupa ülkelerinde üniversite eğitimi aldığı görülmektedir.

Tablo 4.1.7.2. Dönemlere göre Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin eğitim gördükleri üniversiteler.

		Dönem								Toplam
		14	15	16	21	23	24	25	26	
Çukurova	Sayı	0	0	0	2	4	3	2	0	11
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	18,2%	36,4%	27,3%	18,2%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	1,6%	5,6%	5,7%	2,5%	,0%	2,8%
İktisadî Ticari İlimler Akademisi	Sayı	0	0	0	1	2	0	0	0	3
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	33,3%	66,7%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	2,8%	,0%	,0%	,0%	,8%
İstanbul	Sayı	0	0	2	24	10	13	11	6	66
	%üniversite	,0%	,0%	3,0%	36,4%	15,2%	19,7%	16,7%	9,1%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	12,5%	18,6%	14,1%	24,5%	13,8%	15%	16,8%
İstanbul Mimarlık Akademisi	Sayı	0	0	0	2	0	0	1	1	4
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	50,0%	,0%	,0%	25,0%	25,%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	1,6%	,0%	,0%	1,2%	2,5%	1,0%
İstanbul Gazetecilik	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
İstanbul Gençlik ve Spor Akademisi	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü	Sayı	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	100%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	6,2%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
İstanbul Yüksek Ticaret Akademisi	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
İstanbul Yıldız Teknik	Sayı	0	0	0	2	1	1	4	1	9
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	22,2%	11,1%	11,1%	44,4%	11,1%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	1,6%	1,4%	1,9%	5,0%	2,5%	2,3%
19 Mayıs	Sayı	0	0	0	2	0	0	0	0	2
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	1,6%	,0%	,0%	,0%	,0%	,5%

Üniversite yok	Sayı	0	0	3	8	3	6	10	1	31
	%üniversite	,0%	,0%	9,7%	25,8%	9,7%	19,4%	32,3%	3,2%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	18,8%	6,2%	4,2%	11,3%	12,5%	2,5%	7,9%
Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi	Sayı	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	1,4%	,0%	,0%	,0%	,3%
Ain Shams	Sayı	0	0	0	0	0	0	1	1	2
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	50,0%	50,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,2%	2,5%	,5%
Akdeniz	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Almanya Aachen	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Amasya Meslek Yüksek	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Anadolu	Sayı	0	0	0	4	0	0	0	1	5
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	80,0%	,0%	,0%	,0%	20,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	3,1%	,0%	,0%	,0%	2,5%	1,3%
Ankara	Sayı	0	1	4	19	17	10	14	10	75
	%üniversite	,0%	1,3%	5,3%	25,3%	22,7%	13,3%	18,7%	13,3%	100,0%
	% dönem	,0%	33,3%	25,0%	14,7%	23,9%	18,9%	17,5%	25,0%	19,1%
Ankara İktisadi ve İdarî Bilimler Akademisi	Sayı	0	0	0	1	1	0	0	0	2
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	1,4%	,0%	,0%	,0%	,5%
Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi	Sayı	0	0	1	8	3	1	2	2	17
	%üniversite	,0%	,0%	5,9%	47,1%	17,6%	5,9%	11,8%	11,8%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	6,2%	6,2%	4,2%	1,9%	2,5%	5,0%	4,3%
Ankara Devlet	Sayı	0	0	0	2	0	0	0	0	2
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%

Mimarlık Mühendislik Akademisi	% dönem	,0%	,0%	,0%	1,6%	,0%	,0%	,0%	,0%	,5%
Ankara Eğitim Enstitüsü	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu	Sayı	0	0	0	1	0	1	0	0	2
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	50,0%	,0%	50,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	1,9%	,0%	,0%	,5%
Atatürk	Sayı	0	0	0	8	4	1	4	2	19
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	42,1%	21,1%	5,3%	21,1%	10,5%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	6,2%	5,6%	1,9%	5,0%	5,0%	4,8%
Azerbaycan Devlet Beden Eğitimi Enstitüsü	Sayı	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,2%	,0%	,3%
Balkesir Necati Eğitim Enstitüsü	Sayı	0	0	0	0	1	1	0	0	2
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	1,4%	1,9%	,0%	,0%	,5%
Buca Eğitim Enstitüsü	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Bursa Eğitim Enstitüsü	Sayı	0	0	0	0	1	1	1	1	4
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	25,0%	25,0%	25,0%	25,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	1,4%	1,9%	1,2%	2,5%	1,0%
Cumhuriyet	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi	Sayı	0	0	0	0	2	0	0	0	2
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	2,8%	,0%	,0%	,0%	,5%
Doğu Akdeniz	Sayı	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,2%	,0%	,3%

Dokuz Eylül	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Eğitim Enstitüsü	Sayı	0	0	0	2	0	0	0	0	2
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	1,6%	,0%	,0%	,0%	,0%	,5%
Ege	Sayı	0	0	0	1	2	1	1	1	6
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	16,7%	33,3%	16,7%	16,7%	16,7%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	2,8%	1,9%	1,2%	2,5%	1,5%
Erciyes	Sayı	0	0	0	1	0	0	1	2	4
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	25,0%	,0%	,0%	25,0%	50,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	1,2%	5,0%	1,0%
Eskişehir Eğitim Enstitüsü	Sayı	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	1,4%	,0%	,0%	,0%	,3%
Fatih Eğitim Enstitüsü	Sayı	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	1,4%	,0%	,0%	,0%	,3%
Gazi	Sayı	0	0	0	10	5	4	9	4	32
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	31,2%	15,6%	12,5%	28,1%	12,5%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	7,8%	7,0%	7,5%	11,2%	10,0%	8,1%
Gazi Eğitim Enstitüsü	Sayı	0	1	1	1	0	0	1	1	5
	%üniversite	,0%	20,0%	20,0%	20,0%	,0%	,0%	20,0%	20,0%	100,0%
	% dönem	,0%	33,3%	6,2%	,8%	,0%	,0%	1,2%	2,5%	1,3%
Gazi Ticaret ve Turizm Yüksek Enstitüsü	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Hacettepe	Sayı	0	0	0	2	2	1	1	0	6
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	33,3%	33,3%	16,7%	16,7%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	1,6%	2,8%	1,9%	1,2%	,0%	1,5%
Hava Harp Okulu	Sayı	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	1,4%	,0%	,0%	,0%	,3%

Kütahya Eğitim Enstitüsü	Sayı	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	1,4%	,0%	,0%	,0%	,3%
Kara Harp Akademisi	Sayı	1	1	4	1	2	1	0	0	10
	%üniversite	10,0%	10,0%	40,0%	10,0%	20,0%	10,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	100,0%	33,3%	25,0%	,8%	2,8%	1,9%	,0%	,0%	2,5%
Karadeniz Teknik	Sayı	0	0	0	3	0	2	4	0	9
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	33,3%	,0%	22,2%	44,4%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	2,3%	,0%	3,8%	5,0%	,0%	2,3%
Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü	Sayı	0	0	0	1	1	0	0	0	2
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	1,4%	,0%	,0%	,0%	,5%
Konya Yüksek İslam Enstitüsü	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Münih Ludwig Maximilians	Sayı	0	0	0	0	0	0	1	1	2
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	50,0%	50,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,2%	2,5%	,5%
Marmara	Sayı	0	0	0	0	0	2	1	0	3
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	66,7%	33,3%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	3,8%	1,2%	,0%	,8%
Necatibey Eğitim Enstitüsü	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Newport Uluslararası İlişkiler	Sayı	0	0	0	0	1	1	0	0	2
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	1,4%	1,9%	,0%	,0%	,5%
ODTÜ	Sayı	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	1,4%	,0%	,0%	,0%	,3%

Polis Akademisi	Sayı	0	0	0	1	1	0	0	0	2
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	1,4%	,0%	,0%	,0%	,5%
Sakarya Devlet Mimarlık	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Selçuk	Sayı	0	0	0	2	1	1	2	2	8
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	25,0%	12,5%	12,5%	25,0%	25,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	1,6%	1,4%	1,9%	2,5%	5,0%	2,0%
The City University London	Sayı	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,2%	,0%	,3%
Trabzon Erkek Öğretmen Okulu	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Trakya	Sayı	0	0	0	1	0	0	1	0	2
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	50,0%	,0%	,0%	50,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	1,2%	,0%	,5%
Uludağ	Sayı	0	0	0	2	1	1	4	3	11
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	18,2%	9,1%	9,1%	36,4%	27,3%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	1,6%	1,4%	1,9%	5,0%	7,5%	2,8%
Viyana İktisat	Sayı	0	0	0	0	0	1	0	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,9%	,0%	,0%	,3%
Webster	Sayı	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	%üniversite	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	100,0%
	% dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,2%	,0%	,3%
Toplam	Sayı	1	3	16	129	71	53	80	40	393
	%üniversite	,3%	,8%	4,1%	32,8%	18,1%	13,5%	20,4%	10,2%	100,0%
	% dönem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

MHP milletvekilleri mezun oldukları üniversiteler bakımından incelendiğinde, Tablo 4.1.7.2'de görüldüğü gibi, bütün dönemde Ankara Üniversitesi'nin ilk sırada yer alan üniversite olduğu görülür. Bu üniversiteden mezun olan milletvekillerinin en yoğun olarak görüldüğü dönem 15. parlamento dönemidir. Bir diğer mezun olunan üniversite olarak öne çıkan üniversite, İstanbul Üniversitesi'dir. Bu üniversiteden mezunlarının yoğun olduğu dönem ise 24.

parlamento dönemi olarak görülmektedir. Diğer yandan Harp okullarından mezun milletvekilleri sayısı ve oranı giderek azaldığı görülmekte olup, Harp okullular en çok 15. dönem parlamentosunda seçilmiştir.

4.1.8. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Yabancı Dil Bilgisi

Dil insanlık tarihi kadar eski olmakla beraber, bilgi aktarımını sağlayan en önemli iletişim aracıdır. Küreselleşmenin kaçınılmaz bir sonucu olarak ve günümüz 21. Yüzyılda, deyim yerinde ise Batılı sosyolog Manuel Castells'in de belirttiği gibi içinde bulunduğumuz dönem olarak bilgi toplumunda, başka dilleri öğrenme gerekliliği ile karşı karşıyayız. Günümüzde en az bir yabancı dil bilmenin önemi büyük önem arz etmektedir. Öyle ki toplumsal hayatta siyasi elitlerin belirlenmesinde yabancı dil bilme faktörü, bu hususların haklılığını ispatlar nitelikte bulgular sergilemektedir.

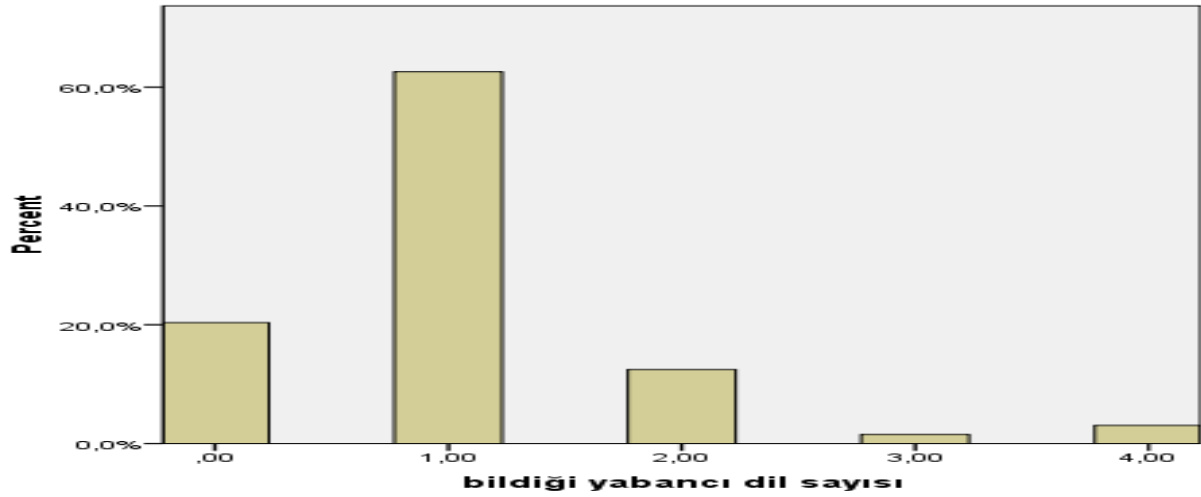
Tablo 4.1.8.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin yabancı dil bilgisine dair istatistikî bulgular.

	Geçerli	393
	Eksik	0
Aritmetik Ortalama		1,0636
Medyan		1,0000
Mod		1,00
Minimum		,00
Maksimum		8,00

Tablo 4.1.8.1'de görüldüğü gibi, MHP milletvekillerinin yabancı dil bilgisine sahip olma ortalama oranı 1,06'dır. Öyle ki 393 milletvekili içinde hiç yabancı dil bilmeyenler olduğu gibi en fazla sekiz dil bilen kişiler de bulunmaktadır.

Tablo 4.1.8.2. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin yabancı dil bilgisi.

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Yabancı Dil ,00	80	20,4	20,4	20,4
1,00	246	62,6	62,6	83,0
2,00	49	12,5	12,5	95,4
3,00	6	1,5	1,5	96,9
4,00	9	2,3	2,3	99,2
6,00	2	,5	,5	99,7
8,00	1	,3	,3	100,0
Toplam	393	100,0	100,0	

Şekil 4.1.8.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin yabancı dil durumu.

Tablo 4.1.8.2 ve Şekil 4.1.8.1’de açıkça görüldüğü gibi, MHP milletvekillerinin yüzde 62,6’sı bir yabancı dil bilgisine sahip iken, buna karşın hiç dil bilmeyenlerin oranı ise yaklaşık yüzde 20’dir. Diğer bir deyişle bir ve üstü yabancı dil bilenlerin oranı yaklaşık yüzde 80’i oluşturmaktadır. İki ve üstü yabancı dil bilgisine sahip olanların oranı ise yaklaşık yüzde 17’dir. Bu bulgularda görüldüğü gibi MHP milletvekili seçilebilmek için yabancı dil bilmek büyük önem taşımaktadır.

Tablo 4.1.8.3. Dönemlere göre Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin yabancı dil durumu.

Dönem		Bildiği yabancı dil sayısı						Toplam	
		,00	1,00	2,00	3,00	4,00	6,00		8,00
14	Sayı	0	1	0	0	0	0	0	1
	% Dönem	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% Toplam sayı	,0%	,4%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
15	Sayı	2	1	0	0	0	0	0	3
	% Dönem	66,7%	33,3%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% Toplam sayı	2,5%	,4%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,8%
16	Sayı	6	9	1	0	0	0	0	16
	% Dönem	37,5%	56,2%	6,2%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% Toplam sayı	7,5%	3,7%	2,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	4,1%
21	Sayı	31	81	16	1	0	0	0	129
	% Dönem	24,0%	62,8%	12,4%	,8%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	% Toplam sayı	38,8%	32,9%	32,7%	16,7%	,0%	,0%	,0%	32,8%
23	Sayı	13	45	12	0	1	0	0	71
	% Dönem	18,3%	63,4%	16,9%	,0%	1,4%	,0%	,0%	100,0%
	% Toplam sayı	16,2%	18,3%	24,5%	,0%	11,1%	,0%	,0%	18,1%
24	Sayı	7	35	7	1	2	0	1	53
	% Dönem	13,2%	66,0%	13,2%	1,9%	3,8%	,0%	1,9%	100,0%
	% Toplam sayı	8,8%	14,2%	14,3%	16,7%	22,2%	,0%	100,0%	13,5%
25	Sayı	16	49	8	3	3	1	0	80
	% Dönem	20,0%	61,2%	10,0%	3,8%	3,8%	1,2%	,0%	100,0%
	% Toplam sayı	20,0%	19,9%	16,3%	50,0%	33,3%	50,0%	,0%	20,4%
26	Sayı	5	25	5	1	3	1	0	40
	% Dönem	12,5%	62,5%	12,5%	2,5%	7,5%	2,5%	,0%	100,0%
	% Toplam sayı	6,2%	10,2%	10,2%	16,7%	33,3%	50,0%	,0%	10,2%
Toplam	Sayı	80	246	49	6	9	2	1	393
	% Dönem	20,4%	62,6%	12,5%	1,5%	2,3%	,5%	,3%	100,0%
	% Toplam sayı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

MHP milletvekilleri yabancı dil bilgileri dönemsel olarak incelendiğinde, Tablo 4.1.8.3'te görüldüğü gibi, vekillerin en fazla 21. parlamento döneminde yüzde 62,8'lik bir oranla yabancı

dil bildiği görülmektedir. Aynı zamanda bu dönemde hiç yabancı dil bilgisine sahip olmayanlar ise yüzde 24'lük bir oranı oluşturmaktadır. 24. parlamento döneminde ise milletvekillerinin yüzde 66'sı bir yabancı dil bilgisine sahip iken, yaklaşık yüzde 13'ü hiç yabancı dil bilgisine sahip değildir. Yaklaşık yüzde 2'sinin ise sekiz yabancı dil bilgisine sahip olduğu görülmektedir.

4.1.9. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Mesleki Özgeçmişleri

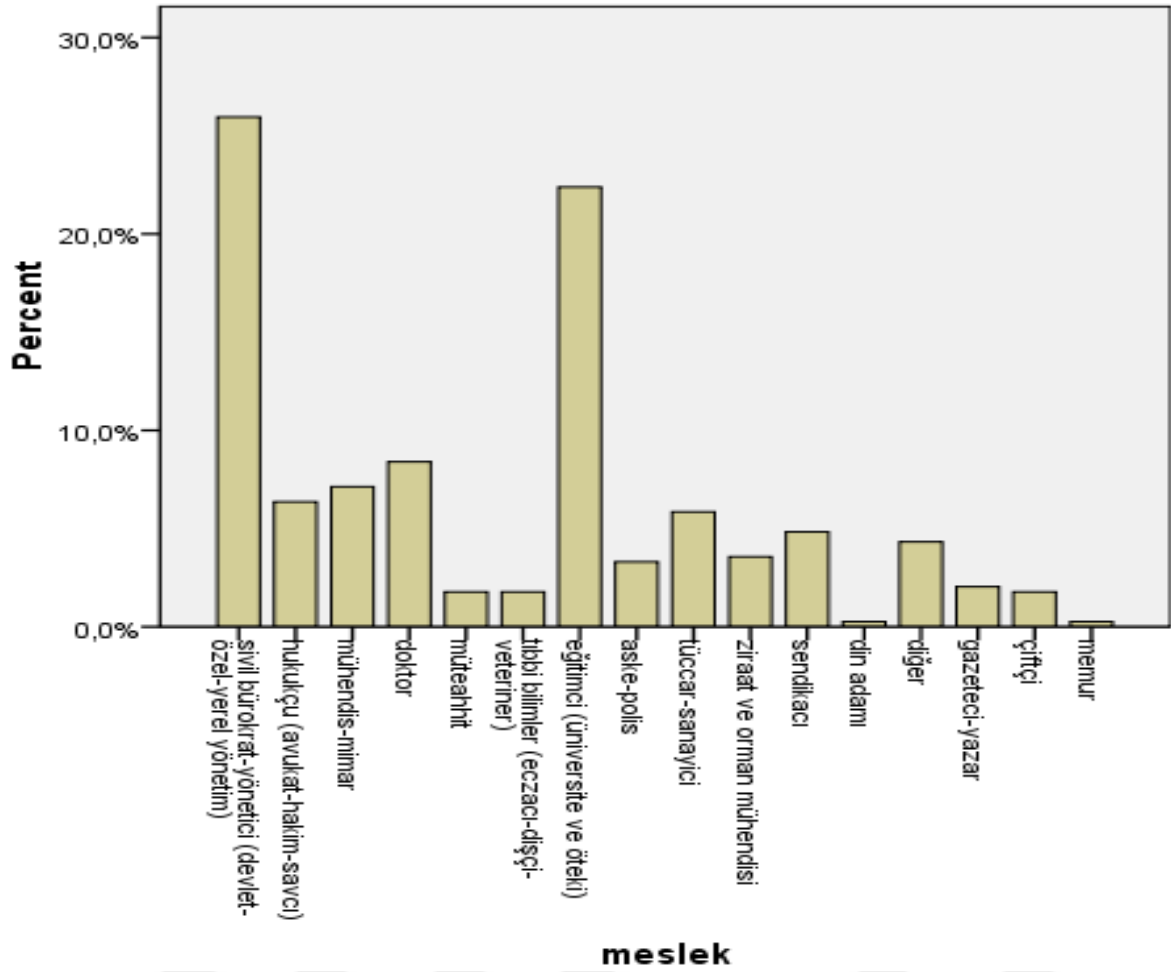
Önceden olduğu gibi günümüz 21. yüzyıl toplumlarında da toplumsal yapı içinde servet, saygınlık gibi toplumsal kaynakların dağılımında önemli bir yere sahip olan meslekler, siyasal yapının şekillenmesinde de büyük role sahiptir. Öte yandan başat durumda olan meslek gruplarına mensup bireyler, mesleklerinin sağladığı avantajları ile sahip oldukları ekonomik ve toplumsal gücü de kullanarak, deyim yerinde ise siyaset sahnesinde önemli bir konuma ulaşabilmektedir (Arslan, 2007; 6).

Tablo 4.1.9.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin mesleki durumu.

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzdeler	Birikimli Yüzde
Meslek durumu				
Sivil bürokrat-yönetici	102	26,0	26,0	26,0
Hukukçu	25	6,4	6,4	32,3
Mühendis-mimar	28	7,1	7,1	39,4
Doktor	33	8,4	8,4	47,8
Müteahhit	7	1,8	1,8	49,6
Tıbbi bilimler	7	1,8	1,8	51,4
Eğitimci	88	22,4	22,4	73,8
Asker-polis	13	3,3	3,3	77,1
Tüccar-sanayici	23	5,9	5,9	83,0
Ziraat ve orman	14	3,6	3,6	86,5
Mühendisi				
Sendikacı	19	4,8	4,8	91,3
Din adamı	1	,3	,3	91,6
Diğer	17	4,3	4,3	95,9
Gazeteci-yazar	8	2,0	2,0	98,0
Çiftçi	7	1,8	1,8	99,7
Memur	1	,3	,3	100,0

		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzdelerik	Birikimli Yüzde
Meslek durumu	Sivil bürokrat-yönetici	102	26,0	26,0	26,0
	Hukukçu	25	6,4	6,4	32,3
	Mühendis-mimar	28	7,1	7,1	39,4
	Doktor	33	8,4	8,4	47,8
	Müteahhit	7	1,8	1,8	49,6
	Tıbbi bilimler	7	1,8	1,8	51,4
	Eğitimci	88	22,4	22,4	73,8
	Asker-polis	13	3,3	3,3	77,1
	Tüccar-sanayici	23	5,9	5,9	83,0
	Ziraat ve orman	14	3,6	3,6	86,5
	Mühendisi				
	Sendikacı	19	4,8	4,8	91,3
	Din adamı	1	,3	,3	91,6
	Diğer	17	4,3	4,3	95,9
	Gazeteci-yazar	8	2,0	2,0	98,0
	Çiftçi	7	1,8	1,8	99,7
	Memur	1	,3	,3	100,0
Toplam		393	100,0	100,0	

Şekil 4.1.9.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin mesleki durumu.

MHP milletvekillerinin mesleksel özgeçmişleri incelendiğinde, Şekil 4.1.9.1. ve Tablo 4.1.9.1. de açıkça görüldüğü gibi, en başat meslek grubu yüzde 26'sı ile sivil-bürokrat yöneticilerden oluşmaktadır. Bu sırayı yaklaşık yüzde 22 ile eğitimciler (üniversite ve öteki) takip etmektedir. Doktorlar ise MHP milletvekillerinin yaklaşık yüzde 8'ini oluşturmaktadır. Oranı çok az olsa da din adamı ve memur kökenli milletvekillerinin de MHP sıralarında yer aldığı görülmektedir. Görülen o ki, MHP toplumda hemen her meslekten temsilci bulundurduğu için siyasi elit devriminde elit çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir partisi görünümündedir.

Tablo 4.1.9.2. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin parlamento dönemlerine göre mesleki durumu.

		Dönem								
		14	15	16	21	23	24	25	26	Toplam
Sivil bürokrat-yönetici	Sayı	0	0	1	21	21	17	23	19	102
	%meslek	,0%	,0%	1,0%	20,6%	20,6%	16,7%	22,5%	18,6%	100,0%
	%dönem	,0%	,0%	6,2%	16,3%	29,6%	32,1%	28,8%	47,5%	26,0%
Hukukçu	Sayı	0	1	3	8	2	3	6	2	25
	%meslek	,0%	4,0%	12,0%	32,0%	8,0%	12,0%	24,0%	8,0%	100,0%
	%dönem	,0%	33,3%	18,8%	6,2%	2,8%	5,7%	7,5%	5,0%	6,4%
Mühendis-mimar	Sayı	0	0	0	14	5	2	6	1	28
	%meslek	,0%	,0%	,0%	50,0%	17,9%	7,1%	21,4%	3,6%	100,0%
	%dönem	,0%	,0%	,0%	10,9%	7,0%	3,8%	7,5%	2,5%	7,1%
Doktor	Sayı	0	0	1	14	3	4	10	1	33
	%meslek	,0%	,0%	3,0%	42,4%	9,1%	12,1%	30,3%	3,0%	100,0%
	%dönem	,0%	,0%	6,2%	10,9%	4,2%	7,5%	12,5%	2,5%	8,4%
Müteahhit	Sayı	0	0	1	4	0	0	2	0	7
	%meslek	,0%	,0%	14,3%	57,1%	,0%	,0%	28,6%	,0%	100,0%
	%dönem	,0%	,0%	6,2%	3,1%	,0%	,0%	2,5%	,0%	1,8%
Tıbbi bilimler	Sayı	0	0	0	4	1	1	1	0	7
	%meslek	,0%	,0%	,0%	57,1%	14,3%	14,3%	14,3%	,0%	100,0%
	%dönem	,0%	,0%	,0%	3,1%	1,4%	1,9%	1,2%	,0%	1,8%
Eğitimci	Sayı	0	1	2	28	19	13	16	9	88
	%meslek	,0%	1,1%	2,3%	31,8%	21,6%	14,8%	18,2%	10,2%	100,0%
	%dönem	,0%	33,3%	12,5%	21,7%	26,8%	24,5%	20,0%	22,5%	22,4%
Asker-polis	Sayı	1	1	4	2	4	1	0	0	13
	%meslek	7,7%	7,7%	30,8%	15,4%	30,8%	7,7%	,0%	,0%	100,0%
	%dönem	100,0%	33,3%	25,0%	1,6%	5,6%	1,9%	,0%	,0%	3,3%
Tüccar-sanayici	Sayı	0	0	0	15	1	4	3	0	23
	%meslek	,0%	,0%	,0%	65,2%	4,3%	17,4%	13,0%	,0%	100,0%
	%dönem	,0%	,0%	,0%	11,6%	1,4%	7,5%	3,8%	,0%	5,9%
Ziraat ve orman mühendisi	Sayı	0	0	0	5	4	2	2	1	14
	%meslek	,0%	,0%	,0%	35,7%	28,6%	14,3%	14,3%	7,1%	100,0%

	%dönem	,0%	,0%	,0%	3,9%	5,6%	3,8%	2,5%	2,5%	3,6%
Sendikacı	Sayı	0	0	0	1	5	5	5	3	19
	%meslek	,0%	,0%	,0%	5,3%	26,3%	26,3%	26,3%	15,8%	100,0%
	%dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	7,0%	9,4%	6,2%	7,5%	4,8%
Din adamı	Sayı	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	%meslek	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	%dönem	,0%	,0%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%
Diğer	Sayı	0	0	1	6	3	0	4	3	17
	%meslek	,0%	,0%	5,9%	35,3%	17,6%	,0%	23,5%	17,6%	100,0%
	%dönem	,0%	,0%	6,2%	4,7%	4,2%	,0%	5,0%	7,5%	4,3%
Gazeteci-yazar	Sayı	0	0	3	3	0	0	1	1	8
	%meslek	,0%	,0%	37,5%	37,5%	,0%	,0%	12,5%	12,5%	100,0%
	%dönem	,0%	,0%	18,8%	2,3%	,0%	,0%	1,2%	2,5%	2,0%
Çiftçi	Sayı	0	0	0	3	2	1	1	0	7
	%meslek	,0%	,0%	,0%	42,9%	28,6%	14,3%	14,3%	,0%	100,0%
	%dönem	,0%	,0%	,0%	2,3%	2,8%	1,9%	1,2%	,0%	1,8%
Memur	Sayı	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	%meslek	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	%dönem	,0%	,0%	,0%	,0%	1,4%	,0%	,0%	,0%	,3%
Toplam	Sayı	1	3	16	129	71	53	80	40	393
	%meslek	,3%	,8%	4,1%	32,8%	18,1%	13,5%	20,4%	10,2%	100,0%
	%dönem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

MHP milletvekillerinin mesleki geçmişleri parlamento dönemleri bağlamında incelendiğinde, Tablo 4.1.9.2'de gördüğü gibi, sivil-bürokrat yöneticilerin tüm dönem için MHP içinde belirleyici üstünlüğü görülmektedir. Daha açık ifade ile Sivil-bürokrat yöneticilerin oranı en fazla 26. parlamento dönemi için ve yaklaşık yüzde 47,5 olarak görülmektedir. Eğitimci meslek grubuna sahip olan milletvekilleri ise genel olarak tüm dönemler için yüzde 22,4'ü oluşturmaktadır. Doktorlar ise meslek gruplarının yüzde 8,4'ünü oluşturmaktadır. Din adamı ve memur grupları olarak ise yaklaşık yüzde 1'i oluşturduğu görülmektedir.

4.1.10. Milliyetçi Hareket Partisi'nde Elit Dolaşım Hızı

Araştırmada incelenen bir başka önemli konu ise MHP'de elit dolaşımıdır. Seçilen milletvekillerinin kaç defa seçildiği, bize elit dolaşımına dair bize ipucu vermektedir. Elit dolaşımı hızını belirleyen en önemli hususun toplumun fırsat eşitliğine sahip olmasıdır denebilir. Bu da demokrasinin gelişmesinin alametidir. Elitlerin parlamentoda yenilenme oranının yüksekliği, fırsat eşitliğinin varlığı devam ettiği göstergesi olarak kabul edilebilir. MHP içinde siyasi elit dolaşımını anlayabilmek için öncelikli olarak, Milliyetçi Hareket Partisi parlamenterlerinin yenilenme oranlarına bakmak faydalı olacaktır.

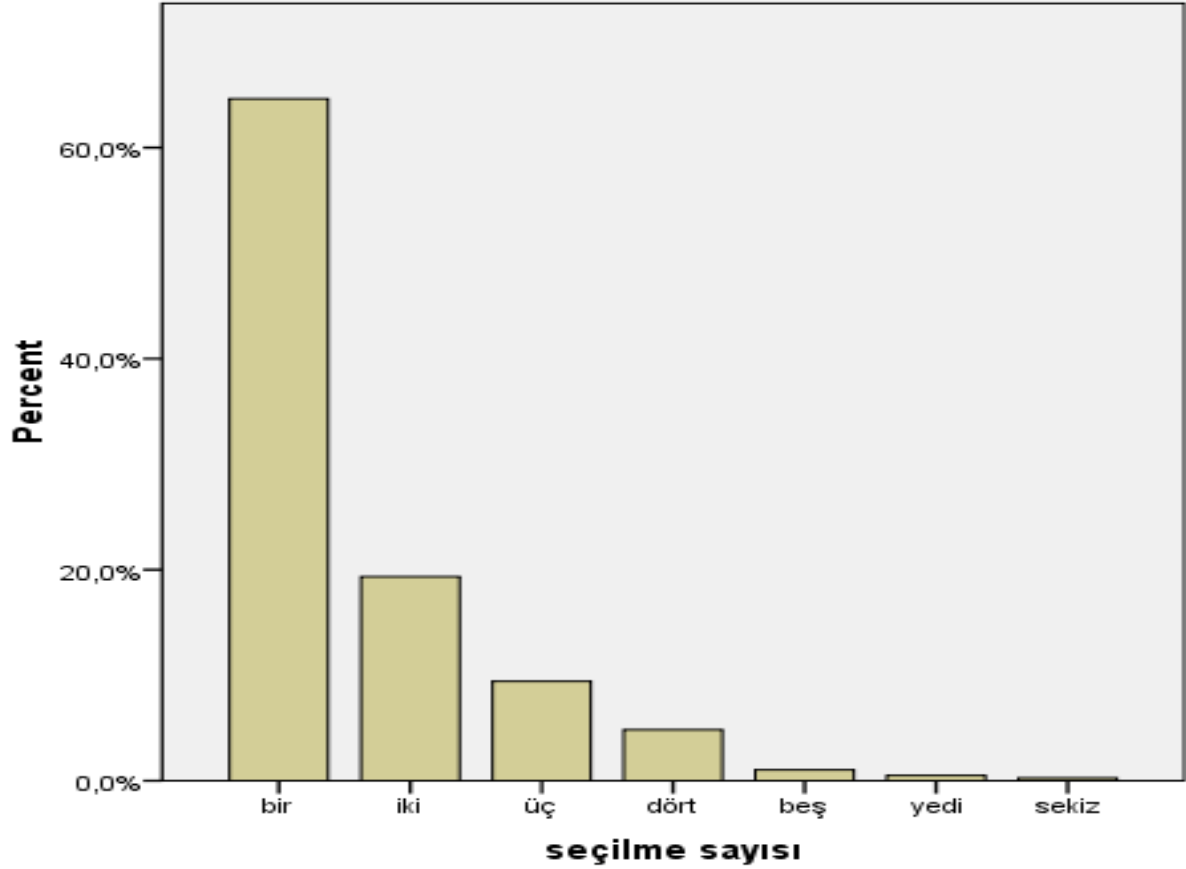
Tablo 4.1.10.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin milletvekili seçilme sayısına dair istatistikî bulgular.

	Geçerli	393
	Eksik	0
Aritmetik ortalama	1,6158	
Medyan	1,0000	
Mod	1,00	
Minimum	1,00	
Maksimum	8,00	

Tablo 4.1.10.1'deki istatistik bulgulara bakıldığında, 393 milletvekilini içeren bu bulgularda milletvekili seçilme oranının 1,6 olduğu görülmektedir. Bu oran ise elit dolaşımın, MHP milletvekillerinin kendi içinde yenilenme durumu bağlamında, gayet yüksek bir oran olarak görülmektedir. Aynı zamanda, çok az da olsa MHP milletvekilleri içinde maksimum 8 defa seçilen kişilerin de bulunduğu tanık olunmuştur.

Tablo 4.1.10.2. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin milletvekili seçilme sayıları.

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Seçilme sayıları	1,00	254	64,6	64,6
	2,00	76	19,3	84,0
	3,00	37	9,4	93,4
	4,00	19	4,8	98,2
	5,00	4	1,0	99,2
	7,00	2	,5	99,7
	8,00	1	,3	100,0
Toplam	393	100,0	100,0	

Şekil 4.1.10.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin milletvekili seçilme sayıları.

Şekil 4.1.10.1 ve Tablo 4.1.10.2'de görüldüğü gibi MHP milletvekillerinin milletvekili seçilme sıklığı incelendiğinde, MHP içinde elit dolaşım hızının yadsınamayacak kadar yüksek olduğu kanısına varılabilir. MHP içerisinde sekiz dönem boyunca milletvekillerinin yaklaşık yüzde 65'i yalnızca bir kez milletvekili seçilmiştir. Aynı zamanda MHP milletvekilleri arasında iki ya da daha fazla dönem milletvekilliği yapmış parlamenterlerin oranı ise yaklaşık yüzde 35'dir. Dört kez ve üzeri milletvekili seçilen kişilerin oranı ise yaklaşık yüzde 7i olarak görülmektedir.

4.1.11. Milliyetçi Hareket Partisi Milletvekillerinin Doğduğu İller

Çalışmada araştırılan bir diğer önemli faktör ise, MHP milletvekillerinin doğum yerleridir. Milletvekillerinin doğduğu yerler bağlamında yapılan istatistik duruma bakıldığında, Tablo 4.1.11.1'de de görüldüğü gibi MHP de en çok temsil edilen il, yüzde 5,3'lük oranla İstanbul'dur.

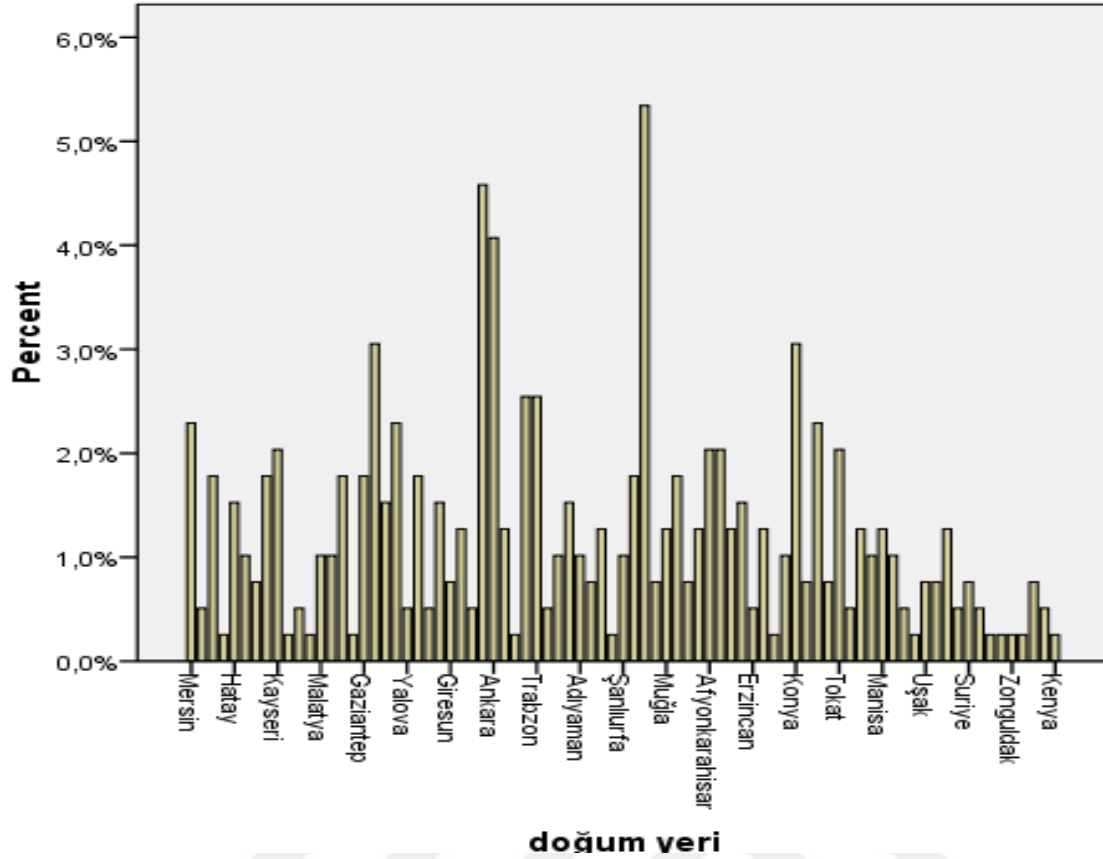
Tablo 4.1.11.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin doğum yerleri.

		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Doğum yerleri	Kars	3	,8	,8	,8
	A.B.D.	1	,3	,3	1,0
	Adana	18	4,6	4,6	5,6
	Adıyaman	4	1,0	1,0	6,6
	Afyonkarahisar	8	2,0	2,0	8,7
	Ağrı	4	1,0	1,0	9,7
	Aksaray	6	1,5	1,5	11,2
	Aliefendi	2	,5	,5	11,7
	Almanya	4	1,0	1,0	12,7
	Amasya	5	1,3	1,3	14,0
	Ankara	16	4,1	4,1	18,1
	Antalya	7	1,8	1,8	19,8
	Ardahan	1	,3	,3	20,1
	Aydın	7	1,8	1,8	21,9
	Balıkesir	5	1,3	1,3	23,2
	Bayburt	3	,8	,8	23,9
	Bilecik	1	,3	,3	24,2
	Bitlis	1	,3	,3	24,4
	Bolu	2	,5	,5	24,9
	Bulgaristan	1	,3	,3	25,2
	Burdur	7	1,8	1,8	27,0
	Bursa	7	1,8	1,8	28,8
	Çanakkale	3	,8	,8	29,5
	Çankırı	6	1,5	1,5	31,0
	Çorum	5	1,3	1,3	32,3
	Denizli	7	1,8	1,8	34,1
	Diyarbakır	5	1,3	1,3	35,4
	Düzce	1	,3	,3	35,6

Edirne	1	,3	,3	35,9
Elazığ	4	1,0	1,0	36,9
Erzincan	2	,5	,5	37,4
Erzurum	8	2,0	2,0	39,4
Eskişehir	4	1,0	1,0	40,5
Gaziantep	7	1,8	1,8	42,2
Giresun	3	,8	,8	43,0
Gümüşhane	4	1,0	1,0	44,0
Hatay	6	1,5	1,5	45,5
Iğdır	2	,5	,5	46,1
Isparta	6	1,5	1,5	47,6
İstanbul	21	5,3	5,3	52,9
İzmir	2	,5	,5	53,4
Japonya	2	,5	,5	53,9
Kahramanmaraş	9	2,3	2,3	56,2
Karabük	3	,8	,8	57,0
Kars	5	1,3	1,3	58,3
Kastamonu	7	1,8	1,8	60,1
Kayseri	8	2,0	2,0	62,1
Kenya	1	,3	,3	62,3
Kıbrıs	3	,8	,8	63,1
Kırıkkale	1	,3	,3	63,4
Kırşehir	5	1,3	1,3	64,6
Kilis	2	,5	,5	65,1
Kocaeli	3	,8	,8	65,9
Konya	12	3,1	3,1	69,0
Kütahya	5	1,3	1,3	70,2
Malatya	4	1,0	1,0	71,2
Manisa	5	1,3	1,3	72,5
Mersin	9	2,3	2,3	74,8

Mısır	2	,5	,5	75,3
Muğla	5	1,3	1,3	76,6
Nevşehir	3	,8	,8	77,4
Niğde	4	1,0	1,0	78,4
Ordu	5	1,3	1,3	79,6
Osmaniye	12	3,1	3,1	82,7
Rize	2	,5	,5	83,2
Sakarya	3	,8	,8	84,0
Samsun	6	1,5	1,5	85,5
Sırbistan	2	,5	,5	86,0
Sivas	9	2,3	2,3	88,3
Suriye	3	,8	,8	89,1
Şanlıurfa	4	1,0	1,0	90,1
Tekirdağ	2	,5	,5	90,6
Tokat	8	2,0	2,0	92,6
Trabzon	10	2,5	2,5	95,2
Uşak	3	,8	,8	95,9
Van	1	,3	,3	96,2
Yalova	2	,5	,5	96,7
Yozgat	10	2,5	2,5	99,2
Yugoslavya	1	,3	,3	99,5
Yunanistan	1	,3	,3	99,7
Zonguldak	1	,3	,3	100,0
Toplam	393	100,0	100,0	

Şekil 4.1.11.1. Milliyetçi Hareket Partisi milletvekillerinin doğum yerleri.

MHP milletvekillerinin doğum yerlerinin incelenmesinden elde edilen bulgularda, İstanbul'dan sonra en yüksek oranda görülen doğum yerinin yaklaşık yüzde 5'i Adana olarak görülürken, diğer sırayı yaklaşık yüzde 4'lük oranda Ankara ili takip etmektedir. MHP milletvekillerinin doğum yeri az görülen iller ise genel olarak yüzde 0,3'lük oranla, Zonguldak, Van, Kırıkkale, Edirne, Düzce, Bitlis, Bilecik ve Ardahan olduğu görülmektedir. Aynı zamanda yurtdışı doğumlu milletvekilleri ise yüzde 6,1'lik orana sahiptir.

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Araştırmada, 14. 15. 16. 21. 23. 24. 25. 26. Parlamento dönemlerini kapsayan yaklaşık 50 yıllık süreçte MHP’de milletvekilliği yapmış siyasi elitlerin toplumsal profilinin ortaya konması hedeflendi. Genel hatlarıyla araştırma, daha çok betimleyici türden bir sosyolojik çalışma olarak planlanmış, elit sosyolojisinin yöntem ve teknikleri kullanılmıştır.

Çalışmanın kuramsal temelini ise elit teorisinin bir açılımı olan seçkin-elitist elit teorisi oluşturdu. Seçkin-elitist teorisi, bir ülkedeki siyasal yapı içinde siyaseti yönlendiren, siyasette belirleyici olan seçkin bir grubu ya da sınıfı anlatmak için kullanılır. Toplum hayatında güç ve yetki bakımından ağır basan önemli elit gruplarının varlığına işaret eder seçkin-elitist elit teorisi.

Öte yandan, siyasi elitlerin en temel taşı milletvekilleri oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle, milletvekillerinin elinde bulunan toplumun yasama sürecini kontrol etme ayrıcalığı, onları diğer elitlerden ayrıcalıklı kılmıştır. Bu bağlamda, tek başına iktidarda bulunmasa da, iktidar ortaklığı ve muhalefet partisi olarak parlamentoya milletvekili gönderen Milliyetçi Hareket partisi milletvekillerinin sosyolojik analizleri, olgusal faktörler ve belli değişkenler içerisinde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Daha net bir ifade ile bu çalışmada, 1969-2019 yılları arasında geçen süreçte, 8 parlamento döneminde mecliste görev yapmış MHP milletvekillerinin, toplumsal profillerinin sosyolojik analizinin yapılması hedeflenmiştir.

Meslek, eğitim durumu, yaş, yabancı dil, cinsiyet, seçilme sayısı, seçildiği il, aile yapısı, medeni durumu gibi sosyal değişkenler açısından incelendiğinde; öncelikle MHP milletvekillerinin “orta ve orta üstü yaş grubu” karakteri sergilediği gerçeği ile karşılaşılır. En genç MHP milletvekili 32, en yaşlısı ise 77 yaşındadır. Ortalama yaş ise 50,51’dir. Türk siyasi tarihinin 75 yıllık sürecini kapsayan bir araştırmada, Türk siyasi elitlerinin yaş ortalaması yaklaşık 45 olarak ortaya çıkmıştır (Arslan, 2007: 4). Merkez sağ siyaset geleneğinin öncüsü DP Parti milletvekillerinin yaş ortalaması ise 46,36’dır (Çağrı, 2017: 81). 22. Dönem AK Parti milletvekillerinin yaş ortalaması ise 46,52’dir. Bu bulgulardan yola çıkarak MHP’nin, DP ve AK Parti’ye kıyasla, yaş değişkeni bağlamından daha ileri yaşlı vekilleri parlamentoya göndermişmiş olduğu söylenebilir. Hatta denilebilir ki DP ve AK Parti milletvekillerinin yaş ortalaması, Türkiye ortalamasına oldukça yakın olmakla birlikte, buna karşın MHP milletvekillerinin yaş ortalaması, Türkiye ortalamasının da bir hayli üstündedir. Özellikle MHP’de yaş ortalaması farkı çok belirgindir. Bu sonuçlarla, MHP’de genç milletvekili olarak seçilme oranının oldukça düşük olduğu söylenebilir.

MHP siyasi elitleri ağırlıklı olarak 45- 54 “orta ve orta üstü yaş grubu” kategorisinde yer almaktadır. Öte yandan 22. Dönem AK Parti milletvekilleri arasında 55-64 “orta yaş grubu”, DP

arasında ise daha farklı olarak 35- 44 “genç ve orta yaş grubu” kategorisi ön plana çıkmaktadır. Türk siyasi elitleri geneli arasında ağır basan yaş grubu ise 45-54’dür (Arslan, 2007: 89). AK Parti Türkiye ortalamasının üstünde, DP ise ortalamasının altındadır. MHP vekillerinin ise ağırlıklı olarak, “orta ve orta üstü yaş grubu” bireylerden oluştuğunu kolaylıkla söylenilebilir. Bu yaş grubu bulgularından yola çıkarak, Türk siyasi elitleri yaş grubuyla birebir örtüşmektedir. Bu bağlamda kısaca denilebilir ki MHP’de genç yaş grubu vekil adaylarının, orta yaş grubu bireylere göre seçilme oranı çok düşüktür.

Cinsiyet, değişkeni bağlamında konu ele alındığında ise MHP saflarından seçilen milletvekillerinden sadece yüzde üçü, yani 12’si kadın milletvekilidir. Buna karşın MHP saflarında 381 erkek milletvekili parlamentoya gönderildi. 22, 23, 24, 25. ve 26. dönemler bazında iktidar ve muhalefet partilerinde kadın milletvekillerine yönelik bir çalışmada AK Parti 162, ANAP 1, BAĞIMSIZLAR 1, BDP 15, CHP 90, HDP 53 ve MHP’nin ise 12 milletvekili gönderebildiğine işaret edilir (Arslan, 2017: 13). Bununla birlikte cinsiyet eşitsizliği yalnızca MHP’de değil, diğer siyasi partilerde de görülmektedir. Bu eşitsizlik, yaş konusunda olduğu gibi, ancak seçkinci-elitist teorisi ile açıklanabilir. Sonuçlara baktığımızda MHP yöneticileri ile seçmenlerinin siyaseti, maskulin bir uğraş alanı olarak gördüğüne dair bir sonuç çıkarılabilir.

Öte yandan MHP milletvekilleri, medeni durum kriteri temelinde incelediğinde milletvekillerinin çok büyük çoğunluğunun evli bireyler arasından seçilmiş olduğu görülür: Evli vekillerinin oranı yüzde 93,6’tır. Bekâr milletvekillerinin oranı ise yüzde 4,3’tür. Küçük bir kesim olarak dul vekiller % 2 oranındadır. Türk siyasi elitleri genelinin ise yaklaşık % 96’sını evli vekiller oluşturmaktadır. Evli milletvekillerinin oranı MHP’de, Türkiye ortalamasının biraz altında çıksa da, yine de MHP çatısı altında göreve yapmış parlamenterlerin çoğunluğu evli vekillerden oluşmaktadır. Evlilik ve aile, Türk toplumunun en önemli kurumudur. Türk toplumunun siyasi yaşamında, milliyetçi ve muhafazakâr bir siyasi kimliğe sahip olan partilerin de ağırlıklı olarak evli vekillerden oluşması beklenir. MHP’ye yönelik bulgular da bu tespiti fazlası ile desteklemektedir.

MHP’li siyasi elitlerin aile yapısını ortaya koymaya yönelik olarak yapılan araştırmada bu hususta önemli bulgular ortaya çıkmıştır. Bulgular incelendiğinde, MHP milletvekilleri arasında ortalama çocuk sayısının 2,33 olduğu görülür. Bu sonuçlardan hareketle bir yorum yapmak gerekirse MHP elitleri arasında 2 çocuk sahibi olma eğiliminin ağır bastığını söylenebilir. Kısaca, bu değişken esas alındığında, MHP milletvekilleri arasında çekirdek aile yapısına sahip olan milletvekillerinin büyük çoğunluk oluşturduğu söylenebilir.

Toplumsal ve siyasal hayatta, üst konumlara ulaşabilmede etkili en önemli faktörlerden bir diğeri de kuşkusuz eğitimidir. Eğitimi diğer değişkenlerden ayıran nokta ise emek sarf edilerek, sonunda bir statüye sahip olunmasıdır. Eğitim seviyesinin ise siyasi elit dolaşım

sürecinde ayrı bir yer ve önemi vardır. Örneğin 1946-1995 yılları arasında parlamentoda yer alan vekillerin yüzde 77'si üniversite mezunu iken, 1999-2007 arasında bu oran ise yüzde 90'ı aşmıştır. 2002 genel seçimlerde, AK Parti'den parlamentoya giren vekillerin yüzde 92'si (Arslan, 2007: 12) üniversite mezunudur. Eğitim faktörü dikkate alınarak MHP milletvekillerinin profillerine bakıldığında ise vekillerin yüzde 92,1'sinin üniversite mezunu olduğu görüldü. Bu da gösteriyor ki, MHP veya diğer siyasi partilerden milletvekili olarak seçilmek için bireylerin üniversite mezunu olması büyük bir gerekliliktir. MHP siyasi elitleri eğitim seviyesi bağlamında Türk toplumu geneli ile kıyaslandığında, MHP'nin son derece seçkin bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bunun nedeni bir ölçüde Bahçeli'nin akademik camiadan gelmiş olmasına bağlanabilir. Öte yandan milletvekillerinin yaklaşık yüzde 9,6'sı lise mezunudur. Bütün bunlar açıkça gösteriyor ki, eğitim faktörü toplumsal alanın her yerinde önemli olduğu gibi, siyasal elit olabilmek için de ön plana çıkan bir unsurdur. Bunlara ilaveten MHP milletvekillerinin yüzde 80'e yakını yabancı dil bilmektedir. Yabancı dil bilmeyen ise yüzde 20,4'tür.

Alınan eğitim türü bakımından milletvekillerinin profillerine bakıldığında, MHP'de siyasi elit dolaşımı sürecinde, sosyal-politik-ekonomik, eğitim, mühendis-mimar, hukuk ve tıp alanından görülen eğitimler ön plana çıktığı görülür. En küçük eğitim gruplarını ise ilahiyat ve tıbbi bilimler mezunu vekiller oluşturmaktadır. Ak Parti'nin, 22. Dönem genel seçimlerinde meclise gönderdiği vekillerin eğitim türüne baktığımızda da sosyal-politik-ekonomik, mühendislik, hukuk (Arslan, 2007: 13) ön plana gelmektedir. 1999'dan 2007'ye kadar Türk toplumunun yasama sürecine yön veren Türk siyasi elitlerinin aldıkları eğitim türü MHP ve AK Parti'den seçilen siyasi elitlerle aynıdır. Buradan da görüldüğü gibi belli başlı bazı eğitim türleri, hem MHP, hem Ak Parti ve hem de Türk siyasi hayatında vekil seçilmede büyük bir önem arz etmektedir.

Aynı şekilde üniversite eğitiminin alındığı mekân ve üniversitelerin bizatihi kendisi de elit dolaşım sürecinde etkili olabilmektedir. MHP milletvekillerinin mezun olduğu üniversiteler ağırlık olarak; İstanbul, Ankara ve Gazi üniversitelerinden eğitim almıştır. Oransal olarak yorumlarsak seçilen milletvekillerinin % 45'i bu üniversitelerden mezun olmuşlardır. Aynı şekilde Parlamentoda görev yapmış Türk siyasi elitlerin büyük çoğunluğu yukarıda adı geçen üniversiteden eğitim almıştır (Arslan, 2017).

MHP milletvekillerinin milletvekili olarak tekrardan seçilme durumları gösteren istatistik bulgulara baktığımızda 393 milletvekili arasında milletvekili seçilme oranının 1,6 olduğu görülür. Bu oran MHP içinde yenilenme durumu, yani elit dolaşımının yüksek oranda olmadığını göstermektedir.

Milletvekillerinin doğum yerleri de onların profillerini anlamlandırmada büyük önem arz eder. Bu bağlamda MHP sıralarında en çok temsil edilen yerler arasında İstanbul, Adana ve

Ankara dikkat çekmektedir. İstanbul ve Ankara illerinden biri metropol şehri diğeri ise başkent olmasından dolayı ülkeyi domine eden iki şehir ile ilintili bir sonuca götürür. Adana MHP'nin kurulduğu şehir özelliği taşımasından dolayı ikinci olarak çıkmıştır.

Son olarak vurgulamak gerekir ki Milliyetçi Hareket Partisi, Türk siyasi hayatında önemli işlevler üstlenmiş, Türkiye'nin yarım asırlık bir siyasi partisidir. MHP'yi diğer partilerden ayıran en önemli özellik, bu partinin Türk milliyetçisi bir parti olmasıdır. 1980 darbesinden önce ve sonrasında komünist militanlarla girdiği silahlı eylemler sonucunda, vatani ve milleti için binlerce ülkücü şehit olmuştur. Kurucu lideri ve önemli bir siyasi elit olan Alparslan Türkeş de, aldığı askeri eğitimle ve liderliği sayesinde Türk milletinin gönlünde büyük yere sahip olmuştur.

Ancak ne büyük çelişkidir ki, milyonları arkasında sürükleyen MHP, kurulduğu günden bugüne hiçbir zaman tek başına iktidara gelip Türkiye'yi yönetme şansı yakalayamadı. Bununla birlikte iktidara ortak olma şansı yakalayıp, devletin ve Türk milletinin içinde güçlü bir yapıya sahip olmuştur. MHP saflarından, dönemim önde gelen askerleri, politikacıları, sivil bürokrat yöneticileri, sendikacı, eğitimci, doktor, hukukçu, sanayici ve tüccarlar, özellikle milliyetçi-muhafazakâr kesimin yüksek olduğu İç Anadolu ve Akdeniz bölgesinden milletvekili seçilmişlerdir.

Kaynakça

- [1]. Ahmad, F. (2010). *Demokrasi sürecinde Türkiye (1945-1980)*. İstanbul: Hil Yayın.
- [2]. Akgün, B. (2002). Türkiye’de siyasi parti sisteminin gelişimi ve demokratik istikrar. *Liberal Düşünce Topluluğu*, 27-yaz, 152.
- [3]. Aliefendioğlu, Y. (2005). Temsili demokrasinin seçim ayağı. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 60, (72).
- [4]. Aljazeera, (2013). Türkiye’de başörtüsü yasağı: Nasıl başladı, nasıl çözüldü?, 21 Temmuz 2018 tarihinde <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/turkiyede-basortusu-yasagi-nasil-basladi-nasil-cozuldu> adresinden alınmıştır.
- [5]. Akpınar, H. (2016). *Kurtların kardeşliği CKMP’den MHP’ye Ülkücü hareketin kısa tarihi*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- [6]. Alkan, H. & Eroğlu, M. (2011). Türk cumhuriyetlerinde siyasi partiler: Kazakistan ve Özbekistan siyasi parti sistemleri üzerinde karşılaştırmalı bir analiz. *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu*, 6 (12), 68-69.
- [7]. Altındağ, N. (2016). Türk Milliyetçiliğinin siyasallaşması ve batı/batılılaşma algısı. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2), 6.
- [8]. Altunoğlu, M. (2015). 2015 seçimleri ve Türkiye’de hâkim parti dönemi. *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, 145, 11.
- [9]. Andrew, H. (2015). *Siyaset teorisine giriş*. İstanbul: Küre Yayınları.
- [10]. Andrew, H. (2014). *Siyaset*. Ankara: Liberte Yayın Grubu.
- [11]. Arslan, D. A. (2017). *Siyasetin sosyolojik temelleri*. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- [12]. Arslan, D. A. (2016). *Geçmişten günümüze, yerel ve genel seçim sonuçları temelinden Türkiye’nin siyasi yapısı ve milletvekillerimiz*. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- [13]. Arslan, D. A. (2007). *Elit sosyolojisi*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- [14]. Arslan, D. A. (2007). AKP iktidarının sosyal anatomisi: Adalet ve Kalkınma Partisi milletvekillerinin sosyolojik analizi. *Uluslararası İnsan Bilimler Dergisi*, 12 (14), 4-2.
- [15]. Arslan, D. A. (2007). 1999’dan 2007’ye Türk toplumunun yasama sürecine yön vermiş Türk siyasi elitlerinin sosyolojik analizi. *Yasama Dergisi*, 87 (94), 4.
- [16]. Arslan, D. A. (2006). Sınıf teorisinin açmazları ve iktidar analizinde bir alternatif olarak elit teorisi, Eşitsizliğin teorik temelleri: elit teorisi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (1), 363-373.
- [17]. Arslan, D. A. (2005). Tek partili dönem ve çok partili dönem Türk siyasi elitlerinin toplumsal profillerinin karşılaştırmalı incelemesi. *“İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 7 (1), 161-168.
- [18]. Arslan, D. A. (2004). Temel sorunları ve açılımları ile sınıf teorisi, sınıf bilinci ve orta sınıflar, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 127.

- [19]. Arslan, D. A. (2004). Türk iktidar seçkinleri. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 3, (2), 5.
- [20]. Arslan, D. A. (2003). Eşitsizliğin teorik temelleri elit teorisi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 129.
- [21]. Arslan, D. A. (2001). Cumhuriyet dönemi (1920-1995) Türk siyasi elitlerinin toplumsal profili. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 8.
- [22]. Arslan, D. A., Çağlayandereli, M., ve Arslan, G. (2015). Genel seçim sonuçları temelinde Üsküdar'ın siyasi yapısının sosyolojik analizi. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, 4 (13), 141.
- [23]. Arslan, D. A. ve Çağrııcı, A. (2017). Elit teorisi perspektifinden demokrat parti milletvekillerinin sosyolojik analizi. *Journal Of Human Sciences*, 14 (1), 918-919.
- [24]. Arslan, D. A. ve Arslan, G. (2015). *Halk, iktidar ve iktidar seçkinleri: Mersin araştırması*. Konya: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- [25]. Arslan, D. A. ve Arslan, G. (2013). Geçmişten günümüze Artvin milletvekilleri: 1946'dan bugüne Artvin milletvekillerinin sosyolojik analizi, *Karadeniz Araştırmaları*, 36, 49.
- [26]. Arslan, G. (2017). *Üçüncü bin yılda Türkiye'de iktidarda kadının temsili: üçüncü bin yılda iktidar partisi kadın milletvekillerinin sosyolojik analizi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- [27]. Arslan, M. (2015). Elit teorisinin doğuşu ve kitle korkusu, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 13 (50), 76-77.
- [28]. Ateş, F. (2013). *Seçim sistemleri bağlamında Türkiye'de iki binli yıllarda genel seçimler üzerine bir değerlendirme*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi, Kars.
- [29]. Babayeva, Z. (2014). *Azerbaycan siyasi sistemi ve yeni Azerbaycan partisi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- [30]. Bahar, H. İ. (2009). *Sosyoloji*. Ankara: Usak Yayınları.
- [31]. Bahçeli, D. (2010). *Gizli gündemler "Demokrasi, Özgürlük, Anayasa"-III*. Ankara: Milliyetçi Hareket Partisi.
- [32]. Balkaya, F. (2009). *1980 sonrası değişen Türk Milliyetçiliği*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- [33]. Başer, B. (2011). *Ali Fuat Başgil'de demokrasi ve laiklik*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- [34]. Bayraktar, Ö. (2015). Lider, teşkilat, doktrin'in iflasi: Ülkücü harekette 1980 sonrası dönüşüm, bölünme ve iç çatışma. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17 (28), 3-35.

- [35]. BBC, (2018). *Devlet Bahçeli'nin Türkiye'de son 16 yılda siyasete yön veren kararları*. 21 Temmuz 2018 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/43799117> adresinden alınmıştır.
- [36]. Beriş, H. M. (2014). 29 Mart'a doğru Milliyetçi Hareket Partisi. *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, 84, 20.
- [37]. Berle, A. A. (1980). *İktidar*. İstanbul: Tur Yayınları.
- [38]. Bila, F. (2011). Erbakan'ın ittifak planı. 18 Temmuz 2018 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/fikret-bila/erbakan-in-ittifak-plani-1358793/> adresinden alınmıştır.
- [39]. Bottomore, T. B. (1997). *Seçkinler ve toplum*. Ankara: Gündoğan
- [40]. Bottomore, T. B. (1987). *Siyaset sosyolojisi*. Ankara: Teori Yayınları.
- [41]. Bozatalay, Ş. A. (2011). 12 Eylül 2010 Referandumu ve referandum sürecinin üniversite öğrencileri tarafından algılanmasına ilişkin bir araştırma: Biga iktisadi ve idari bilimler fakültesi örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9 (2), 12.
- [42]. Bölükbaşı, D. (2012). *Siyaset iskelesi MHP'de siyaset yılları*. İstanbul: Doğan Kitap.
- [43]. Bulut, Y. (2014). *Geçmişten bugüne MHP ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri*. 21 Temmuz 2018 tarihinde <http://www.ortadogugazetesi.net/haber.php?id=35134> adresinden alınmıştır.
- [44]. Busino, G. (2003). *Siyaset felsefesi sözlüğü*. Raynaud, P., ve Rials, S. (Ed). *Seçkin* içinde (ss.750). İstanbul: İletişim Yayınları.
- [45]. Can, T. A. (2016). *Ülkücülük tarihi*. Ankara: Tutku Yayınevi.
- [46]. Cengiz, O. (2017). *Alparslan Türkeş ve dokuz ışık*. İstanbul: Bilge oğuz.
- [47]. Coşkun, R. (2008). *Kent ve insan yerel siyaset çözümlemeleri*. Ankara: Plato Danışmanlık.
- [48]. Çağrıncı, A. (2017). *Elit teorisi perspektifinden Demokrat parti milletvekillerinin sosyolojik analizi*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- [49]. Çiçek, M. (2014). *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Türk siyasi hayatındaki yeri*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- [50]. Çubukçu, M. İ. (2005). *Siyaset pazarlaması genel ve yerel seçim ayırımına göre seçmen davranışlarının analizi*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- [51]. Çukurçayır, M. A. (2006). *Siyasal katılma ve yerel demokrasi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- [52]. Demir, M. S. (2013). Milliyetçi Hareket Partisi. Kabasakal, M. (ed.) *Türkiye'de siyasal partiler* içinde (ss.73). İstanbul: Es Yayınları.
- [53]. Demirel, T. (2012). *Siyasal güçler*. Dursun, D. & Altunoğlu, M.(Ed.) *Siyaset bilimi* içinde (ss.181). Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayını.
- [54]. Demir, T. (2013). *Çoğulcu demokratik siyasal sistemler ve siyasal toplumsallaşma*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

- [55]. Dinçer, H. E. (2006). *Türkiye’de siyasal parti ideolojileri: Demokrasi ve ekonomi temel kategorileri ekseninde parti programları üzerine bir içerik analizi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- [56]. Duverger, M. (1974). *Siyasi partiler*. Ankara: Bilgi Yayınları.
- [57]. Düzgün, S. (2016). ‘9 Işık’ı bilmeden Başbuğ’u Anlamak. 10 Temmuz 2018 tarihinde <https://www.siyasetcafe.com/9-isiki-bilmeden-basbugu-anlamak-2382yy.htm> adresinden alınmıştır.
- [58]. Erdoğan, M. (2005). Çoğulculuk. *Liberal düşünce*. 10, 5.
- [59]. Eroğul, C. (2014). Siyaset. Atılğan, G., ve Aytekin, E. A. (Ed.). *Siyaset Bilimi* içinde (ss.17). İstanbul: Yordam Kitap.
- [60]. Ertan, B. (2006). Demokrasi ve yerel yönetimler. *Review of Social, Economic & Business Studies*, 2, 205.
- [61]. Eylemer, S. (2010). *Avrupalılaşıma sürecinde siyasi koşulluluk ve elitler: Türkiye örneği*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- [62]. Gazetevatan, (2008). MHP’den AKP’ye türban önerisi. 21 Temmuz 2018 tarihinde <http://www.gazetevatan.com/mhp-den-akp-ye-turban-onerisi-157233-siyaset/> adresinden alınmıştır.
- [63]. Gökalp, Z. (1968). *Türkçülüğün esasları*. İstanbul: Varlık Yayınevi.
- [64]. Gökçe, O., Akgün, B., ve Karaçor, S. (2002). 3 Kasım seçimlerinin anatomisi: Türk siyasetinde süreklilik ve değişim. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2 (4), 1.
- [65]. Göktürk, G. (2016). Siyasal partilerin doğuşu: Tarihsel ve toplumsal kökenleri. *Sosyoloji Konferansları*. 54 (2), 245.
- [66]. Güçbilmez, K. B. (2005). *İktidar ve kadın*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- [67]. Gülbay, A. (2017). *12 Mart’tan 12 Eylül’e Türkiye’de seçimler ve sonuçları*. Yayınlanmış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- [68]. Haber7, (2007). İşte MHP’nin seçim beyannamesi. 08 Ağustos 2018 tarihinde <http://www.haber7.com/siyaset/haber/248610-iste-mhpnin-secim-beyannamesi> adresinden alınmıştır.
- [69]. Haber7, (2014). İşte CHP-MHP’nin çatı adayı: Ekmeleddin İhsanoğlu. 27 Temmuz 2018 tarihinde <http://www.haber7.com/partiler/haber/1169561-iste-chp-mhpnin-cati-adayi-ekmeleddin-ihsanoglu> adresinden alınmıştır.
- [70]. Haber7, (2018). MHP lideri Devlet Bahçeli kimdir? Kaç yaşında, aslen nereli? 20 Temmuz 2018 tarihinde <http://www.haber7.com/guncel/haber/2614922-mhp-lideri-devlet-bahceli-kimdir-kac-yasinda-aslen-nereli/?detay=1> adresinden alınmıştır.

- [71]. Haberturk, (2015). Ak Parti'de '1991' endişesi. 19 Temmuz 2018 tarihinde <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1096251-ak-partide-1991-endisesi> adresinden alınmıştır.
- [72]. Heyd, U. (1980). *Ziya Gökalp Türk milliyetçiliğinin temelleri*. İstanbul: Sebil Yayınevi.
- [73]. Hürriyet, (2008). Başbakan'dan "türban" çıkışı. 21 Temmuz 2018 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/basbakandan-turban-cikisi-8024104> adresinden alınmıştır.
- [74]. İlman, A. ve Dönmez, C. (2015). 12 Mart 1971 Muhtırası sonrasında kurulan koalisyonlara örnek: Birinci ve ikinci Milliyetçi Cephe Hükümetleri. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 11 (21), 163-181.
- [75]. Kabasakal, M. (2008). *Sivil toplum ve demokrasi*. Yayımlanmış denetçi yeterlilik tezi, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- [76]. Karaoğlu, M. (2009). *Siyasal katılım ve demokrasi teorileri*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- [77]. Kapani, M. (2006). *Politika bilimine giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- [78]. Karakoyun, Y. (2005). *Türkiye'de elit değişimi ve toplumsal yapıya etkileri*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- [79]. Karasu, H. (2013). *Türkiye'de hükümetlerin ekonomi üzerine etkisi:1990-2012*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Bilecik.
- [80]. Karlı, İ. (2009). *1946- 2007 Türk basınında milletvekili genel seçimleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- [81]. Karpat, K. H. (2010). *Türk demokrasi tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- [82]. Kervegan, J. F. (2003). Demokrasi. Raynaud, P., ve Rials, S.(Ed.).*Siyaset felsefesi sözlüğü* içinde (ss.100). İstanbul: İletişim Yayınları.
- [83]. Kılavuz, O. (2017). *Ülkü ocakları mensuplarının internet bağımlılığı ile fiziksel aktiviteye katılım düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Düzce Üniversitesi, Düzce.
- [84]. Kırçak, Ç. (1994). *Meşrutiyetten günümüze gericilik*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- [85]. Kışlalı, A. T. (1995). *Siyasal çatışma ve uzlaşma*. Ankara: İmge Kitabevi.
- [86]. Kışlalı, A.T., ve Özgün, Y. (2011). Siyaset bilimi. Gerek, N. (Ed). *Siyasal Güç Olarak Seçkinler* içinde (ss.167-170). Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayını.
- [87]. Kuçuradi, İ. (1988). Yirmi birinci yüzyılın eşliğinde demokrasi kavramı ve sorunları. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 5 (2), 1.
- [88]. Kurtaran, U. (2011). Osmanlı İmparatorluğu'nda millet sistemi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 61-65.
- [89]. Kushner, D. (1998). *Türk Milliyetçiliğinin doğuşu (1876-1908)*. İstanbul: Fener Yayınları.

- [90]. Mahmandarov, D. (2015). *Max Weber'de din ve siyaset*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- [91]. Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim Ve Sanat Yayınları.
- [92]. Mhp, (2015). *Lider Türkiye'ye doğru Milliyetçi Hareket Partisi seçim beyannamesi 18 Nisan 199*. Ankara: Milliyetçi Hareket Partisi.
- [93]. Mhp, (2015). *MHP 1995 seçim beyannamesi*. Ankara: Milliyetçi Hareket Partisi.
- [94]. Mhp, (2018). Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin hayatı. 20 Temmuz 2018 tarihinde http://mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/hayati/mhp/Devlet_Bahceli.html adresinden alınmıştır.
- [95]. Mhp, (2018). *Türk dünyasının bilge lideri Türk Milliyetçiliğinin kurucusu Başbuğ Alparslan Türkeş'in Hayatı*. 15 Temmuz 2018 tarihinde http://mhp.org.tr/htmldocs/basbug/hayati/mhp/basbugumuzun_hayati.html adresinden alınmıştır.
- [96]. Milliyet, (2011). Hilal kart nedir?, 09 Ağustos 2018 tarihinde <http://blog.milliyet.com.tr/hilalkart-nedir-/Blog/?BlogNo=300163> adresinden alınmıştır.
- [97]. Muhammetdin, R. (1998). *Türkçülüğün doğuşu ve gelişimi*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- [98]. Ortaylı, İ. (2008). *Türkiye teşkilat ve idare tarihi*. Ankara: Cedit Neşriyat.
- [99]. Önder, Ö. (2009). *Türkiye'de sivil bürokratik elitlerin dönüşümü(1960-1980)*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- [100]. Özbudun, E. (2010). Partiler ve parti sistemleri. Kılıç, L.(Ed). *Türk Siyasal Hayatı* içinde (ss.76). Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayını.
- [101]. Özbudun, E. (2010). *Türk siyasal hayatı*. Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayını.
- [102]. Özbudun, E. (1964). M. Duverger'in " Siyasal partiler" ve siyasal partilerin incelemesinde bazı metodolojik problemler. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1-21, 28.
- [103]. Özçelik, A. (2012). *367 Tartışmaları bağlamında siyasi krizler: Aktörler, sebepler, boyutlar*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- [104]. Özdemir, E. ve Atılgan, G. (2014). Siyasal partiler. Atılgan, G., Ve Aytekin, E.A. (Ed.). *Siyaset Bilimi* içinde (ss.239). İstanbul: Yordam Kitap.
- [105]. Özdemir, H. (1985). Siyasal tarih 1960-1980. Akşin, S. (Ed.) *Çağdaş Türkiye 1908-1980* içinde (ss.240). İstanbul: Cem Yayınevi.
- [106]. Özdemir, Z. (2007). *1965-1969 Yılları arasında Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi. Ankara.

- [107]. Özhan, D. (2001). *Türk Milliyetçiliğinin kökenleri ve Milliyetçi Hareket Partisi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- [108]. Öztamur, D. (2012). *2011 genel seçimleri sürecinde yazılı basının siyasal iletişim yönünden incelenmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- [109]. Öztürk, A. (2012). Schumpeter, Sartori ve Dahl özelinde demokratik elit teorileri perspektifi üzerine düşünceler. *Düşünen Siyaset Düşünce Dergisi*, 28, 135-158.
- [110]. Özyurt, K. (2008). *Demokrasinin yaygınlaştırılması açısından yerel yönetimler*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- [111]. Pakiş, A. (2013). *Kimlik ve siyaset bağlamında Anadoluculuk hareketi*. Yayınlanmış doktora tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- [112]. Pareto, V. (2013). *Seçkinlerin yükselişi ve düşüşü kurumsal bir sosyoloji uygulaması*. (Çev. M. Z. Doğan). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- [113]. Parlak, İ., ve Öztürk, A. (2015). 2009-2015 aralığında "Açılım" süreçlerine yönelik siyasi parti söylemleri üzerine karşılaştırmalı bir analiz. *EUL Journal of Social Sciences*, 2, 87.
- [114]. Ranciere, J. (2015). *Demokrasi nefreti*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- [115]. Sala, B. (2009). *Türkiye'de seçkin sınıflar ve siyasal yapı*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- [116]. Sarıbay, A.Y. (1996). *Siyaset sosyolojisi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınevi.
- [117]. Sarı, A. Ş. (2010). *Milliyetçi Hareket Partisi'nin halkla ilişkiler faaliyetleri ve iletişim stratejileri*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- [118]. Solak, M. (2012). TBMM araştırması: Bir doğrudan demokrasi aracı olarak referandum. Şen, İ. G. (Ed). *Demokrasi ve siyasal katılım* içinde (ss.59). İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği.
- [119]. Süer, S. S. (2011). "Catch-all" siyasi partileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 96, 52.
- [120]. Taşkın, Y. (2014). *Siyaset*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- [121]. Temizkan, A. (2017). Alparslan Türkeş'in hayatı. Gömeç, S.Y. ve Tombuloğlu, T. (ed.) *Doğumunun 100. Yılında Alparslan Türkeş'e Armağan* içinde (ss.10). Ankara: Berikan Yayınevi.
- [122]. Tosun, E. G. ve Tosun, T. (2007). 1983'den günümüze Türkiye'de siyasal parti üyeliğinin gelişimi: Karşılaştırmalı bir inceleme. *Toplum Ve Demokrasi*, 1, 45.
- [123]. TUİK, (2018). Seçim yılına göre milletvekili genel seçimi sonuçları. 5 Aralık 2018 tarihinde <http://rapory.tuik.gov.tr/05-12-2018-18:21:33-14266657291082772288465594141.pdf> adresinden alınmıştır.
- [124]. TUİK, (2012). *Milletvekili genel seçimleri 1923-2011*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

- [125]. Tunaya, T. Z. (1988). *Türkiye’de siyasal partiler cilt: I ikinci Meşrutiyet dönemi*. İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.
- [126]. Uçkan, K. A. (2010). *Post modern söylemde güç-iktidar ilişkisi*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- [127]. Ülküocakları, (2018). 27 Mayıs hareketinin hazırlık safhasında Alparslan Türkeş’in yeri ve rolü. 12 Temmuz 2018 tarihinde <http://www.ulkuocaklari.org.tr/ulkucuhareket/basbug-alparslan-turkes/hayati/27-mayis-ihtilali-ve-alparslan-turkes/27-mayis-hareketinin-hazirlik-safhasinda-alparslan-turkesin-yeri-ve-rolu> adresinden alınmıştır.
- [128]. Uzun, T. (2010). Osmanlı döneminde Türk Milliyetçiliği ideolojisinin kaynakları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 2-8.
- [129]. Ülken, H. Z. (1969). *Sosyoloji sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- [130]. Varlık, Ü. ve Ören, B. (2003). Demokrasi ve temsil. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5, 175.
- [131]. Yamak, S., Ergur, A. ve Ünsal, A. (2011) *Türkiye’de ekonomik seçkinlerin küreselleşme karşısındaki farklı bütünleşme eğilimleri*. İstanbul.
- [132]. Yarma, Z. (2006). *Avrupa ülkelerindeki Türk kökenli milletvekillerinin siyasal kimlik ve elit oluşumu: Almanya örneği*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- [133]. Yeniakit, (2018). *Dün Türkeş bugün Bahçeli... Türkeş, Erbakan için böyle oy istemişti*. 19 Temmuz 2018 tarihinde <https://www.yeniakit.com.tr/haber/dun-turkes-bugun-bahceli-turkes-erbakan-icin-boyle-oy-istemisti-411622.html> adresinden alınmıştır.
- [134]. Yenilmez, M. (2007). *Türkiye’de mühendisler ve siyaset*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- [135]. Yenişafak, (2018). Koalisyonlar yıllar başlıyor: 1973 genel seçimleri. 30 Temmuz 2018 tarihinde <https://www.yenisafak.com/secim-1973> adresinden alınmıştır.
- [136]. Yılmaz, M.(2010). *2010 Referandumu siyasi partilerin tutumları*. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- [137]. Yiğit, H. H. (2018). *Türkiye’de 1980 sonrasında gerçekleşen milletvekili genel seçimleri üzerine mekansal bir analiz*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Isparta.
- [138]. Zarakolu, C. D. (2013). *Thomas Hobbes’un siyaset felsefesi*. İstanbul: Bilge Yayınları.
- [139]. Wikipedia, (2018). *2010 Türkiye anayasa değişikliği referandumu*. 21 Temmuz 2018 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/2010_T%C3%BCrkiye_anayasa_de%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fi_referandumu adresinden alınmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Mustafa KARADAĞ
Doğum Tarihi : 24.04.1992
E-mail : mustafakaradag1071@gmail.com

Öğrenim Durumu

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Uluslararası ilişkiler	Azerbaycan İktisat	2012-2016
Yüksel Lisans	Sosyoloji	Mersin	2016-

Görevler

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl
Yabancılara Türkçe Öğretimi	TDR Anadolu Lisesi/ Afganistan	2017- 12.13.2017
Müdür	TDR Anadolu Lisesi/ Afganistan	12.13.2017- 2018
Müdür Yardımcısı	TDB Atatürk Lisesi/ Azerbaycan	2018-